МЕЃУНАРОДЕН СЛАВЈАНСКИ УНИВЕРЗИТЕТ
СВЕТИ НИКОЛЕ
РЕПУБЛИКА СЕВЕРНА МАКЕДОНИЈА

ФАКУЛТЕТ ЗА ПРАВНИ НАУКИ
СТУДИСКА ПРОГРАМА: МЕЃУНАРОДНО ПРАВО И МЕЃУНАРОДНИ ОДНОСИ

МАГИСТЕРСКИ ТРУД:

ХУМАНИТАРНА ИНТЕРВЕНЦИЈА НИЗ ПРИЗМАТА НА СОВЕТОТ ЗА БЕЗБЕДНОСТ

СТУДЕНТ: ВАЛЕНТИНО ТРАЈЧЕВСКИ
БРОЈ НА ИНДЕКС: М247023
МЕНТОР: ПРОФ. Д-Р ЕМИЛИЈА ИЦОСКА

Свети Николе, 2025

АПСТРАКТ

Хуманитарната интервенција е сè уште една од најспорните активности во современите меѓународни односи, која балансира помеѓу зачувувањето на човековите права и концептите на државен суверенитет и неинтервенција. Советот за безбедност на Обединетите нации (СБОН) игра клучна улога во санкционирањето на ваквите интервенции, работејќи под мандатот за одржување на меѓународниот мир и безбедност.

Правните конвенции, политичките загриженост и стратешките интереси на постојаните членки на Советот за безбедност влијаат врз хуманитарната акција. Употребата на право на вето, различните толкувања на меѓународното право и интеракцијата на доктрината за одговорност за заштита (R2P) и државниот суверенитет честопати влијаат врз тоа дали интервенциите се дозволени, одложени или спречени. Врз основа на студии на случаи како што се: Косово (1999), Либија (2011) и Сирија (по 2011 година), истражувањето ја оценува рамнотежата помеѓу принципите на државен суверенитет, немешање и новата норма на одговорноста за заштита (R2P).

Испитувањето на овој пресек го покажува потенцијалот и ограничувањата на Советот за безбедност на ООН во ефикасното реагирање на хуманитарните кризи, покренувајќи фундаментални загриженост за потребата од реформи и иднината на колективното дејствување во услови на масовни злосторства.

Клучни зборови: одговорност за заштита, интервенција, државен суверенитет, меѓународно право

СОДРЖИНА

АПСТРАКТ....2

ВОВЕД....6

ГЛАВА 1....7

1. ФОРМУЛАЦИЈА НА ПРОБЛЕМОТ....7

2. ПРЕДМЕТ НА ИСТРАЖУВАЊЕТО....8

3. ЦЕЛИ НА ИСТРАЖУВАЊЕТО....8

4. ОПРАВДАНОСТ НА ИСТРАЖУВАЊЕТО (ОПШТЕСТВЕНА И НАУЧНА)..9

5. ХИПОТЕТСКА РАМКА....10

6. МЕТОДОЛОШКИ ПОСТАПКИ....10

ГЛАВА 2....11

2. ХУМАНИТАРНА ИНТЕРВЕНЦИЈА....11

2.1. ВРСКАТА ПОМЕЃУ ХУМАНИТАРНАТА ИНТЕРВЕНЦИЈА И ЧОВЕКОВИТЕ ПРАВА....16

2.2. ИСТОРИСКИ РАЗВОЈ НА КОНЦЕПТОТ....23

2.3. ПРОБЛЕМИ НА ХУМАНИТАРНАТА ИНТЕРВЕНЦИЈА....26

2.4. ПОСЛЕДИЦИ ОД ХУМАНИТАРНА ИНТЕРВЕНЦИЈА....30

ГЛАВА 3....35

3. СОВЕТОТ ЗА БЕЗБЕДНОСТ И ВЛАДЕЕЊЕ НА ПРАВОТО....35

3.1. ПРИМАТОТ НА СОВЕТОТ ЗА БЕЗБЕДНОСТ ВО ОДРЖУВАЊЕТО НА МЕЃУНАРОДНИОТ МИР И БЕЗБЕДНОСТ....37

3.2. УПОТРЕБА НА САНКЦИИ....41

ГЛАВА 4....45

4. КОНФЛИКТ ПОМЕЃУ ХУМАНИТАРНАТА ИНТЕРВЕНЦИЈА И ПРИНЦИПОТ НА НЕИНТЕРВЕНЦИЈА....45

ГЛАВА 5....49

5. УЛОГАТА НА СОВЕТОТ ЗА БЕЗБЕДНОСТ ПРИ ОДОБРУВАЊЕ НА ИНТЕРВЕНЦИИ 49

5.1. ОГРАНИЧУВАЊА НА СОВЕТОТ ЗА БЕЗБЕДНОСТ 51

5.2. ОДОБРЕНИ ИНТЕРВЕНЦИИ БЕЗ ОДОБРЕНИЕ ОД СОВЕТОТ 53

5.2.1. РУСИЈА И УКРАИНА 56

5.3. ДИЛЕМАТА МЕЃУ СУВЕРЕНИТОТ И ЗАШТИТАТА НА ЧОВЕКОВИТЕ ПРАВА 58

ГЛАВА 6..... 64

6. ДОКТРИНАТА „ОДГОВОРНОСТ ЗА ЗАШТИТА“ (R2P) И НЕЈЗИНАТА ПОВРЗАНОСТ СО СОВЕТОТ ЗА БЕЗБЕДНОСТ 64

ГЛАВА 7..... 76

7. УЛОГАТА НА РЕГИОНАЛНИТЕ ОРГАНИЗАЦИИ..... 76

7.1. НОВИ ФОРМИ НА ХУМАНИТАРНА ИНТЕРВЕНЦИЈА ВО ДИГИТАЛНАТА И ИНФОРМАТИЧКАТА ЕРА..... 82

7.2. ГЕОПОЛИТИЧКИ ИНТЕРЕСИ И БЛОКАДИ ВО СОВЕТОТ ЗА БЕЗБЕДНОСТ..... 86

ГЛАВА 8..... 89

8. ХУМАНИТАРНИ ИНТЕРВЕНЦИИ – СТУДИИ НА СЛУЧАЈ 89

8.1. СОМАЛИЈА 90

8.2. КОСОВО..... 93

8.3. ЛИБИЈА..... 96

8.4. СИРИЈА 98

ГЛАВА 9..... 99

ПРОВЕРКА НА ХИПОТЕТСКАТА РАМКА 99

ЗАКЛУЧОК..... 100

КОРИСТЕНА ЛИТЕРАТУРА 105

КОРИСТЕНИ КРАТЕНКИ

ОН – Обединети нации

R2P – Responsibility to protect/Одговорност за заштита

СБОН - Совет за безбедност на Обединетите нации

ВРЛ – Внатрешно раселени лица

ВОВЕД

Хуманитарните интервенции беа вообичаени во 19 век. Во тој период, европските сили поддржуваа попустлив обичај на интервенција, кој беше вкоренет во jus publicum europaeum. Во деветнаесеттиот век, обичајното право беше елитен концепт, а не демократски, базиран на јавна практика и мислење. Големите сили на Европа имаа извонредна моќ и ако одлучеа да регулираат некое прашање на одреден начин, тоа во голема мера беше прифатено како вообичаен став.

Хуманитарна интервенција се случува кога една или повеќе земји или меѓународна организација преземаат акција - понекогаш воена акција - во друга земја за да го ублажат раширеното човечко страдање. Ова може да се случи во ситуации како што се геноцид, етничко чистење, масовни убиства и други сериозни кршења на човековите права. Премисата е дека во тешки случаи, заштитата на животите и достоинството на луѓето може да има предност пред правото на земјата да управува со своите работи. Сепак, тоа е многу поделена тема. Поддржувачите велат дека меѓународната заедница има морална обврска да интервенира кога владата одбива или не е во можност да ги брани своите граѓани. Критичарите се загрижени дека тоа може да се искористи за прикривање на политички или стратешки цели или дека ќе го загрози националниот суверенитет.

Обединетите нации, особено нивниот Совет за безбедност, често се задолжени за избор дали ќе се спроведуваат хуманитарни мисии или не. Во теорија, меѓународното право му дозволува на Советот за безбедност да ги овласти. Во пракса, одлуките се под влијание на политичките агенди и овластувањата за вето на неговите постојани членки, па затоа интервенциите понекогаш се одобруваат, одложуваат или спречуваат врз основа на глобалната динамика на моќта. Советот за безбедност на Обединетите нации (СБОН) е сè повеќе одговорен за одобрување на употреба на сила како одговор на кризи, вклучувајќи масовни злосторства, внатрешни вооружени конфликти и тешки кршења на човековите права. Советот за безбедност игра клучна улога во оправдувањето на хуманитарните операции бидејќи е главното тело задолжено за одржување на меѓународниот мир и безбедност според Повелбата на ОН. Советот има исклучива надлежност да одобрува колективна акција, вклучително и воено вклучување, кога мирните мерки се недоволни поради неговиот капацитет да идентификува закани за мирот, кршења на мирот или акти на агресија според Поглавје VII. Но, користењето на Советот за безбедност како призма низ која се гледа

хуманитарната интервенција е далеку од едноставно. Постојаните членови на Советот, чие право на вето често го одредува или го попречува меѓународниот одговор на хуманитарните кризи, имаат значително влијание врз одлуките на Советот. Оваа динамика ја доведува во прашање ефикасноста, непристрасноста и конзистентноста на интервенциите одобрени од Советот за безбедност. Додека одредени кризи, како Либија во 2011 година, ја покажуваат способноста на Советот да мобилизира брза акција, други околности, како Сирија, покажуваат застој и селективност мотивирани од геополитички соперништва.

ГЛАВА 1

1. ФОРМУЛАЦИЈА НА ПРОБЛЕМОТ

Една од најконтроверзните теми во меѓународното право и глобалното управување е феноменот на хуманитарна интервенција, особено кога се гледа низ призмата на Советот за безбедност на Обединетите нации (СБОН). Хуманитарните кризи, како што се: геноцидот, етничкото чистење или широкораспространетите кршења на човековите права, може да бараат итна акција што го поткопува акцентот на Повелбата на ОН врз суверенитетот, неинтервенцијата и мирното решавање на конфликтите. Главното прашање што ова истражување се обидува да го разгледа е конфликтот помеѓу моралната обврска за заштита на населението и политичките и правните ограничувања на државниот суверенитет.

Разбирањето како ООН, преку Советот за безбедност, воспоставува внимателна рамнотежа помеѓу почитувањето на државниот суверенитет и одбраната на човековите права, додека е ограничена од оперативни, правни и политички размислувања, па оттука и истражувачки предизвик. Покрај тоа што нуди увид во подобрувањето на легитимитетот, конзистентноста и ефикасноста на хуманитарните иницијативи на ООН, решавањето на ова прашање го унапредува знаењето за потенцијалот и ограничувањата на меѓународните процеси во реагирањето на хуманитарните кризи.

2. ПРЕДМЕТ НА ИСТРАЖУВАЊЕТО

Улогата, обемот и функционирањето на Советот за безбедност на Обединетите нации (СБОН) во одобрувањето, контролата и легитимирањето на хуманитарните интервенции во современиот меѓународен поредок се во фокусот на оваа студија. Таа се фокусира на институционалните процедури, правните рамки и методите што Советот за безбедност ги користи за справување со случаи на обемни вооружени конфликти што им штетат на цивилното население, злосторства против човештвото и масовни кршења на човековите права. Истражувањето има за цел да истражи како Советот за безбедност ги операционализира принципите на Повелбата на ООН, поточно конфликтот помеѓу државниот суверенитет, забраната за употреба на сила и меѓународната должност за заштита на ранливите популации, преку разгледување и на нормативните основи и нивните примени во реалниот свет.

3. ЦЕЛИ НА ИСТРАЖУВАЊЕТО

Од мотивот на ова истражување произлегуваат следните цели на истражувањето:

1. **Главна цел:**

- да се испита улогата и авторитетот на Советот за безбедност на Обединетите нации во овластувањето на хуманитарни интервенции.

2. **Други цели:**

- да се анализира правната рамка што ги регулира хуманитарните интервенции според Повелбата на Обединетите нации и обичајното меѓународно право;
- да се процени како политичките интереси, особено оние на постојаните членки, влијаат врз донесувањето одлуки во рамките на Советот за безбедност;
- да се оцени примената на доктрината за одговорност за заштита (R2P) во минатите хуманитарни кризи;
- да се идентификуваат шеми, недоследности и предизвици во пристапот на Советот за безбедност кон хуманитарните интервенции;
- да се предложат препораки за подобрување на легитимноста, непристрасноста и ефикасноста на хуманитарните интервенции преку механизмите на Советот за безбедност на ОН.

4. ОПРАВДАНОСТ НА ИСТРАЖУВАЊЕТО (ОПШТЕСТВЕНА И НАУЧНА)

Заштитата на човековите права за време на кризи и војни е едно од најважните прашања во современите меѓународни односи, а ова истражување помага да се разбере и да се адресира, што го прави општествено релевантно. Животот на цивилите погодени од војна, геноцид, етничко чистење и други широкораспространети злосторства врз човековите права е значително засегнат од хуманитарните операции, особено оние одобрени или под влијание на Советот за безбедност на Обединетите нации (СБОН). Ова истражување нуди увид во тоа како меѓународните правила би можеле да се преведат во практична заштита на ранливите популации преку испитување на механизмите, процедурите за донесување одлуки и ефикасноста на мерките на Советот за безбедност. Резултатите од ова истражување можат да помогнат во создавање поефикасни и морално исправни меѓународни одговори на човечкото страдање преку едукација на креаторите на политики, меѓународните организации и актерите на граѓанското општество за ограничувањата и можните напредоци во спроведувањето хуманитарни интервенции. Од научна гледна точка, оваа работа пополнува важни празнини во разбирањето на хуманитарната акција, меѓународното право и функционирањето на системот на ОН. Иако има многу истражувања за хуманитарната интервенција и Одговорноста за заштита (R2P), сè уште недостасува темелно испитување на тоа како политичката динамика, институционалните ограничувања и правните рамки на СБОН влијаат врз ефикасноста, легитимноста и конзистентноста на интервенциите. Ова истражување го унапредува теоретското и емпириското разбирање на меѓународните односи и меѓународното право преку анализа на односот помеѓу нормативните концепти, институционалните рамки и дејствувањето на државите. Им дава на академиците софистициран поглед на тешкотиите и можностите на меѓународниот хуманитарен ангажман преку обезбедување рамка за разбирање на интеракцијата помеѓу суверенитетот, обврските за човекови права и колективното дејствување.

5. ХИПОТЕТСКА РАМКА

Главна хипотеза

Политичките интереси и можностите за вето на постојаните членови на Советот за безбедност на Обединетите нации имаат значително влијание врз ефикасноста и легалноста на хуманитарната интервенција, што често води до недоследна и селективна примена на меѓународните принципи.

Помошни хипотези

- Политиката - Одговорност за заштита (R2P) не е усвоена доследно поради геополитички фактори во рамките на Советот за безбедност;
- Хуманитарните интервенции овластени од Советот за безбедност имаат поголема веројатност да се случат во региони каде што стратешките интереси на постојаните членови се преклопуваат;
- Недостатокот на овластување на Советот за безбедност за одредени активности ја намалува нивната очигледна валидност во меѓународното право;
- Институционалните мерки насочени кон намалување на правото на вето во време на масовни злосторства можат да ја подобрат конзистентноста и навременоста на хуманитарните операции;
- Политичките сојузи и регионалната динамика на моќ надвор од Советот за безбедност, исто така, играат улога во обликувањето на одлуките за интервенција.

6. МЕТОДОЛОШКИ ПОСТАПКИ

Трудот користи квалитативен метод, комбинирајќи правна анализа, испитување на студии на случај и компаративна политичка анализа за да ја анализира динамиката на хуманитарната интервенција во контекст на Советот за безбедност на Обединетите нации (СБОН). Други постаапки се:

- споведување на доктринарна правна анализа за да се испита толкувањето и примената на меѓународното право врз хуманитарната интервенција;
- студија на случај за истражување на специфични хуманитарни кризи за да се пронајдат шеми во донесувањето одлуки на Советот за безбедност на ОН;
- компаративна студија на интервенции овластени од Советот за безбедност на ОН против оние кои се извршени без негова согласност;

- анализа на содржината на дискусиите и резолуциите на Советот за безбедност се користи за да се испита влијанието на политичките интереси и правото на вето;
- синтеза на наодите за да се процени конгруентноста на хуманитарните цели со политичката реалност, што резултира со предложени подобрувања.

ГЛАВА 2

2. ХУМАНИТАРНА ИНТЕРВЕНЦИЈА

Тешко е да се дефинира зборот „хуманитарна интервенција“, особено затоа што многу автори веруваат дека е оксиморон. Овие критичари истакнуваат дека со ставање на зборот „хуманитарна“[1] пред зборот „интервенција“[2], се наоѓа превентивно и автоматско оправдување за започнување и спроведување воени операции, без претходно да се утврди дали целта е да се постигнат политички, економски или стратешки цели или дали навистина станува збор за потребите на човештвото. Освен семантиката, употребата на сила или заканата со употреба на сила за одбрана на цивилите се нарекува „хуманитарна интервенција“ во стручната и научната литература.

Хуманитарната интервенција е „кревка унија на два различни концепта: човекови права и интервенција“, според Јогеш К. Тјаги[3]. Хуманитарната интервенција е оправдана кога на една нација ѝ недостасуваат основните морални стандарди на човештвото, што е спротивно на основните хуманитарни норми и затоа е неприфатливо за другите држави и невладини организации. Кога една држава се вклучува во такво однесување, странските сили може да го сметаат тоа за постојано и редовно кршење на човековите права, што е неприфатливо од перспектива на совеста на меѓународната заедница. Надворешните сили мора да изберат дали да одржат статус кво или да се обидат да ги подобрат моменталните околности, водени од барањата на совеста. Ако употребата на сила би била поповолна од одржувањето на статус кво, надворешните сили можат да изберат да го сторат тоа. Надворешните сили можат да користат или конвенционални процедури или современи стандарди на легитимитет, како што е претходно овластување од меѓународна организација, за да ја гарантираат легитимноста на таквата акција. Хуманитарната интервенција е единственото мешање

[1] Iskra, V. Humanitarna intervencija. *UDK 341.223 341.3.*
[2] Iskra, V. Humanitarna intervencija. *UDK 341.223 341.3.*
[3] Iskra, V. Humanitarna intervencija. *UDK 341.223 341.3.*

во внатрешните работи на една држава од страна на надворешни сили (друга држава, група држави, меѓународна организација или мешавина од горенаведените) со цел спроведување на одредени човечки идеали. Должноста на меѓународната заедница да го одржува моралниот интегритет на системот на национални држави лежи во сржта на идејата за хуманитарна интервенција.

Хуманитарната интервенција „не е меѓународно забранета интервенција (во правна смисла) бидејќи не се протега во сферата на заштитените државни работи“, според Мортимер Селерс[4]. Секоја држава има правен интерес да ги брани човековите права низ целиот свет бидејќи тие се израз на човековото достоинство и, како такви, се предмет на обврска кон сите други држави. Според доктрината на меѓународното право што ја поддржува Повелбата на Обединетите нации (член 1), државите постојат „за да обезбедат економски, социјален и културен напредок, да ги заштитат човековите права и основните слободи и да го почитуваат правото на народите на самоопределување“[5]. Со поткопување на фундаменталните идеи за слобода и автономија што ја поткрепуваат државната суверености, ослободувањето на државите од овие одговорности би ја загрозило целата основа на нивниот суверенитет. Државните права не можат да постојат без индивидуални права, а владите што ги ограничуваат основните слободи на поединците го губат својот авторитет да владеат бидејќи го кршат правото на народот на слободна волја и самоопределување. Според меѓународното право, хуманитарната интервенција е „легитимна секогаш кога сериозните кршења на човековите права не можат да се спречат со какви било други средства и сè додека државите што го прават тоа го почитуваат територијалниот интегритет и политичката независност на народите што ги штитат“[6].

Холцгрефе ја дефинира хуманитарната интервенција како употреба на сила преку државните граници од страна на држава или група држави за да се спречат или да се стави крај на кршењата на основните човекови права на лицата кои не се граѓани, без дозвола од државата чија територија е засегната. Само оваа дефиниција ги истакнува некои од најсериозните тешкотии во врска со хуманитарната акција. За почеток, таа подразбира употреба (или закана за употреба) на сила против друга држава без нејзина согласност. Оваа акција претставува напад врз државниот

[4] Sellers, M. (2001). The legitimacy of humanitarian intervention under international law. *International Legal Theory*,
[5] Sellers, M. (2001). The legitimacy of humanitarian intervention under international law. *International Legal Theory*,
[6] Sellers, M. (2001). The legitimacy of humanitarian intervention under international law. *International Legal Theory*,

суверенитет, што е поткрепено со втората компонента на оваа дефиниција: импликацијата на неможноста на државата да ги заштити човековите права на своите граѓани[7]. Понатаму, постојат различни заблуди во врска со дефиницијата за хуманитарна интервенција, кои би можеле да се разјаснат на следниов начин.

Хуманитарната интервенција не значи исто што и хуманитарната помош. Постои очигледна поделба помеѓу двете категории врз основа на согласност. Кога е потребна хуманитарна помош, државата домаќин мора да се согласи со неа. За време на меѓудржавното право, страните во вооружен конфликт генерално се обврзани според принципите на МХЗ да дозволат операции за помош на цивилите, без оглед на тоа дали припаѓаат на непријателска држава или не. Согласноста на државата не треба да биде важна. Сепак, во околности кога нема вооружен конфликт, согласноста на земјата домаќин е од витално значење. Меѓународното право јасно става до знаење дека нема пречки за хуманитарна помош. Главната точка на спор во аргументот за хуманитарна интервенција е пресекот на моралните и правните димензии на интервенцијата.

Хуманитарната интервенција доби широки критики. За многу противници, таа одразува форма на либерален империјализам. Слично на тоа, хуманитарната интервенција е осудена за присилно наметнување на западните погледи на правата врз другите култури. Други го сметаат хуманитаризмот само како реторичко покритие за остварување на класични геополитички цели или значајни економски интереси. Се сугерира дека неподготвеноста на западните земји да се мешаат за време на геноцидот во Руанда во 1994 година, каде што не беа во прашање никакви очигледни економски или политички интереси, покажала лицемерие. Всушност, Руанда стана громобран за контроверзии. Критичарите на интервенционизмот рекоа дека интервенциите биле мотивирани од личен интерес. За активистите, Руанда беше и трагичен неуспех и катализатор за идно дејствување.

Правно, хуманитарната интервенција може да се толкува како кршење на еден од најфундаменталните елементи на меѓународното право: политичката и географската независност на државата. Затоа, може да се тврди дека, покрај променливата терминологија, тоа е само нелегална употреба на сила. Од друга страна, тешко е да се аргументира против моралното оправдување на мешањето за заштита на поединци во друга земја од флагрантни злоупотреби на нивните човекови права. Од клучно значење

[7] The use of force in international law. *The Open University*. - https://www.open.edu/openlearn/society-politics-law/the-use-force-international-law/content-section-3.1/3.2. Преземено на 13.08.2025 година

е да се направи разлика помеѓу легитимноста и легалноста на хуманитарните интервенции. Конфликтот помеѓу посветеноста на меѓународната заедница на легалноста на меѓународните акти и етичката посветеност на зачувување на животите предизвикува една од најсериозните дилеми во сегашната меѓународна политика. Исто така, се поставија прашања во врска со ефикасноста на хуманитарната акција, особено нејзиното временско ограничување[8].

При утврдувањето што претставува навидум хуманитарна интервенција, потребно е да се земе предвид не само наведената цел на интервенционистичката влада туку и реалноста на ситуацијата и сите нејзини потенцијални импликации.

Забраната за интервенција има две компоненти во меѓународното право и обичајното меѓународно право. Прво, мешањето во внатрешните работи мора да ескалира до точка на интервенција. Второ, интервенцијата мора да се справи со загриженостите што спаѓаат под домашна надлежност. Според апологетите на хуманитарната интервенција, следните фактори ја објаснуваат валидноста на присилната интервенција:

1. Кршење на основните човекови права, вклучително и злосторства против човештвото, извршени од сопствената држава или со нејзина поддршка или молчење, или како резултат на колапсот на државата, каде што владата не е во можност да ги спречи овие злосторства;

2. Советот за безбедност на ООН е парализиран или не е во можност да дејствува поради вето или конфронтациска политика меѓу постојаните пет членки;

3. Воената интервенција може да биде неопходна кога мирните средства се исцрпени и не се ефикасни;

4. Група земји што се спротивставуваат на државата може да интервенира за да спречи злосторства и кршења на човековите права, со поддршка на мнозинството земји-членки на ООН.

Хуманитарната интервенција секогаш се спроведува со цел да се спречат или запрат одредени дејствија. Се чини дека е едноставно хуманитарна акција. Како резултат на тоа, современиот концепт на хуманитарна интервенција е целосно зависен од она што вообичаено се нарекува критериум за „правилна намера“ или „добра намера“, што е, патем, еден од основните предуслови на средновековната филозофија за праведна војна.

[8] The use of force in international law. *The Open University*. - https://www.open.edu/openlearn/society-politics-law/the-use-force-international-law/content-section-3.1/3.2. Преземено на 13.08.2025 година

Хуманитарната интервенција е споредлива со постоењето на структура составена од неколку ката и индивидуални станови. Сепак, еден од становите во зградата постојано испушта насилни звуци што жителите можат да ги чујат. Соседите одлучуваат да интервенираат во домашните работи со контактирање на полицијата или користење на други форми на интервенција со цел да ги заштитат животите и достоинството на децата откако ќе се открие дека таткото во овој дом постојано ги злоупотребува своите деца[9].

Како што наведува Маја Зефус во својата книга „Војната и политиките на етиката“, „Ја користам фразата „етичка војна“ за да ја сумирам идејата дека војната се води во име на доброто“. Ова може да се нарече морална војна бидејќи заштитата на другите е морална доблест. Поточно, „етичка војна“ се однесува на тврдењето дека барем делумно се води во корист на луѓе различни од населението на западните земји вклучени во конфликтот. Со други зборови, етичката војна се смета за водење во име на другите, т.е. за заштита или ослободување на луѓето кои се подложени на угнетување и кршење на човековите права.

Сериозните кршења на основните човекови права и потребата од спречување, запирање и казнување на таквите кршења се во суштина истите компоненти на претходнонаведените категории. Сè поголемото разбирање за потребата од создавање соодветен систем за зачувување на човековите права е очигледно во водењето на меѓународната политика денес. За да се спречат и казнат тешките кршења на хуманитарното право, неопходна е хуманитарна интервенција во првото совесно и морално однесување на цивилизираните нации што се собираат во Обединетите нации. Таквиот третман се обидува да се регулира со специфични стандарди и да биде предмет на некаков вид непристрасен и независен судски надзор. Овие проблеми несомнено содржат различни морални, политички и правни загатки, како и оние што се однесуваат на откривањето што всушност подразбира концептот на хуманитарна интервенција. Друг тренд е што фразата „право на хуманитарна интервенција“ постепено се заменува со „должност за заштита“, особено по наодите на Комисијата (ICISS). До одреден степен, оваа промена во вокабуларот претставува и промена во гледиштето. „Должноста за заштита“ го насочува вниманието подалеку од интервенцијата и нејзините учесници кон оние на кои им е потребна заштита. Ова ја нагласува должноста за заштита на заедниците загрозени од масовни убиства и

[9] Reem, A. (2024). Humanitarian intervention and human rights. Studia Universitatis Babeș-Bolyai Philosophia. *7-32. 10.24193/subbphil.2024.sp.iss.01.*

систематско силување. Терминот „должност за заштита“, исто така, на некој начин ја премостува тензијата помеѓу суверенитетот и интервенцијата.

Слика 1. Мировници на ОН во Централноафриканската Република

2.1. ВРСКАТА ПОМЕЃУ ХУМАНИТАРНАТА ИНТЕРВЕНЦИЈА И ЧОВЕКОВИТЕ ПРАВА

Можеме да кажеме дека живееме во ерата на „човекови права“ поради сите промени и напредоци што се случија во текот на изминатите неколку децении, од кои сите придонесоа и директно и индиректно за унапредување на човековите права и должности. Ова е особено точно со оглед на тоа што човековите права еволуираа во област што ни овозможува да судиме за која било држава или институција или да дејствуваме на начин што е исправен или погрешен. Дури и додека претходните конфликти и природни катастрофи, вклучувајќи ги Првата и Втората светска војна, можеби имаа негативни последици, тие генерално придонесоа за растот на меѓународната и хуманитарната свест[10]. Универзалната декларација за човекови права, создавањето на Обединетите нации, изготвувањето на Повелбата на Обединетите нации и други организации за човекови права беа пред нас по Втората светска војна. Сите тие имаат многу широк дострел бидејќи ги сметаат сите луѓе, народи и земји за

[10] Reem, A. (2024). Humanitarian intervention and human rights. Studia Universitatis Babeș-Bolyai Philosophia. *7-32. 10.24193/subbphil.2024.sp.iss.01.*

свои субјекти, наместо да зборуваат или да се однесуваат на одредена личност или нација. Ова би можело да укажува дека научивме многу од војната, како што е потврдено од Повелбата на Обединетите нации, во која се вели: „Познато е дека Преамбулата на Повелбата на ОН започнува: „Ние, народите на Обединетите нации, решени да ги спасиме идните генерации од неволјата на војната, која двапати во нашиот живот донесе невидена тага на човештвото.“[11] и каде што Преамбулата на Повелбата на ОН, „Ние, народите на Обединетите нации, решени да ја потврдиме вербата во основните човекови права, во достоинството и вредноста на човечката личност, во еднаквите права на мажите и жените“[12], изразува универзалистички морални принципи. Важно е да се напомене дека универзалистичкиот концепт на принципите што се однесуваат на употребата на вооружена сила е изразен и во Преамбулата: „Ние, народите на Обединетите нации, решени да обезбедиме, преку прифаќање на принципите и воспоставување методи, дека вооружената сила нема да се користи, освен во заеднички интерес.“[13] Концептот на заеднички интерес е често универзалистички морален концепт во моралната филозофија. Како резултат на тоа, Обединетите нации се стремат да ги афирмираат и зајакнат универзалните морални концепти и вредности во својата Повелба, како што се еднаквите права, живеењето во слобода и достоинство и правото на живот, што е меѓу најважните човекови права. Понатаму, ограничувањето на употребата на воена сила е еден од овие концепти.

Темите за човекови права се извонредно распространети во денешната светска политика[14]. Долготрајниот, повеќеслоен граѓански конфликт во Сирија е можеби најголемата хуманитарна катастрофа предизвикана од човековата активност од крајот на Втората светска војна. Најмалку еден милион бегалци ја напуштија земјата во потрага по подобар живот во странство, а речиси половина милион луѓе загинаа како резултат на крвопролевањето таму. Во дискусиите за тоа дали владата на САД и другите земји на Глобалниот Север треба воено да интервенираат во Сирија за да го спречат влошувањето на крвопролевањето, правата на бегалците и цивилните жртви на конфликтот одиграа значајна улога. Како одговор на раните фази од сириската криза во

[11] UN Charter apud Lango. (2014). *The Ethics of Armed Conflict: A Cosmopolitan Just War Theory, Edinburgh University Press.* United Kingdom.
[12] UN Charter apud Lango. (2014). *The Ethics of Armed Conflict: A Cosmopolitan Just War Theory, Edinburgh University Press.* United Kingdom.
[13] UN Charter apud Lango. (2014). *The Ethics of Armed Conflict: A Cosmopolitan Just War Theory, Edinburgh University Press.* United Kingdom.
[14] Regilme, S. S. F. Jr. (2019). Human rights and humanitarian interventions on the international arena. In B. Badie, D. Berg-Schlosser, & L. Morlino (Eds.), *The SAGE handbook of political science*

2012 и 2013 година, истакнати членови на администрацијата на американскиот претседател Барак Обама, како што е Ан-Мари Слотер, позната научничка за меѓународни односи, која подоцна служеше како директорка за планирање политики во Стејт департментот, се залагаа за воена акција на САД, дури и отиде дотаму што го заобиколи одобрението на Советот за безбедност на ООН. За да се заштити правото на живот на невините цивили, поддржувачите на интервенцијата генерално тврдат дека е потребна воена акција за да се спречи убиствен режим, како оној во Сирија, да убива повеќе цивили. Противниците возвраќаат дека хуманитарните операции честопати стратешки користат дискурси за права за да ги унапредат геостратешките воени и економски цели на интервентните страни, наместо да ги заштитат невините популации. Терминот „меѓународни човекови права“[15] се однесува на голем број правно и политички признати права за кои се смета дека се својствени за секое човечко суштество, без оглед на неговото национално потекло, место на живеење, пол, јазично наследство или кој било друг вид идентитетска припадност, надворешни особини или лична позадина. Според Канцеларијата на Високиот комесар за човекови права на Обединетите нации, овие права може да се најдат во различни меѓународни договори, национални устави, регионални декларации, вообичаено јавно и приватно меѓународно право и многу други извори на меѓународно право. Како резултат на тоа, човековите права имаат голем број фундаментални карактеристики. Прво, меѓународните човекови права се универзални во смисла дека секое лице ги има без оглед на тоа каде живее, неговата лична историја или неговата националност. Сепак, специфичните права што се законски заштитени варираат во зависност од тоа кои договори за човекови права релевантната држава ги ратификувала целосно[16]. Понатаму, човековите права се неотуѓиви до степен до кој не можат да бидат произволно суспендирани или дискредитирани освен ако не се почитува соодветна постапка и законски пропишани прописи. Фундаменталните принципи на меѓународните човекови права се еднаквоста и недискриминацијата, кои наведуваат дека ниту едно лице не треба да биде спречено да ги остварува своите права поради неговото потекло или членство во одредена група. Според меѓународното право, нациите се на крајот одговорни да гарантираат дека правата на секое лице се целосно почитувани во нивните граници, и оттука следува дека секое лице е исто така одговорно за почитување на правата на другите.

[15] Regilme, S. S. F. Jr. (2019). Human rights and humanitarian interventions on the international arena. In B. Badie, D. Berg-Schlosser, & L. Morlino (Eds.), *The SAGE handbook of political science*

[16] Regilme, S. S. F. Jr. (2019). Human rights and humanitarian interventions on the international arena. In B. Badie, D. Berg-Schlosser, & L. Morlino (Eds.), *The SAGE handbook of political science*

Според гледиштето на пошироката јавност за човековите права, овие стандарди се развиваат во текот на три историски генерации на права[17]:

(1) граѓански и политички;

(2) социјални и економски; и

(3) групни и колективни права.

Теоријата „Три генерации права“[18], која првпат ја изнесе чешкиот правник Карел Васак во 1979 година, доби популарност во меѓународната политика од повеќе причини, вклучувајќи ја и нејзината навидум едноставност во класификацијата на правата според видовите привилегии што можат да се добијат од таквите законски права. Сепак, од повеќе силни причини, историчарот Стив Јенсен го оспорува гледиштето „Три генерации права“. Неговата двосмислена историска периодизација на почетокот на секоја категорија права е првата причина. Особено, Васаковото толкување по 1945 година, кое ја поврзува Универзалната декларација за човекови права од 1948 година со двата дополнителни пакта од 1966 година, нема солидна историска основа. Понатаму, бидејќи Васак подоцна го изменил својот аргумент со следење на три генерации наназад до идеите за слобода, еднаквост и братство од Француската револуција, неговото толкување не ја одразува вистински линеарната прогресија на оспорувањата за човековите права. Како што правилно истакнува Јенсен, историјата на Француската револуција и последователните движења за човекови права откриваат како социоекономските права се меѓусебно конститутивни со граѓанските и политичките права.

Затоа, наместо да биде уредна линија на прогресивни политички барања како што сугерира тезата „Три генерации права“, историјата на човековите права треба да се гледа како комплицирана и спорна политика со разновидни барања од различни актери низ историското време и политичката територија[19]. Во зависност од аналитичката гледна точка што се користи, постојат разлики во суштинската содржина и аргументите за меѓународните човекови права. Според моралната теорија, човековите права се вродени права што секој човек ги има едноставно затоа што е човек. Затоа, без оглед на нивната социјална, политичка или правна положба, секој има вродено право да биде ослободен од физичка злоупотреба и тортура. Со други зборови, човековите

[17] Regilme, S. S. F. Jr. (2019). Human rights and humanitarian interventions on the international arena. In B. Badie, D. Berg-Schlosser, & L. Morlino (Eds.), *The SAGE handbook of political science*

[18] Regilme, S. S. F. Jr. (2019). Human rights and humanitarian interventions on the international arena. In B. Badie, D. Berg-Schlosser, & L. Morlino (Eds.), *The SAGE handbook of political science*

[19] Regilme, S. S. F. Jr. (2019). Human rights and humanitarian interventions on the international arena. In B. Badie, D. Berg-Schlosser, & L. Morlino (Eds.), *The SAGE handbook of political science*

права се пред секаков вид меѓународен правен систем или социо-правна рамка базирана на државата. Според перспективата на политичката теорија, човековите права служат како дискурзивни поими што се користат во меѓународната политика за да ги одразат конфликтите меѓу различните актери околу глобалните јавни добра, наместо да бидат вродени права. На пример, државите ги користат принципите на човековите права како оправдување за различни видови дејствија против други држави. Како што се гледа од дискусиите за хуманитарна интервенција, желбата за заштита на човековите права повремено се користи во меѓународната политика како оправдување за кршење на концептот на државен суверенитет[20]. Особено, ова е очигледно кога западните земји ги бранат иницијативите за странска помош во земјите примателите на Глобалниот Југ, или кога администрацијата на Буш ја бранеше својата воена стратегија во светската војна против теророт предводена од САД како начин за унапредување на демократијата и човековите права во наводно конфликтни земји. Всушност, државите не се единствените што ги користат човековите права за свои насилни и геополитички цели. Според Никола Перугини и Неве Гордон, невладините организации на израелските доселеници се чини дека ги користеле човековите права како алатка за да им го одземат правото на глас на Палестинците, а воените тинк-тенкови ја користат реториката за човекови права за да го одбранат политичкото насилство[21]. Конечно, според правното позитивистичко толкување на меѓународното право, посветеноста на земјите кон основните компоненти на меѓународното право ја обезбедува легитимноста на правилата за човекови права. На пример, правото на поединецот да биде ослободен од тортура и од каков било вид суров и понижувачки третман е добро воспоставена норма за човекови права што произлегува од Конвенцијата на Обединетите нации против тортура од 1985 година, важен меѓународен инструмент за човекови права со 164 држави-страни од јуни 2018 година. Хуманитарните интервенции, од друга страна, се однесуваат на специфичен сет на дејствија што често се повикуваат на дискурси за човекови права со цел да интервенираат во внатрешните работи на друга држава, додека човековите права често се однесуваат на широк сет на принципи што имаат за цел да ја заштитат благосостојбата на поединечните човечки суштества.

[20] Regilme, S. S. F. Jr. (2019). Human rights and humanitarian interventions on the international arena. In B. Badie, D. Berg-Schlosser, & L. Morlino (Eds.), *The SAGE handbook of political science*

[21] Regilme, S. S. F. Jr. (2019). Human rights and humanitarian interventions on the international arena. In B. Badie, D. Berg-Schlosser, & L. Morlino (Eds.), *The SAGE handbook of political science*

Хуманитарните интервенции се во суштина збир на принудни и непринудни мерки наменети за мешање во внатрешните работи на една држава со примарна цел да се спречат или намалат сериозните и широкораспространети кршења на човековите права. Брендан Симс и Д.Ј.Б. Трим, двајца историчари, нудат едноставен, но доста корисен список на основните компоненти на хуманитарната интервенција. Прво, нејзината примарна цел е да влијае на активностите и настаните во друга држава, група држави или географска област[22]. Второ, главната цел на овој вид интервенција е да се обликува или влијае врз владата на целната држава. Затоа, хуманитарните интервенции се типично принудни, иако секој случај на интервенција може да користи различни техники на принуда, од закани и вистинска употреба на сила и насилство до чисто дипломатски средства. Конечно, примарната цел на хуманитарните интервенции е да се спречи или запре појавата и повторувањето на високи стапки на смртност, широкораспространето насилство, сериозни злоупотреби на човековите права и други видови широкораспространето страдање за кои се смета дека се предизвикани од дејствијата - или недостатокот на истите - на владејачките власти во целната држава или региони.

Хуманитарната интервенција понекогаш е ограничена на воени и принудни тактики во литературата за меѓународни односи, иако е важно да се запамети дека интервенциите честопати вклучуваат широк спектар на техники. Хуманитарната интервенција, според Трим и Симс[23], покажува интригантна врска помеѓу дипломатијата и принудата како стратегии на влијание. Затоа, употребата на воени и принудни методи обично е претходена од дипломатски методи. Можно е државата што интервенирала да се заканила дека ќе употреби воена сила пред еден екстремно рестриктивен режим да ги запре своите насилни акти. Во одредени случаи, распоредувањето на вооружени сили од страна на државата што интервенирала можеби не довело до зголемување на непријателствата. Поради овие причини, наместо да се ограничи истражувањето на милитаристички пристап како што направија Џенифер Велш и други во еден значаен том на оваа тема, концептуално е пореално да се вклучи широк спектар на дипломатски и принудни мерки како конститутивни видови хуманитарна интервенција.

[22] Regilme, S. S. F. Jr. (2019). Human rights and humanitarian interventions on the international arena. In B. Badie, D. Berg-Schlosser, & L. Morlino (Eds.), *The SAGE handbook of political science*

[23] Regilme, S. S. F. Jr. (2019). Human rights and humanitarian interventions on the international arena. In B. Badie, D. Berg-Schlosser, & L. Morlino (Eds.), *The SAGE handbook of political science*

Експанзијата на човековите права како меѓународна реторика на барања насочени кон владите од страна на граѓаните и надворешните страни во текот на изминатите десет години - реторика која истовремено е разработена во меѓународните договори за човекови права - придонесе за оваа растечка транснационална свест за тешката положба на народот на друга нација. Содржината на многу меѓународни договори за човекови права и голем дел од реториката за човекови права се „списоци на желби“[24] кои се далеку над способноста или политичката волја на една нација. Сепак, новите меѓународни и глобални заедници ја оценуваат националната како придржување кон меѓународните норми за човекови права. Денес, грижите за човековите права се под директно и индиректно влијание на ООН, бројни невладини организации и регионални институции како ЕУ и меѓуамериканските системи.

Од оваа перспектива, самото признавање на човековите права е недоволно. Наместо тоа, овие права треба да се применуваат на терен. Секој проект започнува со идеја, која треба да се спроведе на крајот. Како одговор, застапниците за човекови права наведуваат дека[25]:

1. Некој мора да го надгледува спроведувањето на овие права и да гарантира дека тие нема да бидат прекршени во одредена нација или област; надзорот обично го вршат значајни сили;

2. Обврската за заштита на овие права се признава на ист начин како што се признаваат и правата.

Ако човековите права треба да бидат значајни, мора да имаме и право да се спротивставиме во некои ситуации на политички тешкотии. Со други зборови, мора да имаме барем прелиминарно право да спречиме обиди за кршење на човековите права и право да се поправаме кога државите не ги исполнуваат обврските што ги вклучуваат одредени човекови права. Затоа, не е само веројатно дека меѓународните актери, како што се „странските држави, ОН и НАТО“, имаат примарна должност да се обидат да спречат или да ги отстранат злоупотребите на човековите права однадвор од државите за кои станува збор, како што веруваат многу луѓе, туку постои и право, а во некои случаи и должност, да се обидат да го сторат тоа одвнатре, од страна на оние кои страдаат од неправедно владеење[26]. Ова е принципиелно признавање на хуманитарната

[24] Regilme, S. S. F. Jr. (2019). Human rights and humanitarian interventions on the international arena. In B. Badie, D. Berg-Schlosser, & L. Morlino (Eds.), *The SAGE handbook of political science*

[25] Reem, A. (2024). Humanitarian intervention and human rights. Studia Universitatis Babeș-Bolyai Philosophia. *7-32. 10.24193/subbphil.2024.sp.iss.01.*

[26] Stacy, H. (2007). *Intervention, Terrorism, and Torture: Contemporary Challenges to Just War Theory*. in

интервенција како начин за соочување со државните неуспеси и спротивставување на кршењата на човековите права. Бидејќи хуманитарната акција е оправдана прво, последно и првенствено врз основа на заштитата на човековите права, ова се првите и најзначајните оправдувања. Некои луѓе може да ги сметаат дискусиите за човековите права за исклучително генерички. Сепак, постојат неколку видови права - некои основни, некои секундарни. Тие исто така можат да се поделат на граѓански и политички права, економски права, социјални права, културни права и така натаму.

2.2. ИСТОРИСКИ РАЗВОЈ НА КОНЦЕПТОТ

Терминот хуманитарна интервенција првично се појавил во деветнаесеттиот век. Сепак, се претпоставува дека основните принципи на доктрината биле создадени многу години порано како дел од традицијата на „праведна војна“, која датира од неколку стотици години пред нашата ера. Традицијата на „праведна војна“ била формирана за да се проценат оправдувањата за војна. Премисата била дека војната е прифатлива под услов да е оправдана, пропорционална и водена од соодветните власти. Доктрината проценувала дали војувањето е оправдано во одредени сценарија.

Доктрината за праведна војна имала различни варијанти низ историјата, но сите тие делат суштински елементи. Застапниците на различните верзии се согласиле дека војната треба да се спроведува на ограничен начин. Филозофските и теолошките концепти инспирирале многу верзии на верувањето[27]. Научниците кои придонеле за формирање на традицијата се залагаат за прописи што ја контролираат и одлуката за влегување во војна и самото нејзино водење.

Традицијата на праведна војна потекнува од античка Грција, каде што мрежа од неформални правила ги регулирала војните меѓу градовите и државите од 700 до 450 година п.н.е. Идеите за легитимно и хумано војување еволуирале со текот на времето. Еден од првите интелектуалци кои ги искажале ваквите ставови бил грчкиот историчар Тукидид (460-400 п.н.е.); тој бил вознемирен од насилството и крволочноста во битките од неговото време и изразил надеж дека луѓето што страдале во тие војни можеби ќе бидат спасени. Платон (околу 429-347 п.н.е.) и Аристотел (384-322 п.н.е.) помогнале да се создадат концепти за човечност и правда во битка. Платон се залагал

Lee, Steven P. (ed.), Germany: Physica-Verlag.

[27] Gisslén, M. (2018). *Humanitarian Intervention in History - An Analysis of the Historical Evolution of the Doctrine.*

за хуманитарни битки што ги поштедуваат невините, додека Аристотел се фокусирал на правдата и валидните мотиви на војната. Цицерон (106-43 п.н.е.) верувал дека војните се легитимни само ако водат кон мир. Понатаму, тој се залагал за заштита на невините во текот на воените времиња. Концептот на праведна војна може да се проследи до Тукидид, иако не бил целосно развиен сè до учењата на Свети Августин околу 400 година од н.е. Пред воспоставувањето на христијанството и доминацијата на Црквата, насилството и војната биле силно спротивставени. Всушност, до околу 170 година од н.е., на христијаните им било забрането да се приклучат на римската војска. Свети Амброзиј (околу 339-397) бил научник кој верувал во оправданоста на војната[28]. Амброзиј тврдел дека насилството треба да се користи само за да се заштитат луѓето од зло, цитирајќи ги стиховите од Стариот завет како поткрепа. Тој продолжил да тврди дека насилството е оправдано во одредени случаи.

Со поделбата на Римското Царство, учењата на црквата се променија. Западното Царство се соочи со повторени инвазии и губеше територија. Во овој период, Свети Августин (354-430) од Хипо почнал да развива мисли за форма на оправдано војување во ризични услови. Августин бил во голема мера под влијание на идеите на Цицерон и Амброзиј. Бидејќи Визиготите се заканувале дека ќе го нападнат неговиот дом, тој се прашувал дали убивањето некогаш може да биде оправдано. Тој верувал дека поединците кои дејствувале насилно за да ги одбранат другите и да го вратат јавниот ред не извршуваат грешни дела. Августин ја користел Библијата и учењата на Исус за да ја оправда употребата на сила во некои ситуации. Како резултат на тоа, Августин заклучил дека насилството е зло само ако намерите за употреба на сила се злобни.

Француската револуција и Наполеоновите војни, кои завршија во 1815 година, ја шокираа Европа и нејзините монарси. После тоа, беа формирани сојузи со цел да се воспостави европска стабилност. Еден таков пакт беше Четворниот сојуз, во кој беа вклучени Русија, Прусија, Велика Британија и Австрија. Страните ветија дека ќе се поддржуваат меѓусебно за време на револуцијата за одржување на европскиот мир и спокојство. Во текот на почетокот на деветнаесеттиот век, фокусот на традицијата на праведна војна се префрли од праведни причини за влегување во војна на праведно водење војна[29]. Научниците верувале дека е невозможно да се разберат вистинските причини за војната, што довело до оваа трансформација. Концептот на jus ad bellum и

[28] Gisslén, M. (2018). *Humanitarian Intervention in History - An Analysis of the Historical Evolution of the Doctrine.*
[29] Gisslén, M. (2018). *Humanitarian Intervention in History - An Analysis of the Historical Evolution of the Doctrine.*

нелегитимните мотиви за војна повеќе не се релевантни, бидејќи договорот е дека војната е оправдана од држава што дејствува во свои интереси. Немало норми што ги регулираат војните, а сите независни држави имале овластување да ги иницираат. Помеѓу 1815 и 1914 година, државите имале неограничени права да користат сила во меѓудржавните работи.

Државите што извршиле акти на агресија во текот на деветнаесеттиот и почетокот на дваесеттиот век се обиделе да ги оправдаат своите постапки.

Терминот хуманитарна интервенција првпат бил употребен во официјален капацитет во 19 век. Неколку конфликти биле оправдани како хуманитарни операции во 19 и почетокот на 20 век, но други веруваат дека тие не биле „вистински“. Во 1827 година, Франција, Велика Британија и Русија се бореле против Отоманската империја. Очигледната причина за конфликтот била поддршка на грчките револуционери. Според Хехир, Франција и Велика Британија учествувале во војната за да ја спречат Русија да стекне влијание во регионот. Во 1877 година, Русија започнала уште една „интервенција“ против Отоманската Империја, наведувајќи ја потребата да ги заштити христијаните. Хехир тврди дека интервенцијата на Русија била мотивирана од желбата да се добие земја на Балканот. За време на Боксерската буна во 1900 година, Велика Британија и САД интервенирале во Кина за да ги одбранат кинеските граѓани и да обезбедат хуманитарна помош. Хехир тврди дека интервенцијата била мотивирана од желбата на земјите да одржат трговски врски со Кина. Сепак, кон крајот на деветнаесеттиот век имало една војна што била навистина хуманитарна по природа: Соединетите Американски Држави интервенирале во кубанската војна со Шпанија во 1898 година, откако приближно 200.000 Кубанци починале во шпанските концентрациони логори, со цел да се спречат понатамошни злосторства[30].

Во почетокот на 20 век, легалноста на хуманитарната интервенција беше доведена во прашање. Употребата на сила не беше забранета, а правото на водење војна се сметаше за суштинска компонента на суверенитетот. Сепак, концептите на неинтервенција и внатрешен и надворешен суверенитет беа развиени и сметани за значајни. Неколку конфликти беа рационализирани како хуманитарни интервенции во текот на претходниот век.

[30] Gisslén, M. (2018). *Humanitarian Intervention in History - An Analysis of the Historical Evolution of the Doctrine.*

2.3. ПРОБЛЕМИ НА ХУМАНИТАРНАТА ИНТЕРВЕНЦИЈА

Првиот значаен проблем со идејата е истакнат со фактот дека таа еволуираше во либерален метод на глобално управување што моќните нации го користат за да ги унапредат своите геополитички и стратешки цели. Од клучно значење е секогаш да се погледне ретроспективно на оригиналната мотивација на концептот со цел да се утврдат проблемите што го попречуваат успешното извршување на хуманитарната интервенција. Треба да се спомене дека идејата е првенствено фокусирана на заштита на благосостојбата на жртвите од човечки трагедии. Сепак, претходноспоменатата анализа на Сомалија, Косово, Либија и Сирија јасно покажува дека мотивацијата за хуманитарна интервенција играла само мала улога и, во најголем дел, не била главната или движечката сила зад дејствувањето[31]. Главното прашање што доведе до пад на ефикасноста на концептот во модерното време може да се објасни со фактот дека владите го користат моралот како единствено образложение за остварување на хуманитарните цели, но всушност, тие се водени од други фактори кои имаат тенденција да ги поткопаат нивните дејствија. На пример, поверојатно е дека главната цел на НАТО била да се принуди транзиција на режимот, дури и на сметка на цивилниот живот, со оглед на отфрлањето на повиците за дијалог за време на раните фази на интервенцијата во Косово и Либија. Претседателот Обама повтори во едно од неговите обраќања пред интервенцијата дека целта на воената акција во Либија е да се спречи ширењето на конфликтот во новите демократии во арапскиот свет. Иако може да биде тешко да се направи јасна разлика помеѓу хуманитарните интервенции за промена на режимот и оние што имаат намера да спречат човечки злосторства, овој труд сепак тврди дека постои различност врз основа на нивната примарна причина за дејствување. Досегашното испитување на овој напис покажува дека хуманитарната интервенција е сè уште повеќе политичка акција отколку правна теорија. Нејзините идеи за меѓународното право е поверојатно да се сметаат за политичка алатка заснована на морални тврдења. Поголемиот дел од времето, воената акција поттикната од хуманитарни грижи се претвора во обид за соборување на одредена влада[32]. Политичките резултати од ваквите интервенции се во спротивност со нивните тврдени

[31] Ngwa, N. (2017). THE RISE AND DECLINE OF HUMANITARIAN INTERVENTION AND RESPONSIBILITY TO PROTECT. *Journal of International Social Research. 10. 121-128. 10.17719/jisr.2017.1563.*

[32] Ngwa, N. (2017). THE RISE AND DECLINE OF HUMANITARIAN INTERVENTION AND RESPONSIBILITY TO PROTECT. *Journal of International Social Research. 10. 121-128. 10.17719/jisr.2017.1563.*

принципи и почетни мотивации. Како резултат на тоа, селективноста и двојните стандарди станаа големи проблеми поради геополитичкиот и стратешкиот национален интерес.

Секој случај во кој меѓународната заедница има обврска да преземе акција обично вклучува дискреционен избор воден од политички интерес за тоа кој, кога и како да преземе акција. Станува јасно дека идејата е помалку за нејзините морални и правни принципи, а повеќе за политичката волја на моќните нации. Оперативната архитектура на Одговорноста за заштита е уште една значајна пречка. Постојат малку теоретски алтернативи за практична примена според оперативната рамка на Обединетите нации за хуманитарниот концепт на Одговорноста за заштита. Извештајот на Меѓународната комисија за интервенција и државен суверенитет (ICISS) значително придонесе за легализација и институционализација на идејата за хуманитарна интервенција како признат стандард во меѓународното право. Сепак, примарната пречка за успешна имплементација на концептот произлегува од аргументот дека оперативната рамка не успеала да направи разлика помеѓу стратешките и геополитичките ограничувања на постојаните членови на Советот за безбедност на ОН и хуманитарните потреби[33]. Постои можност моралната цел да не се постигне во околности кога постојат конкурентни геополитички и стратешки интереси, а оперативната рамка нуди малку опции во случај Советот за безбедност на ОН да не може да постигне едногласна резолуција за воено вклучување. Затоа, клучна причина што придонесува за неактивност за време на насилна, бескрајна хуманитарна криза, како онаа во Сирија, е недостатокот на заедничка цел и посветеност. Примарната маана во оперативната рамка опишана во студијата на ICISS е тоа што не прецизира кој е подобен да интервенира и под кои услови. Рамката поставува широка обврска на меѓународната заедница и не прецизира кој актер треба да биде избран или да се смета за соодветен за спроведување воени операции во дадено време. Денес, вообичаено е широк спектар на актери да одлучуваат кој треба да дејствува и кога врз основа на сопствените политички желби. Понекогаш гледаме поединечни држави или групи на

[33] Ngwa, N. (2017). THE RISE AND DECLINE OF HUMANITARIAN INTERVENTION AND RESPONSIBILITY TO PROTECT. *Journal of International Social Research. 10. 121-128. 10.17719/jisr.2017.1563.*

држави, а друг пат ја гледаме работната група на ООН, НАТО или друга регионална организација како Африканската унија[34].

Дејствијата на овие актери создаваат значајно прашање во меѓународното право кога го заобиколуваат авторитетот на Советот за безбедност на ООН, бидејќи стануваат незаконски едностранн хуманитарни интервенции. Како оперативната рамка на ООН за R2P се однесува или ограничува едностранн хуманитарни акции, кои најчесто ги спроведуваат земјите-членки на П5, останува отворено прашање. Случаите на Косово, Ирак и Авганистан ги откриј недостатоците во едностраните хуманитарни интервенции и ги истакнаа недостатоците на оперативната структура што ги спречува САД и НАТО да дејствуваат на овој начин. САД го усвоија интервенционизмот по завршувањето на Студената војна (по 9 септември 2001 година)[35], што вклучува превентивна интервенција против авторитарните нации за кои се сомнева дека го поддржуваат тероризмот и ширењето на оружјето за масовно уништување. Фактот дека по падот на авторитарните режими, САД не успеаја да ја обноват земјата на начини што би ги гарантирале правата и безбедноста на локалните граѓани, барем покажува разгранување на хуманитарната мисија и намалување на верувањето во оправданоста на концептот што доби на важност во раните 1990-ти.

Мислењата за легитимноста на вклучувањето на ОН од хуманитарни причини се познати по тоа што се мешани. Пред да се шпекулира за хуманитарни акции во иднина и ОН, важно е да се земат предвид предложените клучни прашања заедно со понудените решенија[36]. Прашањето на „дефиницијата“ е главното. Студиите на случаи наведени во глава 7, даваат очигледни примери за прашања на дефиницијата. Постојат неколку случаи на „закана за меѓународниот мир и безбедност“ во Ирак, Сомалија, Хаити и Руанда, а „хуманитарната интервенција“ има различни значења. Членките на ОН мора да се соберат за да се договорат што претставува „закана за меѓународниот мир и безбедност“. Советот за безбедност има овластување да одобри интервенција поради оваа закана. Би било поедноставно да се утврди дали на ОН им е „легално“ дозволено да дејствуваат, дури и од хуманитарни причини, доколку имаше појасна

[34] Ngwa, N. (2017). THE RISE AND DECLINE OF HUMANITARIAN INTERVENTION AND RESPONSIBILITY TO PROTECT. *Journal of International Social Research. 10. 121-128. 10.17719/jisr.2017.1563.*

[35] Ngwa, N. (2017). THE RISE AND DECLINE OF HUMANITARIAN INTERVENTION AND RESPONSIBILITY TO PROTECT. *Journal of International Social Research. 10. 121-128. 10.17719/jisr.2017.1563.*

[36] Czernecki, J. (2003). *The United Nations' Paradox: The Battle between Humanitarian Intervention and State So ention and State Sovereignty.* 41 Duq. L. Rev. 391.

дефиниција. Одредувањето до каде ОН може да го прошири својот дострел во суверенитетот на една држава од хуманитарни причини ќе биде многу поедноставно ако се утврди дека постоела закана за глобалниот мир. Со оглед на ова, не постои единствена дефиниција за „хуманитарна интервенција“, а нејзиното дефинирање е предизвикувачко поради различните форми што ги има преземено. Во минатото, најчесто се користеше за да се опишат „присилни интервенции дизајнирани да ги спречат кризите на човековите права од големи размери“[37]. Сепак, „интервенциите започнати за да се обезбеди испорака на хуманитарна помош на сериозно сиромашните популации“[38] сега се вклучени во терминот.

Меѓународната заедница често ја користи следната сеопфатна дефиниција за хуманитарна интервенција: „Хуманитарната интервенција е закана или употреба на сила од страна на држава, група држави или меѓународна организација првенствено со цел заштита на државјаните на целната држава од широко распространети лишувања од меѓународно признатите човекови права“[39]. Значењето на „првенствено“ и „широко распространети лишувања од меѓународно признатите човекови права“ можеби не е целосно очигледно во оваа дефиниција, која сè уште е предмет на толкување. „Оние кои се скептични во врска со легалноста и легитимноста на хуманитарната интервенција на ООН ќе претпочитаат поголема јасност во врска со видот и нивото на кршење на човековите права што ги оправдуваат таквите дејствија“, вели авторот и професор по меѓународно право на Универзитетот Џорџ Вашингтон, Шон Д. Марфи.

Фактот дека човековите права се многу споменати во Повелбата, а сепак, за жал, не е воспоставена рамка за постигнување на хуманитарните цели е уште едно прашање со јасност. Повелбата само прогласува дека е должност на нејзините членови да ги унапредуваат човековите права. „Промовирање“ може да се дефинира на различни начини; некои нации може да го дефинираат како интервенција, додека други може да не. Како резултат на тоа, постојат разлики меѓу државите околу тоа кога и како да се дејствува. Мора да има поголема униформност и помалку двосмисленост меѓу земјите-членки за да се обезбеди фокусот што треба да го одржи заштитата на човековите права. Загриженоста за единството и поддршката меѓу членовите, исто така, придонесува за интензивната дискусија околу хуманитарната акција. Членките на ОН

[37] Czernecki, J. (2003). *The United Nations' Paradox: The Battle between Humanitarian Intervention and State So ention and State Sovereignty.* 41 Duq. L. Rev. 391.
[38] Czernecki, J. (2003). *The United Nations' Paradox: The Battle between Humanitarian Intervention and State So ention and State Sovereignty.* 41 Duq. L. Rev. 391.
[39] Czernecki, J. (2003). *The United Nations' Paradox: The Battle between Humanitarian Intervention and State So ention and State Sovereignty.* 41 Duq. L. Rev. 391.

честопати не се подготвени да посветат време и воени ресурси потребни за значајни хуманитарни интервенции, покрај прашањата за дефиниција на Повелбата на ОН. Едно објаснување за ова е затоа што земјата-членка добива минимална корист во замена за можните смртни случаи што би можеле да ги предизвикаат. Одлична илустрација за овој недостаток на поддршка меѓу членовите на ОН е студијата на случајот на Руанда. Ова прашање, според професорот Марфи, е „шизофренијата“ на членовите на ОН, „особено на големите сили од кои зависат овие интервенции“. Според професорот Марфи, „шизофренијата“ меѓу владите може да биде предизвикана од „недостаток на дефиниција во целите што ги бара хуманитарната интервенција“. Проблемите со јасноста и спротивставените одредби можат да се решат со реорганизирање и преформулирање на Повелбата на ОН.

Ова е фокус на клаузулите од кои произлегуваат повеќето проблеми, дури и ако тоа воопшто не е сеопфатен список на сите проблеми со јасноста на Повелбата. Сегашниот проблем може делумно да се реши со „пречистена“ Повелба, а може дури и да доведе до поголемо државно финансирање за хуманитарни прашања.

2.4. ПОСЛЕДИЦИ ОД ХУМАНИТАРНА ИНТЕРВЕНЦИЈА

Теоретски, хуманитарната интервенција има морално и симболично значење како средство за почитување на меѓународните мировни стандарди. Сепак, во реалноста, интервенцијата на државите и меѓународните организации може да биде штетна за способноста на земјата да се опорави. Невниманието на меѓународната заедница е причина за несаканите последици од интервенцијата, кои вклучуваат цивилни жртви, ширење на болести и сексуална експлоатација[40]. Мора да се спроведе реформа за да се предефинира опсегот на хуманитарната вклученост во светлината на неможноста да се заштитат заедниците на кои се залагаме да им служиме.

Хуманитарната интервенција се промени во текот на 1990-тите, движејќи се од дистрибуцијата на неопходни работи како храна, вода и лекови кон процесот на реорганизација на политичката и економската структура на нацијата. Оваа промена беше делумно оправдана со меѓународните иницијативи за борба против тероризмот. Бројот на цивилни жртви значително се зголеми како резултат на проширената дефиниција за хуманитарна помош, особено на Блискиот Исток, каде што САД

[40] Fordham Political Review. (2023). *The Unintended Consequences of Humanitarian Intervention: Civilian Deaths, Disease, Sexual Abuse*. https://fordhampoliticalreview.org/the-unintended-consequences-of-humanitarian-intervention-civilian-deaths-disease-sexual-abuse/.

извршија повеќе од 11.000 бомбардирања против ИСИС помеѓу 2014 и 2016 година. Мора да разгледаме како невнимателната употреба на воена сила од страна на САД во текот на нивното вклучување во Авганистан резултираше со смрт на цивили и последователна неможност за евидентирање на тие смртни случаи со цел подобро да се разберат променливите последици од интервенцијата. Новинарката Азмат Кан ја откри човечката цена на американските напади со беспилотни летала во Авганистан во независна студија на „Њујорк тајмс“[41]. Таа откри дека иако половина од сите анкетирани инциденти не вклучувале ниту една цел на ИСИС, еден од пет напади резултирал со убиство на цивили. Бројот на цивилни жртви кај Кан бил 31 пати поголем од она што беше јавно објавено за време на администрацијата на Обама, што покажува дека нападите биле неефикасни и штетни за безбедноста на авганистанскиот народ. Нема многу докази дека САД се обиделе да стапат во контакт со преживеаните. Беспилотните летала се омилена алатка за интервенција, а лабавата постапка за овластување, оправдана со потребата да се запре ширењето на ИСИС, е виновна за оваа ужасна реалност. САД одлучија да користат беспилотни летала за да добијат воена предност, бидејќи тие ги намалија американските смртни случаи со тоа што им овозможија на операторите да се борат од далечина. Овој пристап ги спречи САД да добијат прецизни и доверливи разузнавачки информации потребни за употреба на смртоносна сила. Понатаму, културата на рамнодушност, неангажираност и занемарување се продлабочи како резултат на занемарувањето на потребата од согласност на високо ниво пред нападите. Со оглед на ова, истрагите на Кан откриваат дека американската војска честопати занемарувала да изврши должно внимание пред да започне напади. Според записите, воените лица погрешно верувале дека една постара жена е „возрасен машки борец на ИСИС“[42] и дека памукот во машината за џин е „бели кеси со амониум нитрат“[43] во „фабрика за рачно изработени експлозиви“. Во еден случај, во операциите е забележано дека „непријателски персонал“ влече голем предмет - за кој подоцна сфатиле дека бил само дете - па затоа ја разнеле целата куќа на едно семејство. Затоа, бомбардирањето на цивили претставува шема на невнимание,

[41] Fordham Political Review. (2023). *The Unintended Consequences of Humanitarian Intervention: Civilian Deaths, Disease, Sexual Abuse*. https://fordhampoliticalreview.org/the-unintended-consequences-of-humanitarian-intervention-civilian-deaths-disease-sexual-abuse/.

[42] Fordham Political Review. (2023). *The Unintended Consequences of Humanitarian Intervention: Civilian Deaths, Disease, Sexual Abuse*. https://fordhampoliticalreview.org/the-unintended-consequences-of-humanitarian-intervention-civilian-deaths-disease-sexual-abuse/.

[43] Fordham Political Review. (2023). *The Unintended Consequences of Humanitarian Intervention: Civilian Deaths, Disease, Sexual Abuse*. https://fordhampoliticalreview.org/the-unintended-consequences-of-humanitarian-intervention-civilian-deaths-disease-sexual-abuse/.

а не низа грешки. Анализата на податоци заснована на страв ги навела воените службеници да извршат дезинформирани напади со беспилотни летала на сметка на животите на цивилите, подлегнувајќи на пристрасноста на потврдата. Можеме да заклучиме дека ставањето краткорочна воена предност пред цивилите е катастрофално за самата цел на воспоставување глобален мир и безбедност. Во овој случај, државата што интервенира создава насилство, наместо да го ослободува населението од него. Соединетите Американски Држави ги радикализираат идните генерации чие антизападно чувство ќе биде добро основано во вистината на нивните сопствени искуства со бомбардирање на неборци и одбивање да признаат каква било вина. Да се живее во област каде што екстремистичките бунтовници ја презеле контролата е застрашувачки, но постојаната закана од бомбардирање во воздушен напад без сопствена вина е подеднакво опасна. Би било разумно да се даде приоритет на животите на цивилите пред можноста за воена предност ако силните сили сакаат да се вмешаат како заштитници на угнетените граѓани, а не како агресори.

Ширењето на болести и, во еден конкретен случај, неуспехот на ООН да дејствува брзо се следните значајни ефекти од хуманитарната интервенција. Епидемија на колера го погоди Хаити во 2010 година, додека земјата се бореше со екстремна сиромаштија и неодамнешен земјотрес. Десет илјади луѓе загинаа, а осумдесет милиони беа погодени кога непалските мировници беа донесени како дел од напорите за помош при катастрофа и ненамерно донесоа колера на островот, каде што во нивната база истекуваше заразена канализација во клучните реки. Дури и во 2014 година, една четвртина од сите мировници сè уште го фрлаа своето ѓубре во извори на вода, според необјавен извештај на ООН. Илјадници жртви на колера од Хаити поднесоа петиција до ООН во 2011 година, но таа беше брзо одбиена без оправдување. Разбеснети од избегнувачките дејствија и нечувствителноста на организацијата, случаите потоа беа изнесени пред федералниот суд во Њујорк, каде што ООН одби да присуствува врз основа на дипломатски имунитет[44]. Очигледното одбивање на одговорност од страна на ООН покажува непочитување на основите на хуманитарната помош, како и срамен обид да го заштити својот бренд. Неограничените овластувања на ОН и недостатокот на одговорност кон луѓето на кои им служи беа доведени во

[44] Fordham Political Review. (2023). *The Unintended Consequences of Humanitarian Intervention: Civilian Deaths, Disease, Sexual Abuse*. https://fordhampoliticalreview.org/the-unintended-consequences-of-humanitarian-intervention-civilian-deaths-disease-sexual-abuse/.

прашање кога интервенцијата се покажа како неуспешна и штетна за намалување на трагедијата.

Скандалите со сексуална злоупотреба што ги следат мировните напори во земји како Либерија и Демократска Република Конго се последната катастрофа. Истражувачите во Либерија откриј дека повеќе од половина од анкетираните жени бегалци имале трансакциски секс, а повеќе од три четвртини од овие интеракции вклучувале сили на ОН. Овие зачудувачки бројки ја истакнуваат сеприсутноста на сексуалните средби меѓу жителите и претставниците на ОН, на кои законски им е забрането да се занимаваат со луѓе надвор од нивните службени должности. Анализата на односот меѓу мировниците и сексуалната експлоатација откри дека присуството на мировници ја зголемува веројатноста жената да го има своето прво трансакциско сексуално искуство за 3%[45]. Со оглед на тоа што имигрантите се групи со висок ризик, ова покренува прашања во врска со преваленцата на сексуално преносливи болести и родово базирано насилство. Младите луѓе се ранливи на експлоатација во замена за основни потреби, а веќе се справуваат со насилен конфликт, недостаток на ресурси и раселување. Мора да препознаеме дека луѓето во оваа тешка ситуација не можат навистина да дадат дозвола. Луѓето кои се искористени, изложени на сексуално преносливи болести, а потоа се оставени да ги одгледуваат децата на своите злоупотребувачи, секогаш ќе бидат обележани со болно и финансиски исцрпувачко искуство[46]. Заедно со нив, жителите стануваат зависни од мировниците за финансиска стабилност, авторитетот на ООН е поткопан, интервенцијата делува како параван за експлоатација и постои ризик од економска нестабилност по конечното отстранување на ООН. Бидејќи системот го задржува тој авторитет за матичните земји на мировниците, ООН одбива да истражува и да ги гони своите вработени. Операциите на ООН се ранливи на корупција бидејќи немаат моќ да ги дисциплинираат сопствените војници. Француските војници ги принудувале младите момчиња во централноафрикански бегалски камп да се вклучат во орален секс во замена за остатоци од храна, според долгиот документарец на PBS[47]. Ова е грубо и добро

[45] Fordham Political Review. (2023). *The Unintended Consequences of Humanitarian Intervention: Civilian Deaths, Disease, Sexual Abuse*. https://fordhampoliticalreview.org/the-unintended-consequences-of-humanitarian-intervention-civilian-deaths-disease-sexual-abuse/.
[46] Fordham Political Review. (2023). *The Unintended Consequences of Humanitarian Intervention: Civilian Deaths, Disease, Sexual Abuse*. https://fordhampoliticalreview.org/the-unintended-consequences-of-humanitarian-intervention-civilian-deaths-disease-sexual-abuse/.
[47] Fordham Political Review. (2023). *The Unintended Consequences of Humanitarian Intervention: Civilian Deaths, Disease, Sexual Abuse*. https://fordhampoliticalreview.org/the-unintended-consequences-of-humanitarian-intervention-civilian-deaths-disease-sexual-abuse/.

познато кршење на правилата. Каналите за пријавување на несоодветно однесување сè уште се нејасни, а малку мировници се обвинети. Можеме да заклучиме дека културата на широкораспространет сексуален напад е поттикната од сегашната структура на моќ, недостатокот на известување и неподготвеноста на ООН да ги испита обвинувањата на жртвите.

Не е доволно само да се напушти по остварувањето на раните цели, како што е ставањето крај на убиствата или соборувањето на деспотска влада. Интервенцијата го носи ризикот да ја остави погодената нација во полоша состојба отколку порано ако не гарантира закрепнување на земјата - враќање на законот и редот, обнова на економијата и грижа за основните потреби на луѓето. Оставањето на нација во хаос по интервенцијата ја поткопува самата цел на хуманитарната акција и го зголемува ризикот од нестабилност. За да се осигури дека интервенциите навистина им служат на интересите на луѓето на кои треба да им помогнат, оваа перспектива ги предизвикува интервентните сили да постигнат рамнотежа помеѓу нивните морални обврски и практичното извршување. Сјоберг нагласува дека не постои ненасилна алтернатива на насилството и дека тоа е континуум, а не посебен ентитет[48]. Сјоберг наведува дека „на прашањето дали е можно да се прогласи почетна точка и крајна точка не е лесно одговорено, дури и во добропознати и добродокументирани конфликти“. „Почетоците“ имаат предуслови, а „краевите“ имаат последователни периоди што траат месеци, години или дури децении, наместо само неколку дена или недели. Иако постојат упатства, барања и ограничувања за хуманитарна интервенција, и иако овие упатства имаат за цел да го намалат и искоренат насилството, тие исто така водат кон нови форми на насилство. Со други зборови, истиот автор тврди дека „дури и ако само теоријата за војна е ригорозно применета и третирана како строги ограничувања, таа го овластува практикувањето насилство доколку се исполнети сите стандарди“. Можеби е „подобро“ насилство од насилството што не ги исполнува тие барања, но сепак е насилство. Можеби е „подобро“ насилство од насилството што не ги исполнува тие барања, но сепак е насилство. Ова е она што ги мотивира некои луѓе да се спротивстават на она што би можело да се нарече „морална војна“ или војни за хуманитарна интервенција, бидејќи, според нивно мислење, тие нè стават во конфликт

[48] Sjoberg, L. (2020). The Fantasy of Nonviolence and the End (?) of Just War in Steven C. Roach and Amy E. Eckert (eds.), Moral Responsibility in Twenty-First-Century Warfare: Just War Theory and the Ethical Challenges of Autonomous Weapons Systems, State University of New York Press, Albany.

кој се чини дека нема крај и нема излез. Ова значи дека моралната војна е онаа во која човечките принципи играат значајна улога во оправдувањето на модерното насилство; моралната војна убива и уништува како и секоја друга војна, затоа идејата дека моралот може да ја контролира војната е опасна заблуда. Моралниот парадокс што го создаваат овие војни, покрај уништувањето и трагедиите што можат да ги предизвикаат, е главната причина за ваквото размислување и нивното отфрлање. Од истите причини, беше воспоставен стандардот „последно средство“, што е еден од најважните услови за водење хуманитарни војни. На пример, се потпираме на спречување на болеста пред прво да се заразиме, но откако ќе се заразиме, обично ги избираме оние лекови со повремени или благи несакани ефекти, што значи дека секогаш започнуваме со тие нискобуџетни решенија.

ГЛАВА 3

3. СОВЕТОТ ЗА БЕЗБЕДНОСТ И ВЛАДЕЕЊЕ НА ПРАВОТО

Советот за безбедност на Обединетите нации е најмоќниот мултинационален политички субјект. Сега тој исполнува клучни правни задачи покрај својата првична политичка цел. Традиционално, утврдувањето на закана за мирот, нарушување на мирот или акт на агресија бараше од земјите-членки да ги исполнат правно обврзувачките обврски според Поглавје VII од Повелбата на ОН. Денес, тој усвојува сложени системи за спроведување на одлуките и донесува резолуции со широка примена. Зголемените овластувања на Советот овозможуваат брза и решителна акција, но покренуваат загриженост во врска со неговата правна позадина и почитување на владеењето на правото.

Правно гледано, Советот за безбедност на ООН служи како примарно средство за почитување на меѓународниот правен систем создаден со Повелбата на ООН. На Советот му е дадена примарна одговорност за почитување на меѓународниот мир и безбедност според членовите 24 и 25, а земјите-членки се согласуваат да ги прифатат и спроведат неговите одлуки. Советот може да донесе правно извршни политики кои директно влијаат на тоа како се применува, толкува и развива меѓународното право благодарение на неговата надлежност. Советот служи како главно тело кое може да одлучи дали колективните одговори на заканите по мирот, кршењата на мирот и актите на агресија се законски преку неговите овластувања од Поглавје VII, кои се движат од ненасилни мерки според Член 41 до овластување за употреба на сила според Член 42.

Со вклучување на меѓународни правни норми во своите резолуции, како што се должностите што произлегуваат од меѓународното хуманитарно право, правото за човекови права и правото на одговорност на државите, Советот, исто така, го промовира владеењето на правото. Неговата улога во поттикнувањето на одговорноста и почитувањето на правните стандарди е дополнително нагласена со неговите упатувања до меѓународни судски субјекти, како што е Меѓународниот кривичен суд според Член 13(б) од Римскиот статут. Сепак, дискрециона природа на одлуките на Советот дозволува значителна слобода за селективна примена, а правната мисија на Советот е вплеткана во рамка за политичко донесување одлуки. Овластувањето за вето на постојаните членки според член 27(3) честопати води до правен застој, поткопувајќи го доследното почитување на меѓународните стандарди и нарушувајќи го угледот на Советот како непристрасен бранител на владеењето на правото. Советот за безбедност е од суштинско значење за функционирањето и почитувањето на современото меѓународно право бидејќи е единственото меѓународно тело со правно овластување да донесува универзално обврзувачки должности, и покрај ова структурно ограничување.

Концептот на „владеење на правото“ е широко прифатен и на национално и на меѓународно ниво, иако неговата точна дефиниција останува нејасна. На национално ниво, тој бара законодавна влада, правна супериорност и еднаквост пред законот. Применувањето на овие идеи во меѓународен систем, базиран на правила, може да ја подобри предвидливоста, да ја елиминира самоволието и да промовира праведност[49].

Советот може да го зголеми почитувањето на своите одлуки со користење на постојното право и нагласување на неговата правна основа. Владеењето на правото е широкопризнато како алатка и за градење мир по конфликтот и за спречување и решавање на конфликти. Прифаќањето на Одговорноста за заштита на Светскиот самит во 2005 година ја поддржа подготвеноста на земјите-членки да преземат колективна акција преку Советот, иако во ограничени околности. Тоа бара силно спротивставување на неказнивоста и зголемени напори за воспоставување или враќање на владеењето на правото во кревките држави. Владеењето на правото треба да се однесува на оние кои интервенираат.

[49] Federal Ministry for European and International Affairs. (2008). THE UN SECURITY COUNCIL AND THE RULE OF LAW. The Role of the Security Council in Strengthening a Rules-based International System. *Final Report and Recommendations from the Austrian Initiative, 2004-2008.*

Иако Советот е правен ентитет, не постои формален процес за оспорување на неговите одлуки, а неговиот конечен авторитет се базира на политички фактори. Тие вклучуваат оспорувања на моќта на Советот поднесени пред Генералното собрание, како и индивидуално или колективно одбивање да се почитуваат неговите одлуки. Не е во ничиј интерес да се поместуваат овие политички граници. Советот треба да ги користи своите исклучителни овластувања само за вонредни цели. Транспарентна, партиципативна и одговорна постапка за донесување законски резолуции го зголемува нивниот углед. Кога ги разгледува судските функции, Советот треба да се повика на постојните меѓународни правни организации.

Индивидуалните санкции го доведоа во прашање авторитетот на Советот: Во голем број земји се покренати правни процедури, а постојат докази дека санкциите не секогаш се спроведуваат строго. Советот треба да ги подобри „фер и јасните процедури“ за заштита на правата на поединците, да се придржува до основните стандарди и да спроведува периодични прегледи.

Советот за безбедност е најлегитимен и најефикасен кога се придржува до владеењето на правото. Советот е предмет на законски ограничувања, но самоограничувањето е најважното ограничување. Подготвеноста на земјите-членки да го признаат авторитетот на Советот е во голема мера под влијание на тоа колку е одговорен и отчетен - и се смета дека е - во вршењето на своите вонредни овластувања. Сите земји-членки, вклучително и Советот за безбедност, имаат интерес да го поддржат владеењето на правото и да воспостават меѓународен систем базиран на правила[50].

3.1. ПРИМАТОТ НА СОВЕТОТ ЗА БЕЗБЕДНОСТ ВО ОДРЖУВАЊЕТО НА МЕЃУНАРОДНИОТ МИР И БЕЗБЕДНОСТ

Советот за безбедност е главен политички орган на организацијата и се наоѓа на врвот на рамката за колективна безбедност на ООН. Неговиот авторитет произлегува од член 24(1) од Повелбата на ООН, кој му дава на Советот „примарна одговорност за одржување на меѓународниот мир и безбедност“. Повелбата нуди две алатки за исполнување на оваа одговорност: решавање на конфликти во мир и социоекономска соработка во поглавјата VI и X, како и принудните овластувања на Советот за

[50] Federal Ministry for European and International Affairs. (2008). THE UN SECURITY COUNCIL AND THE RULE OF LAW. The Role of the Security Council in Strengthening a Rules-based International System. *Final Report and Recommendations from the Austrian Initiative, 2004-2008.*

безбедност според Поглавје VII. Според Поглавје VII, ако се утврди дека ситуацијата претставува „закана за мирот, нарушување на мирот или чин на агресија“ (а Советот има широки овластувања во овој поглед), Советот може да користи различни насилни или ненасилни средства. Во однос на првото, со оглед на целокупната забрана за употреба на сила во меѓународното право, освен ако државата не тврди дека дејствува во самоодбрана, Советот за безбедност ефикасно има монопол врз овластувањето за вооружена сила. Член 41 опфаќа широк спектар на тактики за спроведување кои не вклучуваат употреба на сила[51]. За време на Студената војна, Советот за безбедност беше во голема мера неактивен и ретко ја користеше својата моќ за санкционирање. Сепак, откако Советот беше обновен во средината на 1990-тите, неговиот процес на санкционирање претрпе голем број сеизмички промени. Во четири и пол децении помеѓу неговото основање и завршувањето на Студената војна, Советот за безбедност ретко се состануваше, обично ограничен од соперништвото меѓу Соединетите Американски Држави и Советскиот Сојуз. Во тој период, тој одобри осумнаесет мировни операции. Советот за безбедност стана поактивен во периодот по Студената војна, овластувајќи десетици мировни операции по распадот на Советскиот Сојуз во 1991 година. Многу од нив беа наменети за одговор на држави во неволја, граѓански војни или комплицирани хуманитарни катастрофи, како и за распоредување во борбени зони во отсуство на прекин на огнот или дозвола од страна. Според построги мандати, тие ги комбинираа воените операции - вклучувајќи помалкуограничени правила на ангажман што овозможуваат заштита на цивилите и бегалците - со цивилни активности, вклучувајќи полициска работа, изборна поддршка и судска администрација. Земјите во развој нудат поголем дел од персоналот.

Со неспособноста на Лигата на народите да гарантира светски мир и безбедност, сојузничките сили од Втората светска војна почнаа да се впуштаат во воспоставување на поефикасна и посилна меѓународна организација. Резултатот беше формирањето на Обединетите нации (ОН) во 1945 година. Иако механизмот предвиден во Повелбата на ОН за одржување на меѓународниот мир и безбедност беше сличен на оној на Лигата на народите, постоеше една значајна разлика. Советот за безбедност беше задолжен за заштита на меѓународниот мир и безбедност. Членовите на Советот за безбедност (САД, Велика Британија, Франција, Советскиот Сојуз и Кина) не успеаја да ја продолжат соработката по војната, што резултираше со застој. За да се прекине

[51] Malone, D. M. (2007). *The UN Security Council: From the Cold War to the 21st Century*. Lynne Rienner Publishers.

застојот, беа воспоставени „Мировни операции“ како алтернатива. Овој пристап стана најефикасното оружје на ООН за промовирање на меѓународниот мир и безбедност.

Советот за безбедност се разви од првенствено меѓувладин ентитет во квази-законодавно и извршно тело, со мерки прилагодени на еволутивната природа на глобалните кризи. Неговиот авторитет се користел во различни сценарија, вклучувајќи традиционални меѓудржавни војни, сложени домашни конфликти, тероризам и хуманитарни катастрофи[52]. Примери за тоа се интервенциите во Кореја (1950), Заливската војна (1990-1991) и посовремени акции насочени кон борба против тероризмот и неширење на оружје. Преку овие акции, Советот го потврди својот авторитет како последен арбитер на она што претставува „закана за мирот“. Сепак, приматот на Советот е доведен во прашање и дебатиран, особено поради неговиот состав и методите на донесување одлуки. Правото на вето што го имаат петте постојани членки на Советот (Кина, Франција, Русија, Обединетото Кралство и САД) често предизвикува политичка стагнација, ја еродира неговата ефикасност и легитимитет. Ова структурно несовпаѓање поттикна обемна дискусија за потребата од реформа на Советот за безбедност, која има за цел да ја подобри репрезентативноста, одговорноста и легитимитетот. Понатаму, едностраните интервенции или дејствија преземени без овластување на Советот, како што се интервенцијата на НАТО во Косово (1999 година) и инвазијата на Ирак предводена од САД (2003 година), предизвикаа загриженост во врска со ексклузивната надлежност на Советот и појавата на алтернативни механизми за колективно дејствување. Приматот на Советот за безбедност се заснова не само на неговите законски овластувања туку и на доктриналното и практичното признавање на неговиот авторитет од страна на нациите и меѓународните организации. Одлуките на Советот постепено го обликуваа обичајното меѓународно право, особено законитоста на употребата на сила и границите на државниот суверенитет. Советот го прошири својот опсег надвор од традиционалните вооружени конфликти за да вклучи внатрешни кризи, хуманитарни ситуации, па дури и пандемии, толкувајќи го она што претставува „закана за меѓународниот мир и безбедност“ на сè пофлексибилен начин. Овој проширен пристап одразува поголемо разбирање дека мирот и безбедноста се повеќеслојни поими кои се неразделно поврзани со човековите права, развојот и глобалната стабилност. Регионалните организации како што се НАТО, Африканската Унија и Европската

[52] Malone, D. M. (2007). *The UN Security Council: From the Cold War to the 21st Century.* Lynne Rienner Publishers.

Унија често бараат одобрение од Советот за безбедност пред да спроведат воени дејствија, зајакнувајќи ја улогата на Советот како врвен извор на меѓународен легитимитет. Дури и кога владите го заобиколуваат Советот, како што е прикажано во неовластените интервенции, тие често ги бранат своите дејствија користејќи ги неговите принципи, докажувајќи дека, и покрај неговите недостатоци, Советот останува примарен легитимирачки орган во меѓународниот систем[53].

Сепак, по руската анексија на Крим во 2014 година, се зголемија тензиите меѓу Русија, САД и европските членки на П5, што предизвика загриженост дека Советот за безбедност е помалку способен за смирување на кризи. Само две распоредувања на мировни сили, во Централноафриканската Република и Хаити, беа одобрени во последната деценија. Сириската криза од 2011 година беше особено тешка за управување, бидејќи Русија - понекогаш придружена од Кина - го искористи своето право на вето околу дваесет пати за да спречи резолуции насочени кон повикување на режимот на Башар ал-Асад на одговорност за злосторствата пријавени од извори на ОН. Односите дополнително се влошија откако Русија ја нападна Украина во 2022 година, а Москва оттогаш го искористи своето вето за да го блокира усвојувањето на многу резолуции на Советот за безбедност со кои се осудува кризата.

Советот за безбедност се стреми мирно да ги решава меѓународните конфликти во согласност со Поглавје VI од Повелбата на ОН, што му овозможува да побара од страните да бараат решенија преку дискусија, арбитража или други мирни мерки. Во спротивно, Поглавје VII го овластува Советот за безбедност да усвои попроактивни дејствија, како што се: наметнување санкции или одобрување на употреба на сила „за одржување или враќање на меѓународниот мир и безбедност“. Мировните мисии се највидливиот аспект на напорите на Обединетите нации за решавање на конфликти; од 2025 година, Советот за безбедност контролира единаесет операции на три континенти.

Регионалните организации стануваат сè поважни во мировните операции и решавањето конфликти, притискајќи го Советот за безбедност за акција и дејствувајќи како подизведувачи во негово име. На пример, во 2011 година, Советот за безбедност одобри употреба на сила во Либија откако Арапската лига побара зона на забранети летови, што подоцна ја спроведе Северноатлантскиот договор (НАТО). Експертите, исто така, ја истакнуваат зголемената подготвеност и капацитет на Африканската унија да соработува со Обединетите нации во мисиите во Сомалија и регионот Дарфур во

[53] Malone, D. M. (2007). *The UN Security Council: From the Cold War to the 21st Century*. Lynne Rienner Publishers.

Судан. И покрај овие сојузи, советот повремено се мачеше ефикасно да одговори на растечките глобални кризи. За време на пандемијата COVID-19 во 2020 година, Советот за безбедност ја донесе Резолуцијата 2532, која повика на деведесетдневна „хуманитарна пауза“ во вооружените непријателства низ целиот свет, со исклучок на конфронтациите во кои беа вклучени признати терористички групи. Сепак, влијанието беше ограничено, при што само една страна во конфликтот - Националната ослободителна армија на Колумбија - експлицитно ја спомена во понудата за запирање на непријателствата.

3.2. УПОТРЕБА НА САНКЦИИ

Санкциите на ОН се создаваат и спроведуваат со голем број цели, особено спречување или завршување на вооружен конфликт, запирање на ширењето на нуклеарно оружје и борба против тероризмот. Санкциите повремено можат да им го отежнат на хуманитарните актери добивањето ресурси, залихи или луѓето на кои се обидуваат да им помогнат. Неочекуваните социоекономски и хуманитарни ефекти од санкциите се намалија како резултат на значителниот напредок постигнат од страна на државните регулатори и креаторите на санкции кон пофокусирани мерки. Сепак, се појавија непредвидени проблеми, како што е ограничувањето на хуманитарните операции за време на вооружен конфликт. И покрај фактот дека сите освен еден од 14-те режими на санкции на ОН не се поврзани со борбата против тероризмот, многу малку се знае за ефектите од санкциите во други услови. Со оглед на сè построгата и широка примена на мерките за санкции од областа на борбата против тероризмот во арената на вооружен конфликт, членовите на хуманитарната заедница се залагаат за затворање на овој јаз. Хуманитарните организации опишуваат сè поголем број случаи кога државите ги третираат напорите за заштита и помош како нелегална поддршка и ги попречуваат залихите што спасуваат животи на границите. Ваквите појави првично беа невообичаени во контексти на конфликти кои не се поврзани со борбата против тероризмот, но може да бидат чести во околности под рамка за санкции за борба против тероризмот. Во време на вооружен конфликт, санкциите на ОН имаат за цел да го заштитат хуманитарниот персонал и хуманитарниот простор. На пример, поголемиот дел од режимите на санкции вклучуваат клаузули што наметнуваат ограничувања за патување и замрзнување на средствата на луѓе или организации што се обидуваат да го попречат доставувањето помош, да напаѓаат хуманитарни

работници или да ги таргетираат болниците, училиштата или другите цивилни објекти. Многу од истите овие резолуции служат и како потсетник за државите дека мора или да дозволат хуманитарен пристап или да ризикуваат санкции. Потребата за методичко проучување стана поитна во светлината на овие спротивставени наративи, кои се движат од санкции како спречување на пристап до санкции како и негова заштита. На државите може да им биде тешко да ги балансираат своите обврски според меѓународното хуманитарно право со своите обврски за санкции.

Санкциите се моќна алатка за одржување на мирот и безбедноста, втора по важност само по распоредувањето на воена сила. Санкциите на Советот за безбедност еволуираа од „традиционални“ ембарга против владите до поцелни дејствија против поединци или корпорации, наместо против цели општества. Традиционалните државни ембарга, кои изолираат една нација преку економски санкции и забрани за патување, се осудени поради тоа што не ги постигнале своите планирани резултати. Наместо да вршат притисок врз „непослушните“ влади, се чини дека тие предизвикале поголема штета на страдалното население во вмешаната држава. Многу луѓе веруваат дека трошоците за човечкото страдање биле превисоки за ограничените резултати. Во 1990-тите, постојаните членови на Советот за безбедност изразија желба за поефикасни санкции[54]. Првите „паметни санкции“ беа спроведени во 1994 година за време на кризата во Хаити. Во 2000 година, Советот организираше работен комитет за решавање на проблемот. Санкциите се моќна алатка за одржување на мирот и безбедноста, втора по важност само по распоредувањето на воена сила. Санкциите на Советот за безбедност еволуираа од „традиционални“ ембарга против владите до поцелни дејствија против поединци или корпорации, наместо против цели општества. Традиционалните државни ембарга, кои изолираат една нација преку економски санкции и забрани за патување, се осудени поради тоа што не ги постигнале своите планирани резултати. Наместо да вршат притисок врз „непослушните“ влади, се чини дека тие предизвикале поголема штета на страдалното население во вмешаната држава. Многу луѓе веруваат дека трошоците за човечкото страдање биле превисоки за ограничените резултати. Во 1990-тите, постојаните членови на Советот за безбедност изразија желба за поефикасни санкции. Првите „паметни санкции“ беа спроведени во 1994 година за време на кризата во Хаити. Во 2000 година, Советот организираше работен комитет за решавање на ова прашање. Конференциите одржани во Германија,

[54] Eriksson, K. (2009). *Legal boundaries of the UN Security Council: Limitations in the use of targeted sanctions.* FACULTY OF LAW - University of Lund.

Швајцарија и Шведска доведоа до спроведување на „паметни санкции“, познати и како целни санкции. Неговата структура требаше да „има голема веројатност директно да им наштети на оние што се одговорни за целните политики, а воедно да го поштеди општото население“. Оттогаш, Советот ја користи оваа осуда за намалување на финансирањето на тероризмот, обезбедување безбедни засолништа и слободно патување за осомничени терористи и нивни поддржувачи. Спроведувањето на паметни санкции значително го подобри хуманитарното влијание врз цивилното население[55].

Советот се соочува со нови пречки во балансирањето на целните казни со индивидуалните права според меѓународното право. Посебна претпазливост треба да се примени при замрзнување на економскиот имот на лица осомничени за поддршка на терористички групи. Целните мерки можат да имаат сериозни последици за поединците, вклучувајќи економски тешкотии, штета на угледот и колатерални ефекти врз нивните семејства или работни места. Целните казни, честопати познати како „паметни“ санкции, имаат за цел да го променат или избегнат штетното однесување. Паметните санкции, како што е замрзнувањето на имотот на осомничените терористи, спаѓаат во втората категорија, според Советот за безбедност. За ефикасно спроведување на целните санкции, на Советот за безбедност му е потребен пристап до информации за целните поединци, групи или субјекти. Целните лица честопати ги кријат своите средства под псевдоними, компании-парава или во држави кои им обезбедуваат анонимност. Советот се соочува со нови пречки во балансирањето на целните казни со индивидуалните права според меѓународното право. Посебна претпазливост треба да се примени при замрзнување на економскиот имот на лица осомничени за поддршка на терористички групи. Целните мерки можат да имаат сериозни последици за поединците, вклучувајќи економски тешкотии, штета на угледот и колатерални ефекти врз нивните семејства или работни места. Целните казни, честопати познати како „паметни“ санкции, имаат за цел да го променат или избегнат штетното однесување[56]. Паметните санкции, како што е замрзнувањето на имотот на осомничените терористи, спаѓаат во втората категорија, според Советот за безбедност. За ефикасно спроведување на целните санкции, на Советот за безбедност му е потребен пристап до информации за целните лица, групи или субјекти. Целните лица честопати ги кријат своите средства под псевдоними, компании-парава или во

[55] Eriksson, K. (2009). *Legal boundaries of the UN Security Council: Limitations in the use of targeted sanctions.* FACULTY OF LAW - University of Lund.
[56] Eriksson, K. (2009). *Legal boundaries of the UN Security Council: Limitations in the use of targeted sanctions.* FACULTY OF LAW - University of Lund.

држави кои им обезбедуваат анонимност. Идентификувањето и добивањето точни информации за финансиската состојба на целта, средствата што ги поседува и личностите-параван може да биде предизвик. Обединетите нации немаат свои разузнавачки агенции, па затоа нејзините членови мора да обезбедат информации за нив. Банките и другите приватни актери традиционално не се подготвени да дадат информации за своите клиенти, но владите исто така беа претпазливи да откријат премногу од собраните разузнавачки информации, при што едно објаснување е стравот дека ОН не е способна да ги заштити тајните од протекување. Не е невообичаено државите да изберат да ги задржат своите извори за себе, особено кога целта што ја следи Советот не е од особена важност за државата што ги поседува информациите.

Нападите од 11 септември 2001 година ја подигнаа глобалната свест за катастрофалните околности во Авганистан. Советот за безбедност усвои резолуции против Талибанците и Авганистан пред неколку години за да ги координира напорите на земјите-членки за борба против тероризмот. Беа препорачани далекусежни мерки, како што е криминализирање на финансиската поддршка за терористичките групи. Резолуциите бараат од државите да воведат целни мерки, вклучувајќи замрзнување на средства, ограничувања на продажбата и снабдувањето и забрани за патување. Резолуцијата 1267 беше почетна точка за серија антитерористички резолуции, сите засновани на неговите барања. Советот изрази загриженост за кршењата на меѓународното право и човековите права, особено на авганистанските територии каде што Талибанците ги засолнуваа и обучуваа терористите. Како одговор, Советот воведе санкции, вклучително и замрзнување на средства и други финансиски ресурси назначени од Комитетот за санкции (формиран во резолуцијата). Државите-членки на ООН требаше да се погрижат да не им се достапни пари или финансиски ресурси на терористите од нивните државјани или од кое било друго лице на нивната територија. Комитетот за санкции, составен од сите членови на Советот за безбедност, го следи спроведувањето на санкциите во земјите-членки, известува за нивното влијание и наводните прекршувања и разгледува барања за исклучоци. Исклучоците на Советот се нејасни, но врз основа на следните резолуции, тие веројатно се однесуваат на основните трошоци за живот како што се храна и кирија. Првата резолуција е насочена кон талибанскиот режим во Авганистан, Ал Каеда и Осама бин Ладен. Сепак, Комитетот е одговорен за утврдување чии средства треба да се замрзнат, дозволувајќи

значителна дискреција[57]. Критичарите тврдат дека оваа резолуција и последователните не ја нагласуваат потребата од преземање дејствија во согласност со човековите права. Критичарите тврдат дека работењето на Комитетот не е транспарентно и дека нема начин да се оспори листата. Советот и неговите комитети одговорија на критиките наведувајќи дека не е нивна одговорност да ги приоритизираат човековите права. Земјите-членки мора да ги исполнат своите меѓународни обврски за тоа. Сепак, со текот на времето, ова мислење почна да се развива.

ГЛАВА 4

4. КОНФЛИКТ ПОМЕЃУ ХУМАНИТАРНАТА ИНТЕРВЕНЦИЈА И ПРИНЦИПОТ НА НЕИНТЕРВЕНЦИЈА

Една од најдолготрајните загатки во меѓународното право е тензијата помеѓу нормите на хуманитарната акција и неинтервенцијата. Хуманитарната интервенција се спротивставува на овој стандард со тоа што ја поддржува употребата на сила за спречување или запирање на широкораспространетите кршења на човековите права, додека принципот на неинтервенција, кој е впишан во член 2(7) од Повелбата на ООН, го брани државниот суверенитет и забранува мешање во внатрешните работи на државите. Двојните цели на Обединетите нации за одржување на глобалниот мир и безбедност и унапредување на човековите права и индивидуалната заштита се изворот на овој конфликт. Кога една држава врши сериозни злоупотреби против сопствените граѓани, парадоксот станува очигледен. Ова го поставува прашањето дали суверенитетот треба да служи како покритие за злосторства или да отстапи место на моралната обврска на меѓународната заедница да интервенира. Бидејќи има моќ да одобри употреба на сила според Поглавје VII од Повелбата на ООН, Советот за безбедност е во сржта на овој спор. Дури и во ситуации каде што има широко распространето страдање, како во Сирија, неговите дејствија често се ограничени од политичките интереси на постојаните членки, чие право на вето може да го спречи дејствувањето. Ова предизвика дискусии околу тоа дали, и покрај нејзината сомнителна легалност, хуманитарната интервенција без одобрение од Советот за безбедност - како операцијата на НАТО во Косово во 1999 година - некогаш може да биде оправдана.

[57] Eriksson, K. (2009). *Legal boundaries of the UN Security Council: Limitations in the use of targeted sanctions.* FACULTY OF LAW - University of Lund.

Член 2(7) од Повелбата на Обединетите нации ја нагласува потребата од неинтервенција во почитувањето на државниот суверенитет во меѓународниот систем.

Членот во кој се наведува дека „ништо содржано во оваа Повелба не ги овластува Обединетите нации да интервенираат во прашања кои се суштински во рамките на домашната надлежност на која било држава“ го ограничува надворешното влијание врз внатрешните работи на државата. Единствен исклучок е кога Советот за безбедност ќе процени дека вклучувањето е неопходно за справување со заканите за глобалниот мир и безбедност. Неинтервенцијата ја штити автономијата на секоја држава и спречува принуда од други држави или меѓународни институции. Целта е да се одржи глобален поредок каде што сите членки на Обединетите нации ја почитуваат политичката независност, територијалниот интегритет и внатрешниот авторитет за донесување одлуки едни на други. Ова поттикнува мирен соживот на државите со меѓусебно почитување на нивниот суверенитет. Прашањето за хуманитарната интервенција истакнува етички конфликт помеѓу одбраната на човековите права и зачувувањето на националниот суверенитет. Некои тврдат дека е морално важно да се спречат злосторства како геноцид и етничко чистење, дури и ако тоа значи кршење на принципот на неинтервенција. Според ова гледиште, државите не треба да го користат суверенитетот за да ги оправдаат злосторствата против сопствените граѓани. Етичката рамка нагласува заштита на поединците од штета, имплицирајќи дека идеалите на човештвото се протегаат надвор од државниот суверенитет[58].

Критичарите на хуманитарната интервенција ги нагласуваат ризиците од кршење на суверенитетот. Некои веруваат дека овозможувањето надворешна акција врз хуманитарна основа може да доведе до злоупотреба, при што моќните држави користат „хуманитарни причини“ за да ги постигнат своите цели. Честите или произволни интервенции може да го поткопаат концептот на неинтервенција, нарушувајќи го меѓународниот систем и намалувајќи ја заштитата што суверенитетот им ја обезбедува на сите влади, особено на помалите. Балансирањето на посветеноста на меѓународната заедница да се справи со огромните неправди со правото на секоја држава на самоуправа создава етичка контрадикција. Според член 2(7) од Повелбата на ООН, Обединетите нации не можат да интервенираат во ситуации кои се исклучиво под домашна надлежност на државата. Ограничувањето на мешањето го штити

[58] Hensley, D., Greer, T. & Fischer, E. (2024). *The Conflict Between Humanitarian Intervention and the Principle of Non-Intervention in Article 2(7) of the UN Charter.* University of the West of England (UWE), Bristol, United Kingdom

државниот суверенитет и е клучна компонента на концептот на неинтервенција. Тоа гарантира дека државите имаат авторитет над своите внатрешни работи без странско мешање. Член 2(7) го овластува Советот за безбедност да интервенира ако ситуацијата го загрозува меѓународниот мир и безбедност. Советот за безбедност може да овласти колективна акција според Поглавје VII од Повелбата за да се надмине ограничувањето на неинтервенцијата. Флексибилноста на Член 2(7) произлегува од неговата несигурност во дефинирањето на „домашната надлежност“, особено во случаи на значајни кршења на човековите права. Несигурноста околу хуманитарните кризи, како што се геноцидот или кршењата на човековите права, предизвика дебата за тоа дали тие се сметаат за домашни прашања поради нивното потенцијално влијание врз меѓународниот мир. Доктрината „Одговорност за заштита“ (R2P) ги предизвика традиционалните толкувања на Член 2(7), што укажува дека суверенитетот можеби не е доволен за заштита на граѓаните од масовни злосторства.

Застапниците на одговорноста за заштита веруваат дека во екстремни хуманитарни вонредни ситуации, меѓународната заедница има обврска да помогне, дури и ако тоа е во спротивност со принципот на неинтервенција.

Интервенцијата без јасна надлежност на Советот за безбедност останува спорно прашање во меѓународното право. Едностраната хуманитарна интервенција може да биде неопходна кога Советот за безбедност не е во можност да дејствува поради правото на вето на постојаните членки, според поддржувачите[59]. Меѓународното право, кое дава приоритет на заштитата на човековите права и спречувањето на геноцид, може да го оправда вклучувањето кога државата ќе изврши или не успее да спречи сериозни прекршувања во своите граници. Хуманитарната интервенција се смета за нова норма според обичајното меѓународно право, каде што меѓународната заедница има должност да избегне широкораспространето човечко страдање, дури и ако тоа значи заобиколување на воспоставениот Совет за безбедност. Критичарите тврдат дека нелегалното учество ја нарушува правната рамка на Повелбата на ООН и суверенитетот на државите. Дозволувањето на државите едностранo да се вклучат создава ризик од злоупотреба, бидејќи моќните нации можат да го користат хуманитаризмот за да ги унапредат своите геополитички цели. Критичарите тврдат дека правото на вето на Советот за безбедност спречува произволна употреба на сила

[59] Hensley, D., Greer, T. & Fischer, E. (2024). *The Conflict Between Humanitarian Intervention and the Principle of Non-Intervention in Article 2(7) of the UN Charter.* University of the West of England (UWE), Bristol, United Kingdom

со тоа што обезбедува операциите да бидат колективно овластени од меѓународната заедница, и покрај неговата понекогаш опструктивна природа. Одржувањето на глобалниот ред и почитувањето на владеењето на правото бара надлежност на Советот за безбедност. Геополитичката динамика, особено правото на вето на петте постојани членки на Советот за безбедност (САД, Русија, Кина, Велика Британија и Франција), понекогаш го ограничува капацитетот на Советот да овласти интервенции. Ова право на вето им овозможува на сите овие членки да се спротивстават на предложените акти, што често резултира со застој кога се во опасност националните интереси или политичките сојузи. За време на сириската граѓанска војна, повторените обиди за донесување резолуции со кои се повикува на вклучување или воведување санкции беа попречени од вето од Русија и Кина, сојузниците на сириската влада. Ваквите геополитички фактори често ја попречуваат способноста на Советот ефикасно да реагира на хуманитарни вонредни состојби, оставајќи многу ситуации игнорирани или недоволно управувани поради политички размислувања, а не поради проценка на самата криза[60].

Хуманитарната криза во Сирија се разликуваше од онаа во Либија по тоа што немаше интервенција, и покрај сличната ситуација. Русија и Кина постојано ги отфрлаат резолуциите на Советот за безбедност со кои се овластува интервенција во Сирија, наведувајќи загриженост за суверенитетот и потенцијалното пречекорување на мисијата, слично како во Либија. Резултатот беше продолжена и брутална граѓанска војна, со мала странска интервенција за заштита на цивилите. Различните одговори во Либија и Сирија го истакнуваат влијанието на геополитичките сили врз одлуките за интервенција и тековната тешкотија за балансирање на суверенитетот и одговорноста за заштита. Заедно, овие случаи ја илустрираат тековната борба во рамките на меѓународната заедница да се најде конзистентен и законски пристап кон хуманитарната интервенција што ги почитува и принципите на неинтервенција и императивот за спречување на масовни злосторства.

Главната улога на Советот за безбедност во санкционирањето на интервенциите го обезбедува нивниот кредибилитет во рамките на меѓународниот поредок. Сепак, политичките интереси на постојаните членки може да доведат до застој, како што е прикажано во примерите на Либија и Сирија. Во Либија, Советот за безбедност одобри

[60] Hensley, D., Greer, T. & Fischer, E. (2024). *The Conflict Between Humanitarian Intervention and the Principle of Non-Intervention in Article 2(7) of the UN Charter.* University of the West of England (UWE), Bristol, United Kingdom

интервенција во рамките на политиката Одговорност за заштита (R2P). Сепак, растот на мисијата надвор од почетниот мандат предизвика загриженост во врска со целите што ги движат хуманитарните мисии[61].

ГЛАВА 5

5. УЛОГАТА НА СОВЕТОТ ЗА БЕЗБЕДНОСТ ПРИ ОДОБРУВАЊЕ НА ИНТЕРВЕНЦИИ

Хуманитарната интервенција се однесува на чекори што ги презема една земја или група земји за отстранување на значајни повреди на човековите права во друга земја, обично преку воена сила, но повремено и преку економски санкции или други невоени методи. Оваа практика предизвикува жестоки расправии во меѓународното право, поради нејзиниот конфликт со идејата за национален суверенитет, која го нагласува правото на земјата да ги контролира сопствените работи без надворешно мешање[62]. Повелбата на Обединетите нации (ОН) ја воспоставува правната основа за употреба на сила, нагласувајќи дека земјите-членки треба да се воздржат од такви акти во домашните работи, што ги наведува многу правни експерти да ги сметаат хуманитарните операции за неуставни. Сепак, Поглавје VII од Повелбата на ОН го овластува Советот за безбедност да употреби сила како одговор на заканите за мирот, за кои некои тврдат дека може да вклучуваат сериозни кршења на човековите права. Значајни хуманитарни интервенции вклучуваат акцијата предводена од САД во Сомалија од 1992 до 1993 година, бомбардирањата на НАТО за време на босанската војна во 1995 година и интервенцијата во Либија во 2011 година. Критичарите на овие интервенции често тврдат дека ваквите мерки се мотивирани од национални интереси, а не од вистински хуманитарни проблеми, наведувајќи примери за тешки ситуации кои биле занемарени. Идејата за „одговорност за заштита“ (R2P) потекнува од 2005 година, тврдејќи дека кога државата не успева да ги заштити своите жители од злосторства, меѓународната заедница е должна да интервенира, истакнувајќи ја потребата од давање приоритет на човековите права пред националниот суверенитет.

Во некои ситуации, државите употребиле воена сила против други држави од хуманитарни причини без претходно одобрение од ОН, како што е вклученоста на

[61] Hensley, D., Greer, T. & Fischer, E. (2024). *The Conflict Between Humanitarian Intervention and the Principle of Non-Intervention in Article 2(7) of the UN Charter.* University of the West of England (UWE), Bristol, United Kingdom

[62] EBSCO. (2024). *Humanitarian intervention.* https://www.ebsco.com/research-starters/diplomacy-and-international-relations/humanitarian-intervention. Преземено на 03.11.2025 година

НАТО во Косово во 1999 година, кое се бореше за независност од Југославија[63]. Така, експертите за меѓународни односи можат да прават разлика помеѓу „овластени“ и „неовластени“ хуманитарни операции, во зависност од тоа дали активноста претходно била одобрена од Советот за безбедност на ОН. Критичарите на хуманитарните интервенции тврдат дека зборот често е само изговор што го користат државите за да ги оправдаат интервенциите со посебични мотиви. На пример, критичарите на западната интервенција во Либија истакнуваат дека Либија е голем извозник на нафта, а земјите што интервенирале првенствено биле загрижени за заштита на важен извор на нафта, додека многу поголеми хуманитарни катастрофи, како што е геноцидот во Руанда од 1994 година, рутински се игнорираат бидејќи моќните земји немаат што да добијат со интервенцијата.

Поимот „одговорност за заштита“, кој првично го предложија Обединетите нации во 2005 година, е поврзан со хуманитарната интервенција. Одговорноста за заштита, или R2P, тврди дека сите држави мора да ги заштитат своите граѓани од геноцид, воени злосторства, злосторства против човештвото и етничко чистење. Доколку државата не ја исполни својата одговорност, меѓународната заедница е должна да интервенира - користејќи различни методи, вклучувајќи, како последна опција, сила - и да ги заштити луѓето од таа држава, според R2P[64]. Така, R2P, како и хуманитарната интервенција, поставува ограничувања на националниот суверенитет; суштинската разлика е во тоа што R2P има за цел да го премести акцентот од државните интереси кон човековите права на луѓето.

Советот има право да одобри воени или невоени интервенции кога ситуацијата претставува закана, дозволувајќи дејствија што инаку би го прекршиле принципот на неинтервенција наведен во член 2(7). Ова овластување воспоставува рамка за колективна безбедност, спречувајќи ги поединечните држави да се мешаат во внатрешните работи на другите[65]. Системот на ОН бара одобрение од Советот за безбедност за да се обезбеди дека интервенциите се во согласност со светскиот договор, се одржува непристрасноста и се почитува меѓународното право. Капацитетот

[63] EBSCO. (2024). *Humanitarian intervention.* https://www.ebsco.com/research-starters/diplomacy-and-international-relations/humanitarian-intervention. Преземено на 03.11.2025 година

[64] EBSCO. (2024). *Humanitarian intervention.* https://www.ebsco.com/research-starters/diplomacy-and-international-relations/humanitarian-intervention. Преземено на 03.11.2025 година

[65] J. Hensley, D., Greer, T. & S. Fischer, E. (2024). *The Conflict Between Humanitarian Intervention and the Principle of Non-Intervention in Article 2(7) of the UN Charter.* University of the West of England (UWE), Bristol, United Kingdom.

на Советот за безбедност да одобрува интервенции често е ограничен од геополитичката динамика, особено правото на вето на неговите пет постојани членки (САД, Русија, Кина, Велика Британија и Франција). Правото на вето му дозволува на секој член да ги блокира предложените акти, што резултира со застој кога се вклучени национални интереси или политички сојузи. За време на сириската граѓанска војна, Русија и Кина, пријатели на сириската влада, ставија вето на повеќе резолуции насочени кон интервенција или воведување санкции. Геополитичката динамика може да ја ограничи способноста на Советот ефикасно да реагира на хуманитарни вонредни состојби, што резултира со игнорирани или неправилно обработени ситуации поради политички размислувања, а не поради проценка на кризата. Пресекот на законските овластувања и политичкото влијание има важни импликации за легитимитетот и ефикасноста на Советот за безбедност. Иако Советот е одговорен за одржување на меѓународниот мир, неговата структура повремено ги дава приоритет на интересите на моќните влади пред колективните хуманитарни проблеми. Предлозите за реформи вклучуваат ограничување на правото на вето во време на масовни злосторства и дозволување на Генералното собрание или регионалните тела да одобруваат интервенции ако Советот за безбедност не е во можност да дејствува. Советот за безбедност е одговорен за одобрување на интервенции, но неговата улога често е под влијание на политичките интереси на моќните членови. Ова ја ограничува неговата способност непристрасно да реагира на глобалните хуманитарни потреби[66].

5.1. ОГРАНИЧУВАЊА НА СОВЕТОТ ЗА БЕЗБЕДНОСТ

Недостатоците на Советот за безбедност произлегуваат главно од неговиот институционален состав и политичката динамика што го води неговиот процес на донесување одлуки. Едно од најзначајните ограничувања е правото на вето на петте постојани членки - Кина, Франција, Русија, Обединетото Кралство и Соединетите Американски Држави - што им дава овластување на која било од нив да ги попречува суштинските одлуки и покрај глобалната едногласност. Ова често резултирало со застој и неактивност во околности што бараат итна хуманитарна помош, како што се гледа во војните како Сирија и Украина. Друг недостаток е селективноста и недоследноста на Советот, при што интервенциите обично се мотивирани од

[66] J. Hensley, D., Greer, T. & S. Fischer, E. (2024). *The Conflict Between Humanitarian Intervention and the Principle of Non-Intervention in Article 2(7) of the UN Charter.* University of the West of England (UWE), Bristol, United Kingdom.

стратешките или политичките интереси на моќните влади, а не од објективната хуманитарна потреба. Понатаму, нееднаквата застапеност на Советот, која ги одразува геополитичките реалности од 1945 година, не успева ефикасно да ги интегрира земјите во развој и регионалните субјекти, поткопувајќи го неговиот легитимитет и глобален кредибилитет. Недостатокот на одговорност и отвореност во неговите размислувања ги влошува критиките, бидејќи одлуките често се донесуваат зад затворени врати без соодветно учество од меѓународната заедница или погодените региони. Како резултат на тоа, иако Повелбата на ОН го назначува Советот за безбедност како примарен орган за одржување на меѓународниот мир и овластување на интервенции, неговата ефикасност сè уште е попречена од политичко ривалство, институционална ригидност и постојана нерамнотежа на моќ меѓу неговите членови.

ОН ги повикуваат земјите да преземат одредени подготовки пред да прибегнат кон сила. Одредбите од член 41 вклучуваат „целосно или делумно прекинување на економските односи и на железничките, морските, воздушните, поштенските, телеграфските, радио и другите средства за комуникација, како и прекинување на дипломатските односи“. Доколку постојните санкции не се доволни, Советот може да користи воздушни, морски или копнени трупи за заштита или враќање на меѓународниот мир и безбедност. Акциите за спроведување на резолуциите на Советот може да не бараат дозвола од сите или дури и од мнозинството земји-членки на ОН. Според член 48, Советот за безбедност одредува како се спроведуваат одлуките. Повелбата на ОН му дава на Советот за безбедност широка должност да обезбеди меѓународен мир и безбедност. Иако Повелбата утврдува одреден протокол за решавање на конфликти, прво преку дипломатија, а потоа и со санкции, со сила резервирана како последно средство, Советот за безбедност има овластување да ги заобиколи овие фази доколку е потребно. Притоа, не е потребна согласност од другите земји-членки на ОН.

Повелбата му се потчинува на Советот за безбедност, но Меѓународниот суд на правдата (МСП) служи како контрола на неговата моќ. Сепак, Судот не ги искористил овие овластувања и не ја довел во прашање надлежноста на Советот во ниту една од своите одлуки. Меѓународниот суд на правдата неодамна пресуди во два случаи, Обвинител против Тадиќ и Локерби, кои ја испитуваа надлежноста на Советот за безбедност. Обвинител против Тадиќ ја доведоа во прашање надлежноста на МСП. Тадиќ, воен злосторник од босанските Срби, беше обвинет за 31 кршење на Женевските конвенции, законите и обичаите на војување и злосторства против

човештвото, вклучувајќи го и мачењето и убиството на муслимани во логор управуван од Срби во Босна. Тој ја оспори надлежноста на МСП, тврдејќи дека во неговиот случај нема легитимитет. Покрај тоа, тој тврдеше дека ООН нема овластување да воспостави судска власт. Судот заклучи дека неговата надлежност произлегува од телото што го конституирало. Советот за безбедност има овластување да ја утврди надлежноста на Меѓународниот суд на правдата (МСП).

Во случајот Локерби, МСП имаше потенцијал да го зголеми својот авторитет и да дејствува како контрола врз Советот за безбедност. Во тој случај, МСП можеби воспостави судска ревизија и си даде неограничена моќ во рамките на Повелбата на ОН, слично на тоа како функционираше случајот Марбери против Медисон за Врховниот суд на САД. Наместо тоа, Судот одлучи да одговори на прашањето потесно. Случајот Локерби откри дека на Меѓународниот суд на правдата не му е дадена конечна надлежност да ја толкува Повелбата за време на нејзиното изготвување. Сепак, некаков вид судска ревизија не е целосно исклучен. Како резултат на тоа, МСП и ad hoc комитетите остануваат на сила во случај да треба да се ревидираат пресудите на ОН. Сепак, овие ad hoc панели не се искористени за проценка на легитимноста на распоредувањата на ОН. Идејата комитетите да служат како проверка на моќта на Советот сè уште не е целосно исполнета. Како резултат на тоа, Меѓународниот суд на правдата не наметна значајно ограничување на овластувањата на Советот за безбедност. Одлуката Локерби сугерира дека Повелбата ја ограничува моќта на Советот, иако во сегашната форма, таа само ги ограничува функциите на Советот. Улогата на Судот е да ги легитимира и поддржува одлуките на Советот, а не да ги поништува, бидејќи никогаш не пресудил дека некоја акција на Советот ги крши целите на ОН.

5.2. ОДОБРЕНИ ИНТЕРВЕНЦИИ БЕЗ ОДОБРЕНИЕ ОД СОВЕТОТ

Меѓународното право претрпе значителна трансформација по Втората светска војна, давајќи им на луѓето можност да се бранат од своите влади. „Хуманизација на меѓународното право“ е термин што се користи за да се опише овој развој на меѓународното право, поместувањето од систем центриран кон држава кон систем центриран кон повеќе човек. Сепак, постои конфликт помеѓу употребата на сила за одбрана на човековите права и принципите на државен суверенитет. Според тоа, се поставува прашањето дали и кога државите се законски ослободени од забраната за

употреба на сила, особено кога споровите меѓу членовите на Советот за безбедност го попречуваат одобрувањето на воена акција во случај на хуманитарни катастрофи.

Исходот од Светскиот самит од 2005 година не поддржа никакви алтернативни средства во одобрувањето на R2P, и покрај студијата на ICISS од 2001 година која истражуваше алтернативни мерки за интервенција кога Советот за безбедност се двоуми да дејствува. Спротивно на тоа, се чини дека R2P имал минимално влијание врз околностите во кои Советот за безбедност не е во можност или не е подготвен да преземе акција, обезбедувајќи само „правилен авторитет“ на член 42 од Повелбата на ОН како лек.

Правен позитивистички пристап би тврдел дека Повелбата на ООН дава мала можност за толкување што би дозволило воени упади од каков било вид доколку не се одобрени од Советот за безбедност. Сепак, Белгија тврдеше дека акцијата на НАТО во Косово од 1999 година била во согласност со член 2(4) од Повелбата на ООН. Според Белгија, интервенцијата имала за цел да спаси „народ во опасност, во длабока неволја“, а не да ја поткопа независноста или територијалниот интегритет на поранешната СРЈ. Белгија тврдеше дека овој вид на вмешаност е навистина во согласност со забраната за употреба на сила, бидејќи член 2(4) исклучиво се однесува на интервенции против политичката независност или територијалниот интегритет на државата. Член 2(4) од Повелбата на ОН забранува употреба на сила на кој било „друг начин што не е во согласност со целите на Обединетите нации“, покрај заканата или употребата на сила против независноста или територијалниот интегритет на државата. Би било тешко да се утврди дека интервенцијата била во согласност со член 2(4) сама по себе, бидејќи една од тие цели е да се избегне каква било едностранa употреба на сила. Дополнително, Меѓународниот суд на правдата (МСП) изјави дека Советот за безбедност има посебни одговорности според Поглавје VII од Повелбата кога спорот резултира со закана за мирот, нарушување на мирот или акт на агресија, и покрај пресудата дека нема надлежност да ја разгледа апликацијата на Југославија во врска со законитоста на употребата на сила.

Благо кажано, се водеше контраверзна и обемна научна дискусија за легитимноста на „хуманитарните интервенции“. Некои академици тврдат дека хуманитарните операции претставуваат второ имплицитно ограничување на забраната за употреба на сила, додека други жестоко не се согласуваат дека таквите интервенции некогаш би можеле да се сметаат за законски во отсуство на одобрение од Советот за безбедност. Според Бурк, моралистите ја прогласиле интервенцијата на НАТО од 1999

година за валидна, додека правните позитивисти ја игнорирале легалноста заснована на Повелбата на ООН. Бурк го цитирал Хабермас како вели дека ова била „војна на границата помеѓу легалноста и моралот“[67]. Бурк нуди трето решение за проблемот, кое го нарекува „Правична рамка за хуманитарна интервенција“, во кое прашањето за легалноста би се определило според општите принципи на еднаквост во меѓународното право, а не според толкувањето на Повелбата на ООН или моралните аргументи. Бурк нуди тест од два дела во својата студија за да се утврди дали хуманитарните акции се законски[68]. Додека вториот дел се однесува на три барања што се однесуваат на самото функционирање на интервенцијата, првиот дел има шест барања што мора да се исполнат пред да може да се одобри интервенција. Бурк ги набројува следните шест барања за хуманитарни интервенции:

1. Постојат бројни флагрантни и постојани злоупотреби на човековите права;

2. Од страна на држава која или ратификувала договори за човекови права или не се спротивставувала континуирано на вклучувањето на човековите права во обичајното меѓународно право;

3. Мора да се утврди без никаква сомнение дека мирно решение за тековните кршења нема да биде можно навремено за да се спречи (понатамошното) флагрантно кршење на човековите права;

4. Советот за безбедност, машинеријата на Повелбата на ОН, не може да се користи за веднаш да се стави крај на овие злоупотреби;

5. Мора логично да се заклучи дека единствениот брз и ефикасен начин да се стави крај на прекршувањата е преку вооружена воена акција;

6. Интервенцијата е дозволена само кога може да биде корисен одговор и не е направена залудно.

Трите барања што се однесуваат на водењето борба, кои го сочинуваат вториот дел од тестот, се следниве[69]:

1. На ниедна држава што редовно и флагрантно ги крши човековите права не ѝ е дозволено да интервенира (исто така позната како „чисти раце“);

2. Државите не смеат претерано да профитираат од нивната интервенција, што мора да се направи првенствено за да се стави крај на ваквите злоупотреби. Пред сè,

[67] Burke, C. (2013). *An Equitable Framework for Humanitarian Intervention.* Hart Publishing.
[68] Burke, C. (2013). *An Equitable Framework for Humanitarian Intervention.* Hart Publishing.
[69] Burke, C. (2013). *An Equitable Framework for Humanitarian Intervention.* Hart Publishing.

императив е да не се користи никакво право на интервенција како изговор за други цели, бидејќи тоа би се сметало за нечесно;

3. За да се спроведе операцијата, која има за цел да спаси животи и да стави крај на страдањето, државите мора да се однесуваат праведно во обезбедувањето еднаквост и да се воздржат од предизвикување непотребно страдање или цивилни жртви.

Треба да се напомене дека моделот на Бурк за прифатливи хуманитарни интервенции се справува со прашањата за злоупотреба на хуманитарните интервенции за унапредување на националните интереси, што беше примарното оправдување за ограничувањата на R2P и отпорот кон воените интервенции без одобрение од Советот за безбедност. Дополнително, се чини дека се усогласува со четирите задолжителни цели на извештајот на ICISS за хуманитарни операции.

5.2.1. РУСИЈА И УКРАИНА

Русија објави „специјална воена операција“ во Украина на 24 февруари 2022 година. Русија првенствено тврдеше дека операцијата била задолжителна и законска како чин на самоодбрана во согласност со член 51 од Повелбата на ОН, во обид да се одбрани. Оваа теза наместо тоа ќе се концентрира на вториот аргумент на Русија, а тоа е дека воената операција е оправдана како чин за спречување на „геноцид“ во Украина, што потсетува на аргумент за хуманитарна интервенција, иако овој аргумент е многу контраверзен и затоа е достоен за дискусија сам по себе. Бројни земји ги осудија постапките на Русија, а на 2 март 2022 година, Генералното собрание усвои резолуција со која се осудуваат постапките на Русија и се повикува Руската Федерација веднаш да престане да користи сила против Украина. Спротивно на тоа, нацрт-резолуцијата со која се осудува интервенцијата на Косово од 1999 година беше отфрлена со дванаесет гласа „за“ и три „против“, што укажува на барем поголема политичка поддршка за вклучувањето на НАТО отколку за постапките на Русија во Украина[70].

Спротивно на тоа, нацрт-резолуцијата за осудување на интервенцијата на Косово од 1999 година беше отфрлена со дванаесет гласа „за“ и три „против“, што укажува на барем поголема политичка поддршка за интервенцијата на НАТО отколку за постапките на Русија во Украина. Интригантно е да се испита легитимноста на ангажирањето на Русија во Украина користејќи ја парадигмата на Бурк за правични хуманитарни интервенции, иако легитимноста на хуманитарните интервенции како

[70] Hinton, A. (2022). Putin´s claims that Ukraine is committing genocide are baseless, but not unprecedented. *The Conversation.*

исклучок од забраната за употреба на сила е сè уште предмет на дебата. Во светлината на рамката, треба само да се разгледа првиот критериум за да се покренат сомнежи за легалноста на интервенцијата, дури и кога исполнувањето на неколку критериуми е доведено во прашање.

Првиот услов наведува дека за да се одобри воена интервенција, мора да се извршат голем број флагрантни и постојани злоупотреби на човековите права[71]. Овој критериум е во согласност со адаптацијата на R2P од Резултатот од Светскиот самит од 2005 година, која го ограничи R2P на најсериозните злоупотреби на цивилното население, како што се етничко чистење, геноцид и други злосторства против човештвото.

Доколку се потврдат, тврдењата на Русија за геноцид несомнено би го исполниле првиот услов, но нивната валидност треба да се доведе во прашање. Путин достави малку или никакви докази за да ги поткрепи своите изјави, оставајќи впечаток дека тие се прават за политички цели[72]. Рускиот напад се чини дека е незаконски без оглед на тоа дали хуманитарните операции можат да се спроведуваат законски, дури и ако треба да признаеме дека тие би можеле да се усогласат со меѓународното право во специфични ситуации[73].

Се чини дека постојат случаи во кои светската заедница прифаќа кршење на член 2(4) од Повелбата на ООН и случаи во кои не го прави тоа. Можеби ова е вистинската мерка за тоа дали хуманитарната интервенција е легитимна или не. Можно е да се создаде рамка за тоа како таквата интервенција мора да се спроведе со признавање дека хуманитарните интервенции се дозволени според меѓународното право. Парадигмата на Бурк за хуманитарни интервенции има капацитет да прави разлика помеѓу операциите што се прифатливи и оние што не се. Покрај решавањето на прашањата покренати за време на имплементацијата на R2P[74], таквата рамка би понудила заштита од можна злоупотреба на хуманитарните акции. Хуманитарните интервенции треба да се сметаат за последен избор откако ќе се исцрпат сите други опции поради значењето на државниот суверенитет и двосмисленоста околу легитимноста на таквите акции без одобрение од Советот за безбедност. Секако, подобро е мерките што јасно ја одразуваат Повелбата на ООН да се соодветни за да ги

[71] Orford, A. (2011). *International Authority and the Responsibility to Protect*. Cambridge University Press.
[72] Hinton, A. (2022). Putin´s claims that Ukraine is committing genocide are baseless, but not unprecedented. *The Conversation.*
[73] Orford, A. (2011). *International Authority and the Responsibility to Protect*. Cambridge University Press.
[74] Orford, A. (2011). *International Authority and the Responsibility to Protect*. Cambridge University Press.

заштитат заедниците од флагрантни злоупотреби на човековите права. Дополнително, важно е меѓународната заедница да продолжи да биде претпазлива кога разгледува барања за хуманитарна помош. Се занимава со правна сива зона и бара силна рамка за да се осигури дека, во случај да не се исполнат одредени услови, оправдувањата за воени дејствија не се кријат зад теоријата за хуманитарни интервенции.

5.3. ДИЛЕМАТА МЕЃУ СУВЕРЕНИТОТ И ЗАШТИТАТА НА ЧОВЕКОВИТЕ ПРАВА

Според Правниот речник на Блек[75], суверенитетот се однесува на држава која има автономна и врховна власт. Овој концепт на суверенитет ја вклучува идејата дека државата е независна и автономна. Треба да ѝ биде дозволено да се управува сама и да создава свои закони. Надворешното влијание врз законодавниот процес на државата го нарушува суверенитетот. Развојот на мировни мисии од трета генерација од страна на ООН го проширува нејзиниот авторитет и покренува загриженост за нејзиното ангажирање во домашната политика, што може да го наруши државниот суверенитет. ООН воспостави мисии за поддршка во земји кои се соочуваат со владини промени, вклучувајќи ги Источен Тимор, Косово и Либија. ООН може да наметне структура на управување што не се усогласува со потребите на државата. ООН, како надворешна сила во суверена држава, може да се смета за окупација. „Окупацијата“, сепак, не е ниту непријателска ниту против волјата на земјата. Транзиционите власти во Косово, Источен Тимор и Либија се согласија мисијата на ООН да ја поддржува новата влада. Постои воспоставено меѓународно право кое ги регулира професиите. Кога има непријателска окупација, законите се утврдуваат преку разни конвенции за време на војна. Конвенции како што се Хашките прописи од 1907 година, Четвртата Женевска конвенција од 1949 година и Дополнителните протоколи од 1977 година ги штитат цивилите за време на војна. Овие конвенции го поддржуваат „принципот на зачувување“, кој бара од окупаторските сили да ги одржуваат социјалните, политичките и економските институции на претходната администрација. Ова го зачувува суверенитетот на граѓаните[76].

[75] Tayyaba, K. (2013). Limitations in the UN Security Council's Power In Post-Conflict Situations. *Law School Student Scholarship. 354.*
[76] Tayyaba, K. (2013). Limitations in the UN Security Council's Power In Post-Conflict Situations. *Law School Student Scholarship. 354.*

Сепак, меѓународните закони опишани погоре не го ограничуваат дејствувањето на Советот за безбедност од две причини. Прво, Обединетите нации не се воинствена сила, па затоа нивното нарекување окупација е многу проблематично. Овие прописи важат само за воинствените сили што окупираат една нација. Второ, овие конвенции важат само за одредени држави што ги ратификуваат. Меѓународните организации, како што се Обединетите нации, не подлежат на овие прописи бидејќи не се страни на конвенциите. Спроведувањето на меѓународното право за воинствените окупации може да биде предизвикувачко. Реформирајте го меѓународното право за да ја ограничите улогата на Советот за безбедност во постконфликтни услови. Арапската пролет може да бара посебен пристап во споредба со претходните транзиции од авторитаризам во демократија. Следствено, концептот на зачувување мора да се напушти. Зачувувањето на институциите на претходните режими подразбира континуирано авторитарно управување. За да се постигне поинклузивна и транспарентна влада, потребно е да се напуштат претходните методи. Сепак, мора да постојат одредени ограничувања на влијанието на ООН во постконфликтните земји. Меѓународната заедница треба да го измени законодавството за окупација за да вклучи мирни „окупации“ како што се транзициските мисии на ООН. Реформите во постконфликтните области, познати како jus post bellum, мора да се усогласат со тековните барања за мисијата на ООН. Човековите права и демократијата треба да добијат поголемо внимание. Таквото правило би можело да ја ограничи способноста на ООН да донесува закони, а воедно да обезбеди дека ООН не ги крши суверените права. Понатаму, jus post bellum би се однесувало и на меѓународните организации и на нациите што потпишале договори[77]. Со оглед на тоа што ООН им помага на голем број нации во нивните транзициски или уставни процеси, се поставува прашањето дали ангажманот на ООН го нарушува правото на самоопределување на државата или нејзината способност да избере своја форма на владеење и закони. Иако не сите пет постојани членки, вклучувајќи ја и Кина, ја поддржуваат демократијата како најдобра форма на управување, Советот за безбедност на ООН постојано се залага за неа. ООН го основа Фондот за демократија на Обединетите нации за да го поттикне вклучувањето на јавноста во демократскиот процес. Сепак, ООН може да се сфати како наметнување на модел на западен либерален демократски систем. Преферираната форма на управување на Советот можеби не е најдобрата опција за одредена земја.

[77] Tayyaba, K. (2013). Limitations in the UN Security Council's Power In Post-Conflict Situations. *Law School Student Scholarship. 354.*

Темата за државниот суверенитет и окупацијата на ООН може да изгледа тешка, но важно е да се запомни дека ООН е меѓународна институција формирана од држави. Иако ниедна држава не го сторила тоа, земја-членка може да се повлече од ООН од која било причина. Кога една држава ќе стане членка на ООН, таа се согласува со идеалите наведени во Повелбата на ООН. Државите се добро запознаени со авторитетот на Советот за безбедност. ООН промовира вредности, како што се основните слободи и човековите права. Ако една земја не се согласува со овие ставови, може да го повлече своето членство. Поништувањето на членството може да биде сериозен потег за владите, бидејќи може да резултира со губење на неколку привилегии поврзани со членството во ООН.

Членството во Обединетите нации не мора нужно да означува согласност со нивните мисии. Сепак, треба да се напомене дека ОН е поканета да учествува во поголемиот дел од процесите на донесување устав. Мисиите на ОН не се сметаат за повреда на државниот суверенитет. Ако државата не сака да наметне форма на влада за која верува дека ОН ќе ја поддржи, не треба да бара нивна експертиза. Преодната влада на Либија побара помош од ОН, додека Египет и Тунис не. Египќаните и Тунижаните се посигурни во самостојното воспоставување демократска администрација[78].

Интервенционистите признаваат дека суверенитетот е правна норма според меѓународното право, но тврдат дека хуманитарната интервенција се смета и за вообичаена во одредени кругови. Во истата година кога Декларацијата за принципите на меѓународното право во врска со пријателските односи и соработката меѓу државите во согласност со Повелбата го повтори почитувањето на суверенитетот, Здружението на меѓународно право изјави пред Меѓународната комисија за човекови права дека „доктрината за хуманитарна интервенција се чини дека е толку јасно утврдена според обичајното меѓународно право што само нејзините граници, а не нејзиното постоење, се предмет“[79]. Интервенционистичката школа има силна поддршка во својата борба против суверенитетот. Нивното расудување, исто така, се базира на клаузули од Повелбата, Декларации и, како што тврдат некои, на обичајно меѓународно право. Кршењето на човековите права претставува закана за меѓународниот мир и безбедност, а Советот за безбедност има овластување да

[78] Tayyaba, K. (2013). Limitations in the UN Security Council's Power In Post-Conflict Situations. *Law School Student Scholarship. 354.*
[79] HUQUQ. *Sovereignty and Human Rights.* https://huquq.com/sovereignty-and-human-rights/. Преземено на 04.11.2025 година

интервенира за да го воспостави. Фактот дека хуманитарните интервенции се овластени од Советот за безбедност придонесува за „легалноста“ на таквите мерки.

Злоупотребите на човековите права повремено се оправдуваат со тврдења за суверенитет. Дури и во случаи кога има докази за насилство, предрасуди или прогон против општествени групи, некои држави тврдат дека надворешните страни немаат право да се мешаат во нивните внатрешни работи. Ова резултирало со околности кога авторитарните влади ги кршат човековите права, додека тврдат дека го бранат националниот суверенитет.

Обединетите нации (ОН) и другите меѓународни организации честопати се борат да постигнат рамнотежа помеѓу почитувањето на државниот суверенитет и интервенцијата за спречување на кршењата на човековите права. Кога и како меѓународната заедница треба да помогне во случаи како геноцид, воени злосторства или системска дискриминација претставува морални и правни загатки. Врската помеѓу суверенитетот и човековите права се менувала со текот на времето како одговор на разни внатрешни и надворешни притисоци, системски промени и зголемување на разликата во моќта меѓу националните држави.

Вестфалскиот систем, кој е основан во 1648 година, традиционално ставал силен акцент на држењето подалеку од домашните работи. Сепак, по Втората светска војна беше воспоставена релативно посилна меѓународна правна рамка за човекови права со усвојувањето на Универзалната декларација за човекови права од 1948 година и подоцнежните договори како што се Женевските конвенции. Сепак, националните правни системи продолжуваат да бидат центар на активностите насочени кон заштита на човековите права, бидејќи националните граници ги ограничуваат правните дејствија во други нации без колективно овластување[80]. Спроведувањето на човековите права бара суверена држава со ефективна правна и политичка рамка. Една нација можеби нема да биде во можност да го спроведува законот, да ја одржува правдата или да го брани своето население од надворешни закани ако нема суверенитет.

Државите со суверенитет се способни да се одбранат од надворешни притисоци што би можеле да го загрозат нивниот напредок во човековите права. Во минатото, угнетувањето и експлоатацијата честопати беа оправдувани со колонијализам и

[80] HUQUQ. *Sovereignty and Human Rights.* https://huquq.com/sovereignty-and-human-rights/. Преземено на 04.11.2025 година

империјализам под изговор на „цивилизирачки мисии“[81]. Суверенитетот е сè уште одбрана од политичка и економска хегемонија од страна на посилни нации или мултинационални фирми во сегашниот период. Иако човековите права се универзални, начинот на кој се применуваат може да се разликува врз основа на социјалните, историските и културните услови. Суверенитетот им овозможува на земјите да ги модифицираат нормите за човекови права на начин што ги поддржува основните слободи, а воедно ги почитува регионалните обичаи[82].

Критичарите тврдат дека моќните држави можат да го користат јазикот на човековите права за да ги унапредат политичките и економските агенди, наместо всушност да ги заштитат луѓето, дури и ако R2P нуди рамка за избегнување на широко распространети кршења на човековите права во рамките на суверените држави преку вклучување на надворешни сили. Моќните влади би можеле да го користат (и го користеле) R2P за да ги нападнат нациите без резолуции на Советот за безбедност на ОН, бидејќи тој нуди систем базиран на принципи и јасен процес регулиран од меѓународното право и меѓународните организации. Моќните нации не секогаш го спроведуваат R2P, како што покажаа неодамнешните настани. На пример, и покрај интервенцијата на НАТО во Либија во 2011 година преку R2P, споредливите ситуации во Сирија и Јемен не предизвикаа ист степен на меѓународен одговор, што предизвика загриженост за политичките намери[83]. На сличен начин, Кремљ ги користеше принципите на R2P за да ја одбрани Специјалната воена операција на Русија во Украина (2022) како „хуманитарна интервенција“ за заштита на рускојазичните заедници. Кога западните влади ги обвинија руските власти за вклучување во „неиспровоцирана инвазија на суверена држава“, руските лидери наведоа слични акти на западните влади.

Некои поддржувачи на Одговорноста за заштита (R2P) одговорија на критичарите кои посочија како војната влијае врз човековите права, велејќи дека тие не поддржуваат воени интервенции и дека претпочитаат други стратегии што можат да обезбедат усогласеност, како што се дипломатијата и санкциите. Санкциите, сепак, исто така непропорционално им штетат на обичните луѓе, а имаат мал ефект врз владејачката класа. На пример, многумина тврдат дека санкциите на САД против Иран

[81] HUQUQ. *Sovereignty and Human Rights.* https://huquq.com/sovereignty-and-human-rights/. Преземено на 04.11.2025 година
[82] HUQUQ. *Sovereignty and Human Rights.* https://huquq.com/sovereignty-and-human-rights/. Преземено на 04.11.2025 година
[83] HUQUQ. *Sovereignty and Human Rights.* https://huquq.com/sovereignty-and-human-rights/. Преземено на 04.11.2025 година

и Венецуела имале за цел да ги ослабат политичките соперници, а не да ги подобрат околностите со човековите права, иако биле наметнати под маската на кршење на човековите права. Истото важи и за најдолгиот режим на санкции што некогаш бил наметнат на суверена држава: милиони Кубанци страдале економски како резултат на децениското ембарго на Куба, но значајни политички реформи не резултирале со тоа[84].

R2P може да се користи за да се заштитат моќните држави од критики, а воедно да се оправда интервенцијата во послабите земји. На пример, Соединетите Американски Држави, Кина и Русија редовно ги поддржуваат интервенциите против послабите земји, додека стават вето на резолуциите на ОН што ги доведуваат во прашање нивните сопствени записи за човекови права.

Тешко е да се помири конфликтот помеѓу човековите права и суверенитетот. Иако целта на R2P е да се спречат злосторствата, таа им дава можност на силните држави да ги користат човековите права како геополитичка алатка[85]. И покрај тоа што е голем развој во меѓународното право, Одговорноста за заштита е сепак многу политичка. Хуманитарните катастрофи можат да се избегнат кога R2P се применува правилно. Но, кога се злоупотребува, станува практично оправдување за иницијативи за промена на режимот, воени интервенции и санкции под изговор на морални обврски.

[84] HUQUQ. *Sovereignty and Human Rights.* https://huquq.com/sovereignty-and-human-rights/. Преземено на 04.11.2025 година

[85] HUQUQ. *Sovereignty and Human Rights.* https://huquq.com/sovereignty-and-human-rights/. Преземено на 04.11.2025 година

ГЛАВА 6

6. ДОКТРИНАТА „ОДГОВОРНОСТ ЗА ЗАШТИТА“ (R2P) И НЕЈЗИНАТА ПОВРЗАНОСТ СО СОВЕТОТ ЗА БЕЗБЕДНОСТ

Суверените држави ја имаат примарната должност за спречување на смртоносни конфликти и други катастрофи предизвикани од човекот. Силна основа за спречување на конфликти е вистинската и морална посветеност на државите за гарантирање фер третман и услови за сите граѓани. За да се постигне економска и социјална стабилност, како и заштита на човековите права, ова несомнено вклучува разумно користење на ресурсите и ефикасно управување со државната машинерија. Сепак, бидејќи државите честопати не успеваат да го одржат правилното функционирање на правниот систем, што на крајот може да резултира со конфликти од поголем обем кои го загрозуваат меѓународниот мир и предизвикуваат хуманитарни катастрофи, спречувањето на конфликти не може да се ограничи само на внатрешните работи на суверените држави. Меѓународната помош е клучна за ефикасно спречување на конфликти во такви неуспешни држави[86]. Оваа помош вклучува развојна помош, иницијативи за искоренување на причините за конфликт, поддршка за постигнување добро управување на локално и национално ниво, подигање на свеста за потребата од одбрана на човековите права и достоинство и разни форми на медијација и помирување. Во одредени случаи, спроведувањето на одредени видови казнени мерки е исто така дел од меѓународната помош. Второспоменатото може да има неповолни политички последици (како во поранешна Југославија), што може да предизвика тензии или нестабилност и да предизвика нови конфликти. ООН често создава специјални канцеларии предводени од комесари со експертиза во секторот за да се обезбеди успехот на ваквите иницијативи. Напорите на меѓународната заедница стануваат покредибилни кога тие покажуваат посветеност на помагање во решавањето на регионалните и локалните проблеми, земајќи ги предвид нивните причини и последици[87]. За да ги оправдаат потенцијалните мерки, вклучително и употребата на сила или заканата со сила, државата и меѓународната заедница можеби ќе треба да воспостават таков кредибилитет. Намалувањето или елиминирањето на потребата од интервенција е примарна цел на превентивните стратегии. Превентивните мерки

[86] Iskra, V. Humanitarna intervencija. *UDK 341.223 341.3.*
[87] Iskra, V. Humanitarna intervencija. *UDK 341.223 341.3.*

продолжуваат да бидат предуслов за спроведување на мерки за интервенција, дури и ако се неефикасни или недоволни за спречување на конфликт.

За успешно спречување на конфликти неопходни се значителни финансиски средства од земјите погодени од катастрофи, а уште повеќе од меѓународните организации. Собирањето на потребните пари се покажува како многу тешка задача, особено кога се земат предвид два фактора. Прво, земјите што доживуваат постојана нестабилност обично се обврзани да ги платат своите обврски. Второ, за да финансираат превентивни мерки и да обезбедат заеми на заемопримачите, меѓународните организации со значителни финансиски ресурси (институциите од Бретон Вудс) сакаат економска стабилност и гаранција за враќање на заемот. Секако, примарната причина за значително пониска кредитна способност и економска нестабилност е постојаната политичка нестабилност. Јазот помеѓу вистинската политика и опипливата поддршка и принципиелниот дискурс е создаден од овој маѓепсан круг. Ова треба да се комбинира со трговските ограничувања што многу развиени земји неправедно им ги наметнуваат на земјите во развој, што им го отежнува задоволувањето на социјалните и економските потреби на своите луѓе. За ефикасно спречување на спорови, кои се бескраен извор на човечко страдање, мора да се исполнат три фундаментални барања. Прво и најважно, мора да се биде свесен за кревкоста на ситуацијата и ризиците поврзани со неа (систем за рано предупредување)[88]. Второ, важно е точно да се предвиди како активностите ќе влијаат на ситуацијата и дали тие ќе бидат доволни за да ја променат. Трето, потребната политичка волја е клучна, особено кога станува збор за правење значајни обиди за решавање на проблемите со кои се соочува заедницата погодена од војната. Можно е системот за рано предупредување за закани и настани што произлегуваат од меѓународни конфликти да се карактеризира како неструктуриран, ad hoc систем што вклучува широк спектар на различни актери, вклучувајќи разузнавачки служби, амбасади, мировници, организации за човекови права, Меѓународниот комитет на Црвениот крст, религиозни организации, универзитетски професори и медиуми. Постои многу мала координација помеѓу овие различни групирања[89]. Примарното прашање во овој поглед, сепак, не е недостаток на фундаментални факти, туку недостаток на висококвалитетни ситуациски евалуации и нивно претворање во разумни политички избори. Способноста за предвидување на идните спорови што би

[88] Iskra, V. Humanitarna intervencija. *UDK 341.223 341.3.*
[89] Iskra, V. Humanitarna intervencija. *UDK 341.223 341.3.*

можеле да станат насилни честопати се справува со различни исклучително комплицирани прашања, како што се сложеноста и преплетувањето на многуте причини што лежат во основата на конфликтот, отсуството на доверливи модели за предвидување на појавата на конфликти и честопати недостатокот на доверливи податоци врз кои би се базирале анализите. Поради ова, превентивните мерки често се базираат на студии кои се или предоцнежни или недоволни, бидејќи не успеваат да ги земат предвид важните елементи или едноставно не ја разбираат суштината на проблемот. Како резултат на незадоволството од моменталната состојба, се појави сосема нова категорија невладини организации. Овие организации се посветени на собирање информации за потенцијални закани што би можеле да резултираат со насилни конфликти и на алармирање на владите и медиумите за потребата од соодветно дејствување. Една таква група е Меѓународната кризна група, која добива поголемо медиумско внимание (факторот CNN) и, следствено, одредено политичко влијание преку соработка со национални и меѓународни организации за човекови права како што се Human Rights Watch или Amnesty International. Несомнено, „две спротивставени сили дејствуваат кога вниманието е насочено кон одреден меѓународен проблем... кога се прикажани ужасни слики од страдање, се слушаат првите повици да се направи нешто, а потоа, кога интервенцијата се покажува посложена и поскапа од очекуваното, наскоро се слуша повикот „да се вратат момчињата дома“[90]. Иако напорите во текот на изминатите неколку децении не ги дадоа посакуваните резултати, а податоците и анализите на кои треба да се потпреме сè уште често доаѓаат надвор од самата Организација, седиштето на Обединетите нации е најлогичната локација за спроведување на координативните активности на системот за рано предупредување. Бирократскиот апарат на Секретаријатот е силен не само поради извонредната експертиза на неговите вработени туку и затоа што Генералниот секретар, чие политичко влијание во операциите на ОН досега се покажа како исклучително значајно, е на чело на овој апарат. Член 99 од Повелбата, кој му дава овластување да го извести Советот за безбедност за секое прашање за кое смета дека би можело да го загрози зачувувањето на глобалниот мир и безбедност, ја зајакнува неговата позиција уште повеќе. Како резултат на тоа, Секретаријатот има „значаен капацитет да го предупреди светот за постојните конфликти, гласно или дискретно“[91]. Бидејќи секоја област погодена од земјотрес е единствена, мора да бидат вклучени повеќе локални

[90] Iskra, V. Humanitarna intervencija. *UDK 341.223 341.3.*
[91] Iskra, V. Humanitarna intervencija. *UDK 341.223 341.3.*

специјалисти кои се најпогодни да ја разберат динамиката и логиката на настаните. Сепак, треба да се земе предвид и нивното потенцијално лично учество и интерес во текот на настаните, што можеби не е најповолно за генерирање стабилност што е подолготрајна. Изводливо е да се дискутираат општите и директните фактори што резултираат со воени ситуации и хуманитарни катастрофи, иако секој вооружен конфликт има уникатно потекло. Според Повелбата, една од основните одговорности на ООН во постигнувањето на глобална благосостојба е искоренување на општите причини, како што се сиромаштијата и нееднаквата распределба на ресурсите, политичкото угнетување и честите злоупотреби на човековите права. Според тоа, член 55 од Повелбата[92] наведува дека за да се воспостави стабилност и благосостојба потребни за мирни и пријателски односи меѓу народите, врз основа на почитување на принципот на еднаквост и самоопределување на народите, потребно е да се постигнат такви социјални услови што ќе овозможат подигнување на животниот стандард, решавање на економски, социјални, здравствени и сродни проблеми и постигнување универзално и ефикасно почитување на човековите права и основните слободи за сите без разлика на раса, пол, јазик или религија. Во неодамнешна студија, генералниот секретар посебно ја истакна потребата од решавање на заедничките (коренски) причини за конфликт како клучна компонента на долгорочната стратегија за спречување на конфликти што мора да биде фокусирана на намалување на сиромаштијата и промовирање на широк економски просперитет. Дополнително, ова значи дека „унапредувањето на човековите права, заштитата на правата на малцинствата и воспоставувањето политички дијалог во кој се претставени сите групи“ мора да бидат вклучени во секој превентивен план[93].

Најдобриот начин за спроведување превентивни мерки е тие да се базираат на темелно и точно разбирање на проблемот и потеклото на конфликтот. Дополнително, соработката помеѓу земјата примател и глобалната заедница е клучна. Конфликтот честопати има повеќе основни причини. Ова значи дека во однос на политичкиот систем, често е важно да се воспостават демократски институции, да се воспостави уставна поделба на властите, да се воспостават политики за зголемување на довербата меѓу различните општествени субјекти и да се гарантира слободата на медиумите и владеењето на правото. Зајакнувањето на правниот систем на нацијата е од суштинско значење за постигнување на горенаведените политички цели, како и обезбедувањето

[92] Iskra, V. Humanitarna intervencija. *UDK 341.223 341.3.*
[93] Iskra, V. Humanitarna intervencija. *UDK 341.223 341.3.*

економски просперитет на заедницата и нејзините граѓани. Враќањето на довербата во политичкиот систем на нацијата првенствено подразбира транспарентна и ефикасна борба против корупцијата и сите видови организиран криминал, што вклучува судска реформа што ќе го одржи владеењето на правото, ќе ја гарантира независноста и непристрасноста на судството, ќе обезбеди ефикасна примена на судските пресуди и ќе ја гарантира заштитата на особено ранливите малцински групи. Без силна економска основа, невозможно е да се постигне долгорочна политичка стабилност[94]. Помошта од меѓународната заедница за подобрување на пристапот до надворешните пазари, спроведување економски и структурни реформи и обезбедување друга техничка помош е клучна бидејќи земјите во развој често се оптоварени со акумулиран долг. Ограничувањето на буџетските расходи од воени причини, воспоставувањето програма за разоружување и зајакнувањето на цивилната власт над армијата и тајните агенции можат да помогнат во ублажувањето на стресните политички ситуации што претходат на конфликтите. Иако оружјето е донекаде различно, арсеналот на стратегии за спречување на директните причини за конфликт ги опфаќа истите области во теорија. Овие алатки би можеле да имаат облик на директна помош или, во потешки ситуации, закана со казна. Во современите меѓународни односи, стратегиите за директна превенција често се користат преку политички и дипломатски средства. Тие би можеле да вклучуваат помош од генералниот секретар на ООН во решавањето проблеми, поттикнување меѓудржавна комуникација, воспоставување канцеларии за соработка, испраќање специјални комесари итн. Сепак, овие дејствија можат да имаат и по„казнена“ форма, како што се наметнување политички санкции или дипломатска изолација, суспендирање на членството во меѓународни организации, ограничување на патувањето на одредени луѓе или замрзнување на нивните средства, нивно именување пред меѓународни форуми итн. Ветувањето директни инвестиции, преференцијално финансирање или подобрени трговски услови се примери за економски мерки за директна превенција[95]. Од друга страна, повлекувањето на инвеститорите или поддршката од Светската банка или Меѓународниот монетарен фонд е еден вид економски санкции. Опсегот на правни мерки е прилично широк. Арбитражата и медијацијата се ефикасни стратегии за справување со меѓународни прашања. Овие дејствија не се сосема соодветни кога се користи фразата „во домашни спорови“[96].

[94] Iskra, V. Humanitarna intervencija. *UDK 341.223 341.3.*
[95] Iskra, V. Humanitarna intervencija. *UDK 341.223 341.3.*
[96] Iskra, V. Humanitarna intervencija. *UDK 341.223 341.3.*

Земјите кои или доживуваат транзиција или се опоравуваат од фатални конфликти често воспоставуваат различни независни меѓународни институции задолжени за следење на усогласеноста со општопризнатите критериуми за заштита на човековите права. Сепак, тоа е една алатка што меѓународната заедница ја има на располагање за спречување на конфликти и се користи многу активно во последниве години. Овие „ad hoc кривични трибунали“ се задолжени за гонење и казнување на оние кои ги кршат Женевските конвенции, воените традиции и воените злосторства.

Меѓународниот кривичен суд (МКС) беше основан, давајќи му многу поширока надлежност за злосторства против човештвото, воени злосторства и геноцид. Злосторствата против сексуалната слобода и регрутирањето деца-војници се два примери за злосторства чие извршување се покажа како исклучително ужасно, а Римскиот статут содржи многу пообемни дефиниции за овие злосторства. Дополнително, универзалната надлежност за злосторства против човештвото и геноцид е обезбедена со обичајното меѓународно право. Како резултат на тоа, белгискиот суд ги прогласи руандските калуѓерки за виновни за учество во геноцид. Но, случајот што дојде пред британскиот Дом на лордовите, кога генералот Пиноче беше осуден за злосторства против човештвото, беше многу позначаен. Иако ширината на воените директни превентивни мерки е релативно мала, тие се исклучително важни. Распоредувањето на Заштитните сили на Обединетите нации во Македонија по барање и одобрение на македонскиот влада е илустрација за извонредно ефикасната употреба на воени превентивни мерки. Директната превенција подразбира закана со сила во екстремни ситуации, кои се речиси сите. Иако заканата со употреба на сила може да ја направи непотребна, ваквите дејствија треба да се прават внимателно бидејќи може да предизвикаат отпор во нацијата на која навистина ѝ е потребна помош[97]. Недостатокот на политичка волја, што е примарна причина за неуспехот да се преземат превентивни мерки, е клучната алка во синџирот на ефикасно спречување на вооружени конфликти. Секако, геноцидот во Руанда е најсрцепасната илустрација за тоа како пасивноста на меѓународната заедница резултираше со најлошата хуманитарна катастрофа. Иако е тешко да се утврдат точните причини за неефикасноста на меѓународните процедури, конфликтите и тензиите меѓу петте константи. Процесот на донесување одлуки на Советот за безбедност и членката со право на вето често се најголемите пречки за

[97] Iskra, V. Humanitarna intervencija. *UDK 341.223 341.3.*

спроведување на потребните превентивни мерки. Честопати, можноста за интервенција е несомнена.

На пример, во случај на злосторството во Сребреница, воздухопловните сили на НАТО беа подготвени да започнат напади по политичка одлука што не беше донесена. Лесно е да се разбере зошто владите и политичарите се двоумат да одобрат вклучување во операции со висок ризик што се одвиваат далеку од нивните граници, особено кога нема јасен национален интерес што треба да се заштити. Инерцијата во дозволените интервенции најлесно се забележува кај две категории нации[98]. Прво, оние нации кои имаат добра причина да се грижат за идно мешање на сопствена територија. Второ, нациите од кои ќе се бара да придонесат со најмногу материјални и човечки ресурси, како и да ги издржат најголемите финансиски оптоварувања. Западните влади се повеќе загрижени за потенцијална терористичка одмазда како резултат на настаните што следеа по терористичките напади врз Вашингтон и Њујорк. Веројатноста за тероризам на нивна сопствена територија е зголемена како резултат на вклученоста на Велика Британија и Шпанија во опасни операции, како што се гледа од нападите врз Мадрид и Лондон. „Политичката волја“[99] за одобрување и започнување мерки за запирање на хуманитарните катастрофи може дополнително да се намали од растечката закана од тероризам.

Меѓународен стандард познат како Одговорност за заштита, или R2P, има за цел да гарантира дека светската заедница никогаш повеќе нема да успее да стави крај на злосторствата против човештвото, воените злосторства, геноцидот и етничкото чистење. Идејата се појави како резултат на неможноста на меѓународната заедница ефикасно да се справи со масовните злосторства што беа извршени во Руанда и поранешна Југославија во 1990-тите. Идејата за R2P беше создадена во 2001 година од страна на Меѓународниот комитет за интервенција и државен суверенитет[100].

Светскиот самит на ООН, најголемото собрание на шефови на држави и влади во историјата, со огромно мнозинство ја одобри Одговорноста за заштита во 2005 година. Резултатниот документ од Светскиот самит на страниците 138 и 139 го објаснува тоа:

- 138. Должност на секоја држава е да ги брани своите граѓани од злосторства против човештвото, воени злосторства, етничко чистење и геноцид. Оваа должност

[98] Iskra, V. Humanitarna intervencija. *UDK 341.223 341.3.*
[99] Iskra, V. Humanitarna intervencija. *UDK 341.223 341.3.*
[100] Global Centre for Responsibility to Protect. *What is R2P?* https://www.globalr2p.org/what-is-r2p/. Преземено на 03.11.2025 година.

вклучува користење на релевантни и потребни методи за спречување на вакви злосторства, вклучително и нивно провоцирање. Ние ја признаваме оваа обврска и ќе се однесуваме соодветно[101]. Меѓународната заедница треба да ги поддржи Обединетите нации во развојот на систем за рано предупредување и, кога е потребно, да ги охрабри и помогне државите во исполнувањето на оваа обврска.

- 139. Во согласност со поглавјата VI и VIII од Повелбата, меѓународната заедница, преку Обединетите нации, е исто така должна да користи соодветни дипломатски, хуманитарни и други мирни средства за да помогне во заштитата на населението од злосторства против човештвото, воени злосторства, етничко чистење и геноцид. Во овој поглед, доколку мирните средства се покажат како недоволни и националните власти очигледно не успеваат да го заштитат своето население од геноцид, воени злосторства, етничко чистење и злосторства против човештвото, ние сме подготвени да преземеме колективна акција преку Советот за безбедност навремено и решително, во согласност со Повелбата, вклучително и Поглавје VII, од случај до случај и во соработка со релевантните регионални организации, по потреба. Нагласуваме дека, имајќи ги предвид вредностите на Повелбата и меѓународното право, Генералното собрание мора да продолжи да ја разгледува својата обврска да го заштити населението од злосторства против човештвото, воени злосторства, етничко чистење и геноцид. Дополнително, планираме да се посветиме, по потреба и соодветно, на помагање на државите во зајакнувањето на нивната способност да ги бранат своите граѓани од злосторства против човештвото, воени злосторства, етничко чистење и геноцид, како и на поддршка на поединци кои се под стрес пред појавата на кризи и конфликти[102].

Усвоена на Светскиот самит во 2005 година, Одговорноста за заштита (R2P) се заснова на три главни принципи: прво, дека секоја држава има примарна одговорност да го заштити својот народ од злосторства против човештвото, воени злосторства, етничко чистење и геноцид; второ, дека меѓународната заедница треба да им помогне на државите да ја исполнат оваа одговорност; и трето, дека кога една држава очигледно не успева да го заштити својот народ, меѓународната заедница мора да биде подготвена да преземе колективна акција преку Советот за безбедност во согласност со Повелбата на ООН, особено Поглавје VII. Бидејќи само тој има законско овластување да одобрува

[101] Global Centre for Responsibility to Protect. *What is R2P?* https://www.globalr2p.org/what-is-r2p/. Преземено на 03.11.2025 година.
[102] Global Centre for Responsibility to Protect. *What is R2P?* https://www.globalr2p.org/what-is-r2p/. Преземено на 03.11.2025 година.

принудни мерки како санкции или воена акција, Советот за безбедност игра клучна и авторитативна улога во спроведувањето на R2P во пракса. Сепак, политичките разлики и правото на вето на неговите постојани членови ја поткопаа способноста на Советот да го спроведува R2P, честопати попречувајќи ја акцијата во кризи како Сирија и Мјанмар. Овој конфликт покренува загриженост за конзистентноста, валидноста и селективноста на вклученоста на Советот во R2P и нагласува постојан конфликт помеѓу државниот суверенитет и хуманитарните императиви. Сепак, теоријата сè уште има влијание врз глобалната дебата, поддржувајќи го нормативниот премин од „право на интервенција“ кон „одговорност за заштита“.

Меѓународната заедница можеби ќе треба да преземе интервентни чекори доколку превентивните мерки не се во можност да го контролираат или решат проблемот. Комисијата нагласува дека само во екстремни околности може да се користи воена акција и дека секогаш треба да се земат предвид помалку наметливи и насилни тактики пред да се спроведат понаметливи. Комисијата признава дека, и покрај високата летва, постојат околности под кои воените интервенции би можеле да бидат оправдани доколку се исполнети други принципи на претпазливост. Комисијата во извештајот забележува дека основните упатства за државен суверенитет и неинтервенција треба да бидат почетна точка. Сепак, Комисијата признава дека постојат ретки ситуации во кои етничкото чистење во големи размери, геноцидот или масовното убиство на цивили може да бараат принудно воено вклучување. Комисијата продолжува велејќи дека мора да има малку исклучоци од нормата за неинтервенција за специфични видови вонредни состојби, дури и во влади со највисока аверзија кон кршење на суверенитетот. Комисијата наведува шест критериуми за воена интервенција, која ги разработува принципите на претпазливост што мора да се исполнат за интервенцијата да биде законска: соодветно овластување, праведна кауза, вистинска цел, последно средство, пропорционални средства и реални перспективи. Овластувањето на Советот за безбедност ја обезбедува основата за легитимноста на акциите на R2P[103].

Експлицитните забрани и претпоставки на Повелбата на ОН против интервенциите беа споменати од Комисијата во извештајот на ICISS. Беше забележано дека не постои експлицитен „хуманитарен исклучок“ од овие забрани, што ја прави улогата на Советот за безбедност клучна за акцијата на R2P. Комисијата изјави пред

[103] Jacob, C. & Martin, M. (ed), (2020), *Implementing the Responsibility to Protect – A future agenda, Routledge.*

секоја операција на воена интервенција, секогаш мора да се добие одобрение од Советот за безбедност. Советот за безбедност треба брзо да одговори на секое барање за овластување за интервенција во случаи кога има тврдења за широкораспространети човечки жртви или етничко чистење; во овој случај, треба да побара доволна верификација на фактите или условите на теренот што би можеле да поддржат воена интервенција. Оние што повикуваат на интервенција мора формално да побараат такво овластување, Советот да го покрене прашањето по сопствена иницијатива или Генералниот секретар да го покрене според член 99 од Повелбата на ОН.

Комисијата се грижи дали постојат други избори во случај Советот за безбедност да не е во можност или не е подготвен да ја изврши својата очекувана функција, дури и кога го признава вклучувањето на Советот за безбедност во сите прашања поврзани со воените интервенции. Генералното собрание се наведува како потенцијална замена, од која состанок на итна посебна седница би можел да се искористи за да се добие поддршка за воена акција[104]. И покрај недостатокот на овластување на Генералното собрание да утврди што треба да се направи, Комисијата изнесува убедлив аргумент: Доколку огромното мнозинство од земјите-членки ја поддржат резолуцијата на Генералното собрание за преземање акција, тоа би ѝ дало на интервенцијата што следела голем легитимитет и би го принудило Советот за безбедност да го преиспита својот став. Во случај Советот за безбедност да не е во можност или не е подготвен да ја изврши својата должност како чувар на колективната безбедност, регионалните тела се истакнуваат и како дополнителна опција. Овој аргумент е воден од реалноста дека соседните влади често доживуваат последици од човечки катастрофи, како што се миграциите на бегалците. Сепак, бидејќи дејствувањето на регионалните групи сè уште бара претходно овластување од Советот за безбедност, сомнително е колку ова е алтернативна опција во однос на дејствувањето преземено од Советот за безбедност. Интересно е да се забележи дека во одредени ситуации, вклучително и во Сиера Леоне и Либерија, одобрението е побарано ex post facto. Извештајот на ICISS од 2001 година ја воспостави доктрината R2P, која беше формално признаена од меѓународната заедница кога беше усвоена резолуцијата A/RES/60/1 на завршните средби на Светскиот самит во 2005 година. Сепак, некои членови на Генералното собрание се спротивставија на имплементацијата на R2P бидејќи беа загрижени дека може да се злоупотреби за унапредување на странските

[104] Jacob, C. & Martin, M. (ed), (2020), *Implementing the Responsibility to Protect – A future agenda, Routledge.*

интереси или мешање во внатрешните работи на другите влади[105]. Со други зборови, имплементацијата на R2P беше многу спорна поради тензијата помеѓу државниот суверенитет и обврската за заштита и спречување на човечки трагедии, што доведе до многу поограничена форма од онаа што ја препорача студијата на ICISS. Резолуцијата игнорира секаков друг начин за дејствување во врска со R2P преку воена интервенција, освен со овластување од Советот за безбедност, како што е наведено во дел 3.2.1: доколку мирните средства се недоволни и националните власти очигледно не успеваат да го заштитат своето население од геноцид, воени злосторства, етничко чистење и злосторства против човештвото, ние сме подготвени да преземеме колективна акција, навремено и решително, преку Советот за безбедност, во согласност со Повелбата, вклучително и Поглавје VII, од случај до случај и во соработка со релевантните регионални организации по потреба.

Објаснувањето „дека принципот е суштински политички и нормативен, дека е во согласност со Повелбата на ОН и не се стреми кон измена на меѓународното право“ им помогна на владите да ја зајакнат нормата R2P, според Алекс Белами, цитиран од Сесилија Џејкоб[106]. Принципот R2P беше усвоен на резултатите од Светскиот самит, но не беа утврдени институционални мандати и механизми за негово спроведување. Како резултат на тоа, моќта на Советот за безбедност на крајот ја одредува валидноста на меѓународното колективно дејствување во врска со R2P.

Според професорката Ванковска, хуманитарната интервенција и доктрината за одговорност за заштита „донесоа со себе многу морализација и легитимирање на употребата на сила што не се користи за самоодбрана, туку за заштита на другите од масовни кршења на човековите права“. Сепак, овој концепт се заснова на идејата дека постои споделена одговорност меѓу државите и меѓународната заедница. Имено, суверенитетот подразбира обврска за почитување на општоприфатените стандарди и принципи, вклучувајќи ги и основните човекови права, бидејќи секоја суверена држава има примарна одговорност да ги заштити сопствените граѓани. Меѓутоа, ако една држава не е подготвена да обезбеди почитување на човековите права или не е во можност да го спречи нивното грубо кршење, тогаш според оваа доктрина, меѓународната заедница би можела да интервенира во таа држава со цел да спречи кршење на човековите права и појава на хуманитарна катастрофа. Особено, ова би

[105] Jacob, C. & Martin, M. (ed), (2020), *Implementing the Responsibility to Protect – A future agenda, Routledge.*
[106] Jacob, C. & Martin, M. (ed), (2020), *Implementing the Responsibility to Protect – A future agenda, Routledge.*

значело дека ако државата претставена од сегашната влада ги прекрши овие норми и вредности, може да се прекрши и принципот на неинтервенција, или некој друг однадвор би морал да го спречи очигледното прекршување на широко признатите вредности и норми.

Како резултат на тоа, овие начела и компоненти на концептот R2P, заедно со неговата целокупна идеја, можат да се сметаат за поволни од перспектива на човечката димензија што ја формира основата на овој концепт. Сепак, многу влади и академици се загрижени за последиците од давањето толку широки овластувања на трети земји и потенцијалната милитаризација на меѓународните односи. Сепак, прашањето за правната оправданост за употреба на воена акција во хуманитарна интервенција продолжува и покрај различните мислења околу оваа идеја, особено кога таа се спроведува без гласање во Советот за безбедност на ООН. Ова е особено релевантно кога се знае дека правен стандард со статус на „ius cogens“ може да биде заменет само со друг стандард од ист вид. Ова имплицира дека одобрението од целата (или речиси целата) заедница на нации е неопходно за создавање на хуманитарна интервенција како норма.

ГЛАВА 7

7. УЛОГАТА НА РЕГИОНАЛНИТЕ ОРГАНИЗАЦИИ

Во минатото, соседните држави се вплеткуваа во спорови што можеа да предизвикаат нестабилност или прелевање низ целиот регион. По неколку државни удари и граѓански војни и во Либерија и во Сиера Леоне, кои беа поврзани со владата на Чарлс Тејлор во Либерија и појавата на Револуционерниот обединет фронт, еден од најефикасните примери на регионална хуманитарна интервенција се случи во овие две нации во текот на 1990-тите. Со помош на британските трупи во операцијата Палисер, ECOMOG, вооружената група за следење на Економската заедница на западноафриканските држави (ECOWAS), ја предводеше интервенцијата во Сиера Леоне, што резултираше со избори откако беше договорено и подоцна прекршено примирјето[107]. Регионалното вклучување може да им даде кредибилитет на хуманитарните интервенции, што се докажува со фактот дека оваа интервенција ја заштити мисијата на ОН која беше во сериозна опасност и воспостави мир на начин што ѝ овозможи на Сиера Леоне конечно да се врати во мир. Под изговор на „колективна самоодбрана“, ECOWAS започна понатамошни интервенции во Гвинеја, Гвинеја-Бисао и Брегот на Слоновата Коска во годините што следеа, понекогаш без согласност на Советот за безбедност. Дополнително, Јужноафриканската развојна заедница и Африканската унија почнаа да обезбедуваат мировни трупи во Сомалија, Судан, Бурунди, Лесото и Коморите. Клучно е што некои држави во областа ги опишаа овие операции како легитимни. Ова беше клучно бидејќи и двете држави и нивните граѓани изразија сомнеж во улогата на меѓународните сили во претходните хуманитарни мисии. Сепак, главната причина за недостатоците на интервенциите предводени од Африканската унија досега е нивната зависност од држави или организации и за човечки капитал и за фидуцијарна поддршка. На пример, во Сомалија, AMISOM на Африканската Унија беше одобрен од ООН и доби значително финансирање од Европската Унија. По борбите во Босна и Херцеговина и Косово, ЕУ финансираше операции во други земји, учествуваше во свои мировни операции низ Европа и значително ја промени геополитиката на Балканот.

[107]Council on Foreign Relations. (2013). *Regional Organizations and Humanitarian Intervention.* https://www.cfr.org/blog/regional-organizations-and-humanitarian-intervention. Преземено на 05.11.2025 година.

Особено, учеството на ЕУ во мировните операции и постконфликтната реконструкција на Косово дава илустрација за степенот до кој регионалната организација обезбедува финансиска и техничка поддршка што влијае на домашната политика и го одржува мирот. Во минатото, наместо да бидат охрабрени од регионална организација, вооружените операции засновани на хуманитарни императиви природно се појавуваа и меѓу соседните влади. Регионалната мисија за помош на Соломоновите Острови (РАМСИ), во која беа вклучени Австралија, Нов Зеланд, Фиџи и пет други островски држави во Пацификот, нуди најдобра илустрација за овој феномен. Овие соседни држави интервенираа за да помогнат во враќањето на законот и редот по ескалацијата на насилството и нестабилноста предизвикани од споровите за земјиште во 2003 година[108]. Во годините што следеа, тие распоредија полициски и мировни сили за да го одржат мирот и да ги поддржат изборите во 2006 година. По десет години во земјата, се очекува РАМСИ да биде распуштена во септември 2013 година. Од своја страна, Асоцијацијата на нации од Југоисточна Азија, Организацијата на американски држави и Арапската лига покажаа мал или никаков интерес да се мешаат во независните држави што ги сочинуваат нивните различни членства. Надворешните интеракции меѓу државите и хармонизацијата на стандардите и законите што ги намалуваат трансакциските трошоци и гарантираат долгорочна соработка продолжуваат да бидат главни грижи на овие организации. Идејата дека регионалните организации не се наменети да спроведуваат хуманитарна интервенција и наместо тоа треба да се концентрираат на други прашања е засилена од улогата што ја игра институционалната или геополитичката слабост во подигнувањето на суверенитетот над хуманитарните вредности. Потенцијалот на Арапската Лига да влијае на сириската граѓанска војна е значително намален поради нејзината неподготвеност да заземе страна[109]. Понатаму, за разлика од Африканската Унија, на Арапската Лига ѝ недостасува резервна сила што би можела да ја користи за мировни операции доколку порано избере да се вклучи во конфликтот. Способноста на која било регионална организација, како што се Советот за соработка во Заливот или Арапската Лига, да дејствува како арбитер, е исто така засенета од геополитичките реалности во областа. Како резултат на тоа, Арапската Лига е ограничена на застапување на мировни

[108] Council on Foreign Relations. (2013). *Regional Organizations and Humanitarian Intervention.* https://www.cfr.org/blog/regional-organizations-and-humanitarian-intervention. Преземено на 05.11.2025 година.

[109] Council on Foreign Relations. (2013). *Regional Organizations and Humanitarian Intervention.* https://www.cfr.org/blog/regional-organizations-and-humanitarian-intervention. Преземено на 05.11.2025 година.

преговори и поддршка на Лахдар Брахими, претставникот на ОН и Арапската Лига, за да го запре неговиот напредок. Во текот на изминатите 20 години, регионалните групи добија на значење како учесници во хуманитарните напори. Сепак, институционалната нестабилност и тековните дискусии за суверенитетот и соодветноста на регионалната интервенција можат значително да ја ограничат ефикасноста на регионалните организации, и покрај нивната значајна важност во нудењето тактики за интервенција, специфични за контекстот. Дополнително, државите и меѓународните организации продолжуваат да бидат клучни во овластувањето, финансирањето и наложувањето на мировните операции. Затоа, регионалните групи не се иднината на хуманитарната акција сами по себе[110].

Меѓународните организации сакаат да ја споделат задачата за реагирање на катастрофи, управување со конфликти и спроведување мировни операции со регионалните организации, кои се сè поактивни во широк спектар на хуманитарни прашања. Тие го сториле тоа во голем број добро познати случаи. За да им се овозможи на странските хуманитарни организации да влезат во Мјанмар и да се справат со последиците од циклонот Наргис во 2008 година, Асоцијацијата на земјите од Југоисточна Азија (АСЕАН) тесно соработуваше со ОН и владата на Мјанмар. 33-годишниот владетел на Јемен беше принуден да поднесе оставка откако Советот за соработка во Заливот (GCC) помогна во преговорите за решавање на кризата во земјата во 2011 година. По военото преземање и бунтот на север, Економската заедница на западноафриканските држави (ECOWAS) испрати мировници во Мали во 2013 година за да им помогнат на француските и чадските сили во обезбедувањето на земјата. Дополнително, постојат неколку примери на регионални организации кои даваат помалку забележлив придонес кон хуманитарните резултати.

Во последно време, регионалните хуманитарни организации еволуираа. Регионалните организации почнаа да се справуваат со хуманитарните предизвици како поширока категорија, иако раните групи обично беа специфични за одредени прашања и често следеа значајни меѓународни трендови и мултилатерални договори. На пример, АУ ја усвои својата Рамка за хуманитарна политика кон крајот на 2011 година, истата година кога АСЕАН го лансираше својот Координативен центар за хуманитарна

[110] Council on Foreign Relations. (2013). *Regional Organizations and Humanitarian Intervention.* https://www.cfr.org/blog/regional-organizations-and-humanitarian-intervention. Преземено на 05.11.2025 година.

помош или Центарот АНА[111]. Како и АСЕАН, ОИК сега има специјализиран канал за хуманитарно финансирање, покрај широко распространетиот Оддел за меѓународна соработка и хуманитарни прашања. Овие промени би можеле да укажуваат на нова и поразвиена регионална хуманитарна архитектура која е помалку под влијание на процедурите на ОН и повеќе „во сопственост“ на регионот. Сепак, регионалните хуманитарни организации продолжуваат да добиваат голем дел од своето финансирање од странски донатори, а не од земјите во регионот, и покрај фактот дека финансиските податоци ретко се достапни. На пример, поголемиот дел од нејзиниот буџет се испраќа до SOPAC, главниот центар за следење и управување со катастрофи во Пацификот, кој го управува Секретаријатот на Пацифичката заедница. Владите на Соединетите Американски Држави, Кина, Јапонија, Шпанија и Швајцарија, како и Европската комисија, Светската банка, Меѓународната федерација на друштвата на Црвениот крст и Црвената полумесечина и други невладини организации, сите даваат поддршка на Центарот за спречување на природни катастрофи на SICA[112]. Аналитичарите, исто така, го доведуваат во прашање степенот до кој овие институции се повеќе загрижени за интересите на донаторите отколку за вистински регионални прашања. Иако имаше доста известување за неодамнешното проширување на регионалните хуманитарни напори, малку се знае за вистинските достигнувања на овие организации. Предизвикувачко е да се одговори на оваа тема без повеќе теренска работа, што Групата за хуманитарна политика ќе ја спроведува во 2013 и 2014 година, поради недостаток на јавно достапна документација (евалуации, годишни извештаи). Сепак, испитувањето на академската литература и материјалите произведени од локалните организации дава идеја за тоа кои организации се вклучени во какви активности. Овој преглед конкретно се осврна на управувањето со конфликти, намалувањето на ризикот од катастрофи и помошта за бегалците. Иако многу регионални организации имаат политики што се однесуваат на бегалците, многу малку ги истражувале проблемите на бегалците, координирале помош за бегалците или комбинирале донаторски средства за поддршка на потребите на хуманитарните организации. Регионалните организации обично нуделе во голема мера симболични нивоа на помош кога директно комуницирале со бегалците. На пример, ECOWAS обезбедила до 15 милиони долари

[111] Zyck, S. A. (2013). *The growing role of regional organisations in humanitarian action*. ODI. http://www.jstor.org/stable/resrep50449

[112] Zyck, S. A. (2013). *The growing role of regional organisations in humanitarian action*. ODI. http://www.jstor.org/stable/resrep50449

помош во храна за бегалците во Западна Африка; сепак, Светската програма за храна ја дистрибуирала храната, која била финансирана од Африканската банка за развој. Слично на тоа, Арапската лига направила аранжмани за Јордан да добие мали количини медицински материјали за сириските бегалци. И покрај нивната изразена загриженост за прекуграничните ефекти од бегалските текови, регионалните организации се чини дека сметаат дека е тешко да се вклучат поради политичката чувствителност околу бегалците и во земјите домаќини и во земјите од каде што доаѓаат[113]. На пример, и покрај бројните обиди, CARICOM и SAAR не беа во можност да се справат со тешката состојба на хаитските бегалци во Јамајка и бутанските бегалци во Индија и Непал, соодветно. На регионалните форуми, барем во одредени случаи, им е забрането учество од националните влади кои би сакале да се справат со ваквите прашања локално или билатерално со соседните земји. Дополнително, наместо да им пристапуваат на бегалците од по-хуманитарна перспектива, регионалните организации како што се OAS и Андската заедница (CAN) ги сместија во своите правни оддели, сметајќи ги за заштитена група според меѓународното право. Намалувањето на ризикот од катастрофи, за кое често се смета дека е значително помалку политички чувствително, сочинуваше значителен дел од напорите на регионалните организации.

Комисијата за применета геонаука на Јужниот Пацифик и резервите за безбедност на храната, воспоставени од SAARC и ASEAN во 1970-тите, го означија почетокот на регионалните иницијативи за DRR[114]. На почетокот на 1990-тите, CARICOM одлучи да ја развие Карипската агенција за итен одговор при катастрофи, додека OAS го формираше Меѓуамериканскиот комитет за намалување на природните катастрофи. Сепак, иницијативите за DRR направија значителен напредок пред и за време на HFA, што вклучуваше регионална постапка за следење и декларирана улога за регионалните организации. Дополнително, бидејќи им даде улога на регионалните организации без да бара од нив да прават значителни инвестиции, HFA се покажа како многу моќен меѓу нив. Наместо тоа, им беше дозволено да се концентрираат на нивната главна сила како регионални политички и координативни организации: создавање рамки и планови за дејствување што земјите-членки би можеле сами да ги

[113] Zyck, S. A. (2013). *The growing role of regional organisations in humanitarian action*. ODI. http://www.jstor.org/stable/resrep50449

[114] Zyck, S. A. (2013). *The growing role of regional organisations in humanitarian action*. ODI. http://www.jstor.org/stable/resrep50449

спроведуваат. Денес, речиси сите регионални организации имаат рамки на политики фокусирани на DRR и имаат воспоставено центри за истражување на катастрофи и операции за рано предупредување[115]. Сепак, како што беше претходно кажано, меѓународните донатори или засегнати страни надвор од регионот го финансираат поголемиот дел од активностите во оваа област. Иако селективно, регионалните организации, исто така, се занимаваа со проблеми поврзани со конфликти и со областа на управување со конфликти. На пример, ОИК помогна во намалувањето на тензиите во Минданао, Филипините, и преговорите за пристап до помош во Сомалија, додека ОАС ги поддржа разговорите за насилството во Колумбија. На Блискиот Исток, Арапската лига го одобри воспоставувањето зона на забранети летови над Либија во 2011 година за да помогне во заштитата на цивилите таму (и да го поткопа либискиот лидер, кој ги налути многу од неговите колеги во регионот)[116]. ГЗС беше пофален за неговите напори во преговорите за мирен крај на конфликтот во Јемен. Системите за ранопредупредување се еден од начините на кои африканските регионални организации, како што се Африканската Унија и други регионални економски групи, се справуваат со конфликтот. Во однос на мировните операции, АУ и ЕКОВАС беа неверојатно активни.

Мировници на АУ беа испратени во Сомалија, Судан/Дарфур и Бурунди. Примарната одговорност на мисијата на АУ во Дарфур беше да ги заштити луѓето, додека нејзината официјална цел во Сомалија беше да го поддржи пристапот до постојана помош. Сепак, исто така се тврди дека мировните операции на АУ се премногу мали и несоодветно обучени за да ги извршуваат своите должности за заштита и хуманитарна помош. Во Западна Африка, на ЕКОВАС му се припишува заслугата за избегнување на крвопролевање во Гвинеја во 2009 година преку закана со воена интервенција, како и за принудување на страните во конфликтот на мировни преговори во Брегот на Слоновата Коска во 2002 година. Исто така, се верува дека воспоставувањето мисија на ОН во Мали подоцна истата година беше овозможено со нејзината интервенција во 2013 година, која следеше по акциите на француските и чадските војници[117].

[115] Zyck, S. A. (2013). *The growing role of regional organisations in humanitarian action*. ODI. http://www.jstor.org/stable/resrep50449

[116] Zyck, S. A. (2013). *The growing role of regional organisations in humanitarian action*. ODI. http://www.jstor.org/stable/resrep50449

[117] Zyck, S. A. (2013). *The growing role of regional organisations in humanitarian action*. ODI. http://www.jstor.org/stable/resrep50449

Иако ЕКОВАС разви практика на интервенција во конфликти иако е свесна дека обемот на проблемот веројатно ќе ја преоптовари, нејзината одлука да го стори тоа се чини дека е водена од пресметка дека нејзината интервенција ќе ја принуди ОН да ги надмине резервите и да се вклучи порано отколку што би се вклучила поинаку[118].

Во моментов, регионалните организации имаат тенденција да добиваат признание за формирање комитети, нови институции и рамки на политики без нужно подобрување на животот на ранливите групи или оние погодени од конфликти, природни катастрофи или други вонредни состојби. Доколку регионалните организации сакаат да станат важни хуманитарни актери, развојот на политиките и градењето институции на крајот мора да резултираат со вистинска акција.

7.1. НОВИ ФОРМИ НА ХУМАНИТАРНА ИНТЕРВЕНЦИЈА ВО ДИГИТАЛНАТА И ИНФОРМАТИЧКАТА ЕРА

Дигиталните технологии играат клучна улога во олеснувањето на навремената и ефикасна испорака на хуманитарна помош до оние на кои им е потребна. Тие исто така им помагаат на организациите за помош да ја подобрат соработката и комуникацијата, а воедно да го олеснат доставувањето на помошта поефикасно, обезбедувајќи прилагоден итен одговор врз основа на потребите на корисниците. Дигитализацијата е еден од главните приоритети на Движењето во овој поглед, бидејќи брзо го менува начинот на кој се спроведуваат нашите хуманитарни операции и активности за помош, што има влијание врз тоа како хуманитарниот сектор им служи на гореспоменатите погодени популации[119]. Хуманитарниот сектор тестира и имплементира дигитални технологии на широк спектар на нивоа за да ја зголеми ефикасноста, ефективноста и брзината на хуманитарните операции со цел да остане актуелен и релевантен во различни околности.

Со тоа, се стреми да допре до повеќе луѓе во нужда, а воедно да троши помалку средства за администрација и режиски трошоци, подобрувајќи го дизајнот и испораката на хуманитарната акција, како и услугите. Низ историјата, природата на конфликтот еволуирала. Бидејќи и државните и недржавните актери продолжуваат да

[118] Zyck, S. A. (2013). *The growing role of regional organisations in humanitarian action*. ODI. http://www.jstor.org/stable/resrep50449

[119] UNHCR. (2017). *What the Digital Geneva Convention means for the future of humanitarian action.* https://www.unhcr.org/innovation/digital-geneva-convention-mean-future-humanitarian-action/. Преземено на 04.11.2025 година

ја поддржуваат уште една од историските сигурности - вооружувањето на технолошкиот напредок - сајбер-просторот стана најновиот фронт. Како што се докажува неодамнешното широко распространето уништување предизвикано од нападот WannaCry[120] врз здравствената заштита и другите цивилни инфраструктури низ целиот свет, зголемената големина и опсег на сајбер-нападите и нивниот потенцијал да влијаат врз безбедноста и сигурноста на цивилното население ја нагласуваат итната потреба меѓународното право да ја одрази оваа нова реалност. Напорот за градење креативни и темелни стандарди за одговорен развој и распоредување на сајбер-таленти е во голема мера потпомогнат од смелата визија на Смит. Тоа го истакнува значењето на воспоставувањето меѓународни процедури за справување со сајбер-напади насочени кон цивилното население, посветеност на неширење на сајбер-оружје и норми против напад врз виталната инфраструктура од која се потпираат општествата - од која голем дел е во рацете на приватниот сектор. Ќе има последици за бројни јавни, приватни и меѓународни субјекти кои работат во различни контексти како што оваа работа добива на темпо. Прво, ИТ фирмите. Многу од нив ги поддржуваат хуманитарните напори на клучни начини, често во исклучително комплицирани ситуации. Како резултат на тоа, тие играат клучна улога во обезбедувањето бидејќи последиците од работата што ја извршуваат и технологиите што ги користат за хуманитарни цели се правилно препознаени и адресирани, почитувајќи го фундаменталниот принцип „не прави штета“[121].

Сепак, импликациите од Дигиталната Женевска конвенција би биле без преседан за приватниот сектор бидејќи би ги принудила технолошките компании да играат поактивна улога во дефинирањето на прашањата за човековите права и хуманитарната заштита во дигиталното доба во рамките на сегашниот меѓународен државен систем и неговите глобални институции, како што се Обединетите нации.

Државниот суверенитет и воените тактики од 20 век ја обезбедуваат основата на сегашното меѓународно право кое ги штити цивилните популации. Сепак, имало значајни промени во светот. Меѓународните граници не се почитуваат од интернетот. Хакерите се користат од страна на националните влади како да се конвенционални

[120] UNHCR. (2017). *What the Digital Geneva Convention means for the future of humanitarian action.* https://www.unhcr.org/innovation/digital-geneva-convention-mean-future-humanitarian-action/. Преземено на 04.11.2025 година

[121] UNHCR. (2017). *What the Digital Geneva Convention means for the future of humanitarian action.* https://www.unhcr.org/innovation/digital-geneva-convention-mean-future-humanitarian-action/. Преземено на 04.11.2025 година

воини. На денешното дигитално бојно поле, кражбата на идентитет, сајбер нападите врз виталната инфраструктура и операциите за дезинформација се оружје на војната. Дополнително, цивилите често се заробени во дигиталниот вкрстен оган без никаква заштита.

Осмислувањето на овој нов театар на војна во однос на тоа каде и како се случува, за кого е важен и зошто бара техничка експертиза, ресурси и дофат на приватниот сектор. За да се утврди кои однесувања се квалификуваат како сајбер закани или напади и, според тоа, на кого треба да му се дадат права и заштита според меѓународното право, технолошките бизниси ќе треба да соработуваат со државите, хуманитарните организации и граѓанското општество[122]. Дополнително, тие играат клучна улога во помагањето на хуманитарните организации да станат повешти во справувањето со овој комплициран пејзаж на закани и спречување на понатамошно изложување на веќе ранливи лица. Второ, хуманитарниот систем ќе треба да преиспита како функционира со заедниците кои веќе се погодени од природни катастрофи и „конвенционална“ борба.

Организациите за помош и невладините организации веќе создаваат и имплементираат услуги и активности поврзани со податоци, информации и комуникација кои заедно претставуваат нови видови хуманитарна помош. За популациите погодени од природни катастрофи и конфликти, како што се бегалците и внатрешно раселените лица (ВРЛ), информациите сега се ресурс што спасува животи и, некои би рекле, човеково право. Некогаш се користеле за координирање на испораката на храна, засолништето и здравствени услуги по земјотрес[123].

За да се обезбеди соодветна заштита од ненамерна штета на погодените заедници кои се веќе ранливи, сепак, недостасуваат темелни и добро признати упатства за користење на информациско-комуникациските технологии и податоците што ги произведуваат во хуманитарни контексти.

За да се гарантира дека ризикот е намален и дека основните хуманитарни вредности (како што се неутралност, непристрасност, независност и хуманост) не се

[122] UNHCR. (2017). *What the Digital Geneva Convention means for the future of humanitarian action.* https://www.unhcr.org/innovation/digital-geneva-convention-mean-future-humanitarian-action/. Преземено на 04.11.2025 година

[123] UNHCR. (2017). *What the Digital Geneva Convention means for the future of humanitarian action.* https://www.unhcr.org/innovation/digital-geneva-convention-mean-future-humanitarian-action/. Преземено на 04.11.2025 година

компромитирани при спроведување на хуманитарни информативни операции, очајно се потребни нови рамки.

Всушност, постојат сè повеќе докази дека хуманитарните информации и услугите и активностите поврзани со податоци ненамерно ги стават во опасност ранливите заедници во несигурни ситуации: За време на епидемијата на ебола во Западна Африка, експериментите со записи за детали за повици (CDR)[124] за следење на контакти покренаа значителни етички загрижености за пропорционалноста, одговорната обработка на податоци и истражувањата што вклучуваат човечки субјекти. Иницијативите за мобилна поврзаност во земјите што примаат сириски бегалци користејќи брзо создадени мрежи или HFN, ја нагласуваат потребата од силни мерки за безбедност на мрежата за да се заштитат барателите на азил од електронска експлоатација од страна на страните во конфликтот. Податоците во реално време за околностите, патните правци и карактеристиките на барателите на азил на Рогот на Африка можат ненамерно да им дадат на шверцерите и трговците со луѓе пристап до важни ресурси. Доколку овие практики се одржуваат подолго во отсуство на закони и мерки за безбедност и сигурност, се соочуваме со поголема опасност да не успееме да ги заштитиме ранливите популации од штета. Самото по себе, ова е веројатно сосема нов аспект на хуманитарната сајбер опасност што не е доволно земен предвид во постојните рамки на политиките и треба да биде во првите редови на дискусијата околу Дигиталната женевска конвенција[125].

Хуманитарната интервенција еволуираше надвор од конвенционалните воени и дипломатски тактики во дигиталното и информациското доба за да опфати креативни, технолошки напредни стратегии кои влијаат на меѓународната агенда за мир и безбедност. Како примарно тело задолжено за одржување на глобалниот мир и безбедност, Советот за безбедност на ООН[126] се повеќе зависи од дигиталната интелигенција, сателитското снимање и информатичката технологија за да ги следи конфликтите, да ги проценува заканите и да ги насочува одлуките во хуманитарни

[124] UNHCR. (2017). *What the Digital Geneva Convention means for the future of humanitarian action.* https://www.unhcr.org/innovation/digital-geneva-convention-mean-future-humanitarian-action/. Преземено на 04.11.2025 година

[125] UNHCR. (2017). *What the Digital Geneva Convention means for the future of humanitarian action.* https://www.unhcr.org/innovation/digital-geneva-convention-mean-future-humanitarian-action/. Преземено на 04.11.2025 година

[126] UNHCR. (2017). *What the Digital Geneva Convention means for the future of humanitarian action.* https://www.unhcr.org/innovation/digital-geneva-convention-mean-future-humanitarian-action/. Преземено на 04.11.2025 година

вонредни ситуации. На пример, системите за рано предупредување, собирањето податоци во реално време и верификацијата на злоупотребите на човековите права се овозможени преку дигитални алатки, кои ја подобруваат способноста на Советот ефикасно да се справува со новите закани. Понатаму, страниците на социјалните медиуми и дигиталната дипломатија се развија во ефикасни алатки за подигање на глобалната свест и вршење притисок врз Советот за безбедност да преземе мерки кога се пријавуваат злосторства преку интернет. Но, овие напредоци носат и нови тешкотии, како што се лажни информации, манипулација со податоци, кибервојна и нееднаков пристап до технологија, што му отежнува на Советот да дојде до непристрасни заклучоци засновани на факти. Советот за безбедност мора да ги измени своите процедури за да гарантира техничка одговорност, транспарентност и почитување на суверенитетот во своите мисии за мир и безбедност, иако дигиталното доба ја трансформираше хуманитарната помош.

7.2. ГЕОПОЛИТИЧКИ ИНТЕРЕСИ И БЛОКАДИ ВО СОВЕТОТ ЗА БЕЗБЕДНОСТ

Потенцијалот за хуманитарни интервенции е директно засегнат од геополитичките цели на постојаните членки на Советот за безбедност. Ефективноста на Советот често е ограничена од политичките и стратешките интереси на државите со право на вето, и покрај фактот дека тој е единственото тело овластено од Повелбата на ОН да санкционира употреба на сила. Колективниот безбедносен систем станува парализиран како резултат на ваквите тесни грла, особено кога е итно потребна заштита на цивилното население. Примери како конфликтите во Сирија (2011) и Косово (1999) покажуваат како внатрешните поделби во рамките на Советот водат до недоследни и селективни проценки, каде што геополитичките размислувања честопати имаат предност пред хуманитарните цели. Покрај поткопувањето на легитимитетот на Советот, неговиот недостаток на согласност создава простор за едностранн дејствија што се спротивни на Повелбата на ОН и идејата за национален суверенитет[127]. За да се надмине потпирањето на системот на вето и да се овозможи поизбалансиран пристап во случаи на широкораспространети хуманитарни катастрофи, Советот за безбедност мора да се реформира, како што покажува оваа ситуација.

[127] Gowan, R. (2024). *The UN Security Council in the New Era of Great Power Competition.* https://www.crisisgroup.org/global/un-security-council-new-era-great-power-competition.

Советот за безбедност на ОН се менува како резултат на тензиите меѓу големите сили, но не е јасно дали Советот ќе се распадне или ефикасно ќе се прилагоди на новиот конкурентски пејзаж. Тензиите меѓу П5, според некои коментатори, веќе „скоро го парализираа“ Советот. Советот сè уште е во можност да одржува голем број мировни трупи и системи за санкции, па затоа ова не е сосема фер. Сепак, неоспорно е точно дека неодамнешните значајни конфликти, како оние во Судан, Етиопија, Мјанмар, Украина и Газа, не беа соодветно разгледани од Советот. Ова би можеле да бидат знаци на опаѓачка спирала и растечка неефикасност и поделба на Советот[128]. Алтернативно толкување на ситуацијата е дека Советот може да продолжи да биде корисен како форум за П5 за дискусија и преговарање во (ограниченият) спектар на ситуации каде што нивните интереси сè уште се преклопуваат, иако конкуренцијата меѓу големите сили неизбежно ги намалува изгледите за соработка во ОН. Според Дејвид Боско, „Советот обезбедува механизам преку кој постојаните членки ја користеа двосмисленоста за да создадат излези од потенцијално опасни ситуации, го ублажија дипломатското понижување и го забавија темпото на кризи што би можеле да ги загрозат нивните односи“.

Постојат одредени индикации дека Советот може да послужи како „место на последно средство“[129] по целосниот напад на Русија врз Украина, но постојат и индикации дека ова ќе биде тешко да се одржи. Иако Русија и западните сили беа вклучени во интензивна дебата за Украина во Советот и на други места на ОН помеѓу февруари 2022 година и приближно мај 2023 година, тие беа во можност да постигнат неволни отстапки за повеќето други прашања. Во овој период, Москва го искористи своето право на вето само за две прашања што не се поврзани со Украина. Се чини дека Кина повремено дејствувала како модератор, советувајќи ги Русите да се воздржат од предизвикување проблеми. Во ОН, американските и кинеските претставници, исто така, водеа отворени дискусии за начините за минимизирање на влијанието на руско-украинскиот конфликт врз нивните односи.

Сепак, Русија значително ја намали својата подготвеност да прави отстапки од средината на минатата година, а Кинезите беа помалку способни или спремни да ги ограничат Русите. Од јуни 2023 година, Русија ја поддржа воената хунта во барањето на Мали силите на ОН да ја напуштат земјата користејќи го своето влијание во

[128] Gowan, R. (2024). *The UN Security Council in the New Era of Great Power Competition.* https://www.crisisgroup.org/global/un-security-council-new-era-great-power-competition.
[129] Gowan, R. (2024). *The UN Security Council in the New Era of Great Power Competition.* https://www.crisisgroup.org/global/un-security-council-new-era-great-power-competition.

Советот; го одби продолжувањето на мандатот за панел експерти што ја надгледуваат примената на санкциите врз Северна Кореја; и стави вето на продолжувањето на мандатот за организациите на ОН да обезбедат помош за северозападна Сирија, која не е под контрола на владата. Иако кинеските претставници изразија одредена загриженост во секој случај, тие не презедоа никакви мерки за да ги променат постапките на Русија. САД, Јапонија и Јужна Кореја се чини дека директно апелираа до Кинезите за помош во севернокорејската ситуација, но Кинезите тврдеа дека немаат влијание врз Русија. Промената во руското однесување може да се објасни на повеќе начини. Едно е дека, кога се појавуваат можности, сега стратешки го користи своето право на вето за да ги поддржи своите пријатели и клиенти, вклучувајќи ги Мали, Сирија и ДНРК. Друго е дека Русија рутински го вознемирува Западот за прашања за кои претходно беше подготвена да направи отстапки со користење на своето вето и други инструменти на ОН. Покрај повикувањето на ветото, „руските дипломати беа креативни во предизвикувањето парализа, поднесувајќи текст за да се натпреварува со западните резолуции и предизвикувајќи процедурални пречки“[130], според Мајкл Кимаџ и Хана Ноте. Можна интерпретација е дека Русија, која долго време го ценеше своето членство во Советот како доказ за својот статус на голема сила, повеќе не е убедена дека Советот ги напредува своите цели. „Војната во Украина доминираше во агендата на Советот за безбедност на ОН, претворајќи го Советот во реторичко бојно поле и пропагандна платформа, оставајќи малку време и волја за конструктивно справување со други глобални прашања“, предупредува рускиот аналитичар Дмитриј Тренин.

Можат да се направат различни толкувања и за постапките на Кина. Едно е дека, иако навистина се бори да влијае на непредвидливата Русија, генерално би претпочитала респектабилно ниво на соработка со Соединетите Американски Држави и нивните сојузници во ОН. Друго толкување е дека Кина е задоволна што Русија се спротивставува на Западот, но би сакала да молчи, и дека нејзината неодамнешна неактивност може да биде намерна.

Дипломатијата на Советот за конфликтот меѓу Израел и Хамас, исто така, е под влијание на геополитички фактори. Иако генерално е во согласност со однесувањето на САД во ОН за Блискиот Исток во ерата по Студената војна, употребата на ветото од страна на Соединетите Американски Држави за одбрана на Израел во Советот ги

[130] Gowan, R. (2024). *The UN Security Council in the New Era of Great Power Competition.* https://www.crisisgroup.org/global/un-security-council-new-era-great-power-competition.

разбесни повеќето членови на ОН[131]. Арапските дипломати се загрижени за степенот до кој Русија ја искористила оваа можност, обидувајќи се да ги принуди Соединетите Американски Држави да стават вето и критикувајќи ги американските претставници за „двојни стандарди“ од почетокот на војната. Советот сега се чини дека е повеќе платформа за П5 да се обидат да се посрамат едни со други отколку место за нив да „ги ублажат дипломатските понижувања“, и покрај помалку острите критики на Кина кон Соединетите Американски Држави за Газа.

Важно е да се запомни дека Советот, сепак, работи и по други прашања каде што примарните интереси на П5 не се во опасност, и покрај неповолните трендови од изминатата година. И покрај навидум нередот, Советот донесе околу 50 резолуции во 2023 година и се обиде да воведе иновации на теми како што се стабилизирање на Хаити и создавање нови аранжмани за ОН за финансирање на активности за спроведување на мирот предводени од Африканската Унија. Кина и Русија (а во врска со Газа, САД) сега често се воздржуваат од резолуции со кои не се согласуваат целосно. Ова го ослабува политичкиот кредибилитет на тие резолуции, но сепак може да се смета за форма на (минимална и немирна) соработка[132].

ГЛАВА 8

8. ХУМАНИТАРНИ ИНТЕРВЕНЦИИ – СТУДИИ НА СЛУЧАЈ

Неспорно е дека меѓународната заедница забележа пад на државниот суверенитет во текот на 1990-тите и почетокот на 2000-тите, заедно со растечкиот интерес и верувањето во концептите на хуманитарна интервенција и одговорност за заштита. Сепак, сосема друго прашање е дали таков поглед на светот базиран на теорија бил ефикасно трансформиран за да ја одрази реалноста на терен. Во светлината на актуелните хуманитарни трагедии во Северна Африка и Блискиот Исток, истрагата идентификуваше две групи карактеристики или проблеми што го попречуваат ефикасното спроведување на хуманитарната интервенција. Ова ги вклучува прашањата што се однесуваат на оперативната рамка на ICISS за одговорност за заштита, како и оние предизвикани од геополитичките и стратешките национални интереси на страните. Оваа студија тврди дека овие прашања треба доволно да се разгледаат

[131] Gowan, R. (2024). *The UN Security Council in the New Era of Great Power Competition.* https://www.crisisgroup.org/global/un-security-council-new-era-great-power-competition.
[132] Gowan, R. (2024). *The UN Security Council in the New Era of Great Power Competition.* https://www.crisisgroup.org/global/un-security-council-new-era-great-power-competition.

бидејќи се заеднички за хуманитарната акција и не се специфични за примерите што се испитуваат. Испитувањето ќе разгледа четири различни ситуации на хуманитарна интервенција, почнувајќи од Сомалија и продолжувајќи кон Косово, Либија и Сирија[133].

8.1. СОМАЛИЈА

Во 1991 година, во Сомалија, источноафриканска нација, се распадна деспотска администрација. Во средината на хаосот избувна граѓанска војна, а водачите на неколкуте завојувани кланови ја презедоа контролата врз нацијата. Поголемиот дел од округот, особено главниот град Могадишу, потона во хаос со масовни масакри меѓу членовите на спротивставените кланови. Сушата, која одзеде илјадници животи, ја влоши ситуацијата уште повеќе. Како одговор, Советот за безбедност на ООН прво одобри воена интервенција предводена од САД во 1992 година со двојни цели за спречување на човечки злосторства и обезбедување на безбедноста на напорите за хуманитарна помош. Мисијата имаше неколку успеси на почетокот, но со текот на времето, нацијата западна во хаос, а воените сили за интервенција често беа напаѓани и сметани за непријател. Многу луѓе загинаа во вооружени престрелки меѓу меѓународните сили и сомалиските фракции, особено американските странски војници и новинари. Во случајот со Сомалија, важно е да се напомене дека и покрај повторените обиди за помирување, нацијата е сè уште во пропадната состојба повеќе од 20 години по хуманитарната интервенција. Тоа беше првпат Советот за безбедност на ОН да одобри употреба на сила на територијата на друга држава, и иронично, резултатите покажаа тешко искуство во решавањето на споровите. Јасно е дека немаше стратешки национален интерес во источноафриканската земја што би ги охрабрил САД да бидат попосветени на својата мисија. Недостатокот на стратешки национален интерес послужи како оправдување за претстојниот неуспех на операцијата и недостатокот на целосна посветеност[134]. Администрацијата на Клинтон и другите западни земји усвоија неинтервенционистичка надворешна политика на места каде што им недостасуваше стратешки национален интерес како резултат на овој настан. Ова

[133] Humanitarian Careers. *17 Examples of Humanitarian Interventions Throughout History*. https://humanitariancareers.com/humanitarian-intervention-examples/

[134] Humanitarian Careers. *17 Examples of Humanitarian Interventions Throughout History*. https://humanitariancareers.com/humanitarian-intervention-examples/

објаснува зошто меѓународната заедница се двоумеше да интервенира кога се случија злосторства на етничко чистење и геноцид во Руанда и Сребреница. Надворешните политики на западните земји по сомалискиот случај ја одразуваа нивната подготвеност да претрпат минимални жртви при воена интервенција во области каде што немаа стратешки национален интерес.

Екстремната сиромаштија и постојаниот модел на корупција предизвикаа Сомалија, нација која беше хомогена во однос на етничката припадност, националноста и религијата, да западне во хаос и да ги доживее катастрофалните настани на граѓанската војна. Преговорите во Џибути кулминираа со назначувањето на Али Махди Мохамед за привремен претседател, но лидерот на опозициската фракција, генерал Мохамед Фарах Аидид, го отфрли назначувањето, а во ноември 1991 година градот Могадишу беше потопен во жестоки воени борби. Меѓународниот комитет на Црвениот крст пријави стотици илјади бегалци и појава на глад[135]. Во јануари 1992 година, Советот за безбедност одговори со повикување на Поглавје VII, воведувајќи ембарго за оружје. Разгледувајќи го извештајот на генералниот секретар, Советот за безбедност едногласно ја усвои Резолуцијата 746, во која се изразува „длабока загриженост за обемот на човечкото страдање предизвикано од вооружени конфликти, чие продолжување во Сомалија претставува закана за меѓународниот мир и безбедност“, иако не спаѓаше под Наслов VII, бидејќи ефективно прекин на огнот не беше постигнато до март истата година. Како што ситуацијата се влошуваше, двете главни страни во вооружените конфликти одлучија да испратат сили на ОН во април 1992 година. Со само 500 лица назначени да го одржуваат законот и редот, ова го означи почетокот на UNOSOM, првиот мировен напор во Сомалија. Главниот мандат на мисијата не беше исполнет поради очигледниот недостаток на персонал. Советот за безбедност одобри повеќе војници како што ситуацијата се влошуваше, но поради бавното распоредување на теренот, резултатите беа несоодветни и околу 75% од Сомалијците беа во опасност да умрат од глад и сродни болести. Над 300.000 луѓе ги загубија своите животи за време на 11-месечниот конфликт. Зборувајќи пред Советот за безбедност, генералниот секретар Бутрос-Гали препорача операцијата според Поглавје VII да продолжи, покрај поттикнувањето на националното помирување и искоренувањето на факторите што придонесоа за хуманитарната катастрофа. Потврдувајќи ги посебните околности, Советот ја донесе Резолуцијата 794, во која се

[135] Iskra, V. Humanitarna intervencija. *UDK 341.223 341.3.*

наведува дека „размерот на хуманитарната катастрофа што произлезе од конфликтот во Сомалија продолжува да се зголемува поради пречките за дистрибуција на хуманитарна помош и, како таква, претставува закана за меѓународниот мир и безбедност“[136]. За да се постигне ова, резолуцијата „ги овластува Генералниот секретар и земјите-членки, дејствувајќи согласно Поглавје VII, да соработуваат во спроведувањето на предлогот на Соединетите Американски Држави, кои ќе организираат и водат, користејќи ги сите потребни средства, за воспоставување безбедна средина за спроведување на хуманитарни операции во Сомалија“. Претседателот Џорџ В. Буш ја нагласи важноста на мировните напори и го одобри распоредувањето на 28.000 војници, карактеризирајќи ги како клучен чекор кон „светски поредок по Студената војна“. Гласајќи за резолуцијата, Кина ги истакна посебните околности и одговорностите на Генералниот секретар. Бутрос-Гали продолжи велејќи дека „Советот за безбедност постави преседан во историјата на Обединетите нации дејствувајќи за прв пат строго врз хуманитарни причини“[137]. Мисијата официјално се префрли од САД во ООН во мај 1993 година, означувајќи го почетокот на UNOSOM II, втор сомалиски мандат. Опсегот на мисијата беше проширен за да вклучи цели, вклучувајќи разоружување и апсење на вооружени водачи на фракции. Ова ефикасно значеше објавување војна на милициите на Аидид, особено кога 24 пакистански војници беа убиени додека разгледуваа магацин за оружје. „Битката кај Олимпискиот хотел“ на 3 октомври, кога три американски хеликоптери беа соборени додека се обидуваа да го уапсат генералот Аидид, го означи врвот на конфликтот. Речиси 1.000 Сомалијци, многу од нив цивили, и осумнаесет американски војници загинаа. Светот виде слики од обезличеното тело на американскиот пилот како се влече низ улиците на Могадишу. Оние кои први побараа хуманитарна помош откако беа сведоци на ужасните слики од хуманитарната катастрофа одеднаш беа сведоци на различни слики на ужас и ги разбраа сите опасности од таква акција; претседателот Вилијам Џ. Клинтон објави датум за заминување на воените трупи за неколку дена (ефектот на CNN). Дури и ако малку од целите на мандатот на UNOSOM II беа исполнети, целосната евакуација на силите на ОН беше завршена на 28 март 1995 година. Сепак, потфатот не беше без успех. Смртните случаи поврзани со глад се намалија од околу 500.000 на помалку од 50.000[138].

[136] Iskra, V. Humanitarna intervencija. *UDK 341.223 341.3.*
[137] Iskra, V. Humanitarna intervencija. *UDK 341.223 341.3.*
[138] Iskra, V. Humanitarna intervencija. *UDK 341.223 341.3.*

8.2. КОСОВО

НАТО започна серија воздушни напади врз Сојузна Република Југославија на 24 март 1999 година, во обид да ја спречи автократската диктатура на Слободан Милошевиќ да изврши чин на етничко чистење против косовските Албанци. Оттогаш, се покренаа неколку прашања во врска со многу контроверзниот избор за започнување хуманитарна интервенција и начинот на кој беше водена воената војна[139].

Косово беше точната локација од каде што беа емитувани ужасните настани на територијата на поранешна Југославија; метафорично, битките тука завршија кога оние што ги објавија беа поразени. Во говорот во Газиместан по повод 600-годишнината од Битката на Косово, Слободан Милошевиќ предупреди дека распадот на Југославија ќе биде предизвикувачки: „Шест века, хероизмот на Косово ја инспирираше нашата креативност, ја хранеше нашата гордост и нè спречуваше да заборавиме како некогаш бевме голема, храбра и горда армија, една од ретките што остана непоразена дури и во поразот“[140]. Денес, шестотини години подоцна, повторно сме вклучени во борба. Иако се невооружени, овие конфликти се сè уште можни. Во текот на десетте години од администрацијата на Милошевиќ, Косово често беше сведок на кршење на основните права, но меѓународната заедница беше преокупирана со други прашања на Балканот. Сепак, ситуацијата стана исклучително сериозна и се очекуваше Советот за безбедност да реагира кога дванаесет албански бунтовници беа убиени од српската полиција на почетокот на 1998 година. Резолуцијата 1160 беше донесена на 31 март 1998 година, со која се осудуваат терористичките активности на Ослободителната војска на Косово и прекумерната употреба на сила од страна на српската полиција. Беше воведено ембарго за оружје и беа одобрени напори за наоѓање решение врз основа на територијалниот интегритет на Сојузна Република Југославија и поголема автономија за косовскиот албански народ. Советот за безбедност на 23 септември утврди дека се потребни преговори за ставање крај на конфликтот и решавање на хуманитарната ситуација, бидејќи дополнителни тензии би можеле да го загрозат регионалниот мир и безбедност. Од диктатурата на Милошевиќ беше побарано да гарантира репатријација

[139] Humanitarian Careers. *17 Examples of Humanitarian Interventions Throughout History.* https://humanitariancareers.com/humanitarian-intervention-examples/
[140] Iskra, V. Humanitarna intervencija. *UDK 341.223 341.3.*

на бегалците и пристап до цивилното население за странските хуманитарни агенции. Доколку резолуцијата на Советот не се почитува, „ќе се разгледаат понатамошни мерки со цел да се одржи мирот и безбедноста“[141]. Извештаите за два масакри од страна на српската армија се појавија во наредните недели. Западните сојузници се согласија дека воздушните напади се неопходни, но Грција, Шпанија, Германија и Италија сметаа дека е нереално да се очекува одобрение од Советот за безбедност, бидејќи Русија веројатно ќе употреби вето. Според генералниот секретар на НАТО, Хавиер Солана, „Сојузниците веруваат дека во сегашните околности, во врска со сегашната криза во Косово опишана во Резолуцијата 1199, постојат легитимни основи сојузниците да се закануваат или да користат вооружена сила“[142]. Како резултат на тоа, сојузниците бараа поинаква стратегија и поинакво правно оправдување за нападот. Во февруари 1999 година, сојузниците се состанаа на преговарачка маса во Рамбује, но Сојузна Република Југославија одби да потпише договор што ќе обезбеди силите на НАТО да можат слободно да патуваат и дека може да се одржи референдум во Косово. Страните го „поканија“ НАТО да употреби вооружена сила во согласност со Поглавје VII од Повелбата на ОН според клаузула во договорот што беше споредлива со Дејтонскиот договор. НАТО донесе одлука да започне воена интервенција од хуманитарни причини на 24 март 1999 година, кога сите дипломатски обиди за запирање на насилството во Косово не успеаја. Претседателот Клинтон недвосмислено изјави дека „кога се справувате со агресори, двоумењето е дозвола за убивање... акцијата може да спречи убивање и да спаси животи“. Русија, Кина, Индија и Белорусија ја осудија акцијата за време на вонредната седница на Советот за безбедност истиот ден, додека САД, Канада и Франција нагласија дека Сојузна Република Југославија ги прекршила своите обврски кон Советот и дека треба да преземе соодветни мерки. Холандија и Обединетото Кралство тврдеа дека операцијата била легитимна реакција на хуманитарна вонредна состојба. Бројот на бегалци и раселени лица се зголемил од 450.000 на над 800.000 за само неколку дена, при што мнозинството избегале главно во Албанија и Македонија[143]. Југословенските власти биле принудени да бараат прекин на огнот и да се придржуваат до резолуциите 1199 и 1203 поради прецизните воздушни напади и можноста за копнени сили. За да ја воспостави безбедноста, НАТО испрати 20.000 тешко вооружени војници во Косово.

[141] Iskra, V. Humanitarna intervencija. *UDK 341.223 341.3.*
[142] Iskra, V. Humanitarna intervencija. *UDK 341.223 341.3.*
[143] Iskra, V. Humanitarna intervencija. *UDK 341.223 341.3.*

Иако независните истражители утврдиле дека целата операција била легална, но незаконска, интервенцијата во Косово сè уште предизвикува проблеми, но имало и некои значајни придобивки. Слободан Милошевиќ беше изведен пред суд за злосторства извршени во поранешна Југославија кратко по завршувањето на операцијата, по изборот на нова администрација која делумно се придржуваше до меѓународниот притисок и почна да ги почитува стандардите за човекови права и меѓународните обврски. Дополнително, имаше релативно малку цивилни загуби и немаше жртви од страна на сојузниците за време на целата операција. Само првиот дел од „ефектот на Си-Ен-Ен“[144] функционираше во оваа околност.

Академици и политичари како Вацлав Хавел инсистираа дека интервенцијата на НАТО во Косово е единствен пример за спречување на човечки злосторства; во поголема мера, тие тврдеа дека случајот со Косово е релативно чист пример за хуманитарни проблеми што ја демонстрира моралната оправданост за интервенција на територијата на друга земја од хуманитарни проблеми. Случајот со Косово покрена голем број нерешени прашања што го попречуваат успешното применување на концептот во модерното време. Кина и Русија не беа подготвени да го поддржат гласањето за овластување на Советот за безбедност и се спротивставија на военото учество. Сепак, НАТО го игнорираше Советот за безбедност и продолжи да спроведува воена хуманитарна интервенција без негова согласност. Бидејќи акцијата на НАТО се квалификува како пример за нелегална едностранa хуманитарна интервенција, ова предизвика значителни загрижености во областа на меѓународното право. Како е одобрена или спроведена едностранa хуманитарна акција останува отворена тема. Се подразбира дека воената интервенција не била првенствено мотивирана од морално оправдување или спречување на човечки ужаси; туку, таа била компонента на поголем западен либерален напор за вршење влијание и авторитет во авторитарни и диктаторски режими. Дипломатските понуди на НАТО и Сојузна Република Југославија беа на маса во времето кога беа започнати воздушните напади[145]. За жал, Западот стави крај на сите овие идеи и 78 дена по воздушните напади, беше постигнат договор врз основа на условите од предлозите. Беше очигледно дека мирно решение и значително намалување на човечките жртви можеби би можеле да се постигнат пред воздушните напади. Иако е дискутабилно, некои академици и политичари веруваат

[144] Iskra, V. Humanitarna intervencija. *UDK 341.223 341.3.*

[145] Humanitarian Careers. *17 Examples of Humanitarian Interventions Throughout History*. https://humanitariancareers.com/humanitarian-intervention-examples/

дека либералниот проект служи како изговор за промена на режимот, наместо да биде воден првенствено од хуманитарни проблеми. Уште еднаш, Чомски нагласи дека политичките и геостратешките национални интереси на земјите-членки на НАТО во Косово не можат да се занемарат како мотивација за воена интервенција. Тој истакна дека акцијата била инспирирана од желбата за зајакнување на кохезијата на НАТО и кредибилитетот на моќта на САД во Европа.

8.3. ЛИБИЈА

Советот за безбедност на Обединетите нации (СБОН) одобри резолуција со која се поддржува воена акција во Либија на 17 март 2011 година. Претседателот Обама изјави дека целта на резолуцијата е да се спасат животите на ненасилните продемократски демонстранти кои биле силувани од автократската влада на претседателот Моамер ал-Гадафи. Да се потсетиме дека Гадафи се закани дека ќе употреби сила за да ги потисне демонстрантите во градовите каде што насилството било планирано куќа по куќа. Советот за безбедност, Соединетите Американски Држави и другите членки на НАТО поддржани од Арапската Лига брзо реагираа на раните конфликти меѓу провладините сили и бунтовничките фракции. Зона забранета за летови беше воспоставена низ цела Либија како резултат на западната воена интервенција предводена од НАТО во соработка со бунтовничките сили. По период на битки и бомбардирања, земјата беше преземена од бунтовнички трупи во октомври 2011 година, а Гадафи беше застрелан до смрт. Бидејќи вклучувањето на НАТО во Либија спречи масакр во најголемиот град во земјата, Бенгази, и помогна во соборувањето на автократското владеење на претседателот Моамер Гадафи, некои академици и политичари беа во искушение да го поздрават како пример за хуманитарно достигнување[146]. Овие поддржувачи го припишуваат успехот на успешната примена на хуманитарната филозофија R2P. Потемелната евалуација на овој труд тврди дека воената кампања не ја постигнала првичната цел на хуманитарната интервенција. Тоа беше модел на неуспех ако се нарекуваше „модел на интервенција“. Секогаш е потребно да се погледне ретроспективно на почетните мотивации на концептот за да се оцени. Контрадикторно е да се каже дека интервенцијата на НАТО спаси животи и им помогна на Либијците; всушност, многу

[146] Humanitarian Careers. *17 Examples of Humanitarian Interventions Throughout History*. https://humanitariancareers.com/humanitarian-intervention-examples/

животи беа изгубени. Практично кажано, провладините сили веќе го вратија поголемиот дел од регионот пред интервенцијата на НАТО, и како резултат на тоа, бунтовничките сили се повлекуваа кон границите на Египет. Се сметаше дека приближно 1000 луѓе загинале на почетокот на воената кампања; Сепак, по интервенцијата на НАТО, тешките воздушни напади и копнените борби, бројот на жртви се зголеми на приближно 8000. Како резултат на тоа, однесувањето на НАТО ја продолжи војната, го зголеми бројот на жртви за околу седум пати и ги влоши човечките злосторства. Тоа предизвика нацијата да западне во тотален хаос, што го поттикна ширењето на оружјето и исламскиот радикализам во Либија и околните земји.

Дополнително, мотивациите на хуманитарната мисија во Либија сè уште се доведуваат во прашање поради отфрлањето на предлозите за дијалог и прекин на огнот. Претседателот Гадафи побара прекин на огнот меѓу неговите војници и бунтовничките групи на почетокот на странските воени напори, но беше одбиен. На 20 април 2011 година, регионалните засегнати страни и Африканската унија поднесоа втор предлог за прекин на огнот, почеток на преговори и обезбедување хуманитарна помош, но повторно беше одбиен. Овие негирања ја зголемија веројатноста дека некој ќе тврди дека главната цел на НАТО во Либија била да ја собори сегашната влада, дури и по цена на цивилни жртви[147]. На сличен начин, Кина и Русија ја осудија западната интервенција во Либија, тврдејќи дека тоа била фронт за промена на режимот. Во говорот пред интервенцијата, претседателот Обама потврди дека „САД имале стратешки интерес да обезбедат насилството во Либија да не ги наруши блиските арапски демократии во подем“. Ова го покренува прашањето дали целта на кампањата предводена од Западот во Либија беше да се спасат животите на либиските цивили или да се одбрани несигурната демократија во арапските држави.

[147] Humanitarian Careers. *17 Examples of Humanitarian Interventions Throughout History.* https://humanitariancareers.com/humanitarian-intervention-examples/

8.4. СИРИЈА

Сирискатa граѓанска војна, која започна во 2011 година, се покажа како трагедија и за сирискиот народ и за меѓународната заедница во целина, како и како проблем со хуманитарната интервенција. Според податоците обезбедени од Високиот комесар на ОН за бегалци, илјадници луѓе биле убиени, брутализирани и повредени од март 2016 година[148]. Приближно 7,6 милиони Сиријци биле раселени до тој момент, а Комисијата на ОН за бегалци моментално проценува дека над половина од населението е раселено. Овие бројки откриваат невиден феномен во човечката историја. Сирија служи како пример за најниската точка на либералниот интервенционизам, кој се појави како одговор на хуманитарните кризи на крајот од Студената војна. Во светлината на тековните ужаси во Сирија, неактивноста покажува колку безвредна и бесмислена станала идејата. Неможноста на постојаните членови на Советот за безбедност на ОН да дојдат до едногласно гласање за воено вклучување првенствено се обвинува за нивната неспособност да преземат акција[149]. Русија и Кина се закануваат дека ќе отфрлат каква било резолуција што овластува воена акција во Сирија, што го остави Советот за безбедност на ОН во ќорсокак. Бидејќи еволуираше во политичка алатка што ја користат силните држави за унапредување на геополитичките и стратешките национални интереси, идејата не успеа да ја постигне својата декларирана цел. Тоа се должи на конфликт на интереси помеѓу разбирањето на хуманитарната интервенција предводено од западните либерали и пристапот предводен од Русија. Во случајот со Сирија, надворешната политика на Русија ги потценува западните либерални демократии и има тенденција да истакне повеќе загриженост за домашната политичка легитимност. Посветеноста на Москва кон меѓународниот глобален поредок го дава приоритет на суверенитетот на државите и нивните владетели. Нивната позиција во однос на хуманитарната интервенција и R2P не се разликува од нејзината долгогодишна традиција на спротивставување на западниот либерализам, прашање што стана главен елемент на третиот мандат на Путин[150].

---

[148] Humanitarian Careers. *17 Examples of Humanitarian Interventions Throughout History*. https://humanitariancareers.com/humanitarian-intervention-examples/

[149] Humanitarian Careers. *17 Examples of Humanitarian Interventions Throughout History*. https://humanitariancareers.com/humanitarian-intervention-examples/

[150] Humanitarian Careers. *17 Examples of Humanitarian Interventions Throughout History*. https://humanitariancareers.com/humanitarian-intervention-examples/

ГЛАВА 9

ПРОВЕРКА НА ХИПОТЕТСКАТА РАМКА

Истражувањето ја поддржува теоријата дека ефективноста и легитимноста на хуманитарната интервенција се значително под влијание на политичките интереси и правото на вето на постојаните членки на Советот за безбедност на Обединетите нации (СБОН), што често води до недоследна и селективна примена на меѓународните принципи. Дури и кога постојат непогрешливи докази за масовни злосторства, студиите на случаи на претходни и тековни хуманитарни кризи - како оние во Сирија, Мјанмар и Либија - покажуваат дека употребата на правото на вето од страна на постојаните членки често го спречува овластувањето за брзи и темелни операции. Испитувањето на одлуките и дискусиите на Советот за безбедност открива дека стратешките, политичките и економските интереси на моќните држави често влијаат врз интервенциите, покрај хуманитарната неопходност. Идејата дека политичката динамика меѓу постојаните членки директно ја ограничува легитимноста и оперативната ефикасност на ООН во спроведувањето хуманитарни интервенции е зајакната со ова селективно учество. Како резултат на тоа, хипотезата е потврдена: законската дозвола и фактичкото спроведување на хуманитарните операции во рамките на мандатот на Советот за безбедност се под силно влијание на интеракцијата на политичките интереси и правото на вето.

ЗАКЛУЧОК

Политички поим што ги отелотворува човечноста и добротворноста е хуманитарната интервенција. Таа беше воспоставена во обид да се зајакне меѓународната соработка со цел да се спречи или ублажи човечкото страдање во целната нација. Највисокото ниво на интервенција е воената интервенција, што е еден од обидите за употреба на сила за спроведување мир. Поради фактот што станува збор за воена операција, таа претстави бројни проблеми со меѓународното право, како и со меѓународните и хуманитарните односи. Оваа интервенција има голем број барања поради својата сериозност; таа е легитимна само ако овие барања се исполнети. За да се гарантира правилната намера и непристрасност во оваа интервенција, потребна е и дозвола од Советот за безбедност. Интервенцијата има неколку хуманитарни и морални прашања, вклучително и убивање цивили и предизвикување долгорочна нестабилност, и покрај нејзината наведена благородна цел. Конечно, можеме да кажеме дека секоја проблематична ситуација има две страни и дека треба да воспоставиме граници за секој вид акција. Затоа, дури и ако хуманитарната интервенција ги промовира човековите права, таа има далекусежни влијанија врз невините луѓе кои можат да бидат погодени од нејзините последици, па затоа мора да поставиме услови за неа.

Хуманитарната интервенција мора да биде навистина хуманитарна, што значи дека мора да има јасни граници и услови, со цел да се унапредат човековите права. Дополнително, таа мора да биде интегрирана, што значи дека по воената хуманитарна интервенција, мора да има друг вид економска, психолошка или хуманитарна интервенција.

Во ситуации кога страните во одреден вооружен конфликт не успеваат да ги исполнат своите посебни обврски да се воздржат од попречување на напорите за помош или дури да користат глад како тактика на војување, Советот за безбедност има на располагање обемна алатка. Сепак, јасно е дека пет члена на Советот за безбедност се задолжени за пристап до оваа алатка и конечно користење на различните инструменти што ги содржи. Затоа, уште поважно е повторно да се процени употребата на овие клучеви - користењето на правото на вето - но ова јасно претставува прашање што го опфаќа не само прашањето за хуманитарен пристап, туку и, како што потврди неодамнешната пракса, целиот спектар на потенцијални

активности на Советот за безбедност. Нема сомнение дека меѓународната заедница како целина е загрижена за широкораспространетите и тешки злоупотреби на човековите права и меѓународното хуманитарно право, кои повеќе не се под „ексклузивна“ домашна надлежност на државите. Тие повикуваат таа заедница да преземе корективни мерки користејќи ги протоколите што ги воспостави за тоа. Соочени со човечкото страдање, прашањето што може да се направи кога Советот за безбедност на ООН, главното средство за таква акција, се чини дека е неподготвен или неспособен да дејствува со значителна сила се појавува. Сепак, наместо проблематичната уставна структура на ООН, се чини дека неподготвеноста на државите да издвојат материјални и финансиски ресурси потребни за интервенција, како и нивната политички мотивирана неподготвеност да се мешаат во одредени ситуации, е она што ја спречува интервенцијата во повеќето случаи. Одговорите на наводните хуманитарни интервенции што се случија од основањето на ООН, исто така, јасно ставија до знаење дека државите не се подготвени да ја напуштат колективната машинерија на ООН и забраната за употреба на сила во корист на правото на едностран хуманитарна интервенција. Државите може да бидат подготвени да прифатат хуманитарни причини за ублажување на повременото кршење на забраната за употреба на сила и соодветно да го ограничат својот одговор во реткиот случај кога има хуманитарна вонредна состојба и мнозинството држави се согласуваат дека интервенцијата е неопходна, но ООН не е во можност да дејствува (поради непокорни вета или тесно неуспешно постигнување на двотретинско мнозинство потребно за дејствување на Генералното собрание).

Бидејќи не мислат дека нациите ги стават нормите пред сопствените интереси, многу реалистични академици ја отфрлаат хуманитарната акција. Надворешната политика е одредена од политиката на моќ, а инвестирањето во војна никогаш не е првенствено мотивирано од хуманитарните придобивки од воената интервенција. Следствено, не може да има хуманитарни интервенции кои се мотивирани исклучиво од алтруизам. Секоја одбрана на интервенцијата неизбежно ќе резултира со поголемо насилство бидејќи им дава на моќните влади уште еден изговор да ги потчинат другите држави. Многу академици не се согласуваат со оваа перспектива за глобалната политика, истакнувајќи дека усогласеноста со нормите станува сè поприсутна. Постколонијалната гледна точка е уште еден клучен став. Фундаменталните концепти на постколонијализмот се слични на оние на културниот релативизам и делат одредени идеали. Тој ја отфрла идејата дека одредени културни вредности се донекаде

супериорни или инфериорни во однос на другите. Бидејќи човековите права се фундаментално западен концепт, тие никогаш не можат да бидат целосно универзални. Да разјасниме, нашата перспектива е основа на нашето знаење воопшто. Ние гледаме на сè низ пристрасна леќа и спроведуваме истражувања за она што веруваме дека е суштинско. Луѓето од различни култури имаат различни вистини, па затоа целта никогаш не треба да биде создавање глобална вистина. Според оваа гледна точка, меѓународната хуманитарна акција никогаш не е опција. Бидејќи кога се обидувате да спасите некого, покрај употребата на насилство, им ги наметнувате нормите и вредностите на страната што интервенира. И реалистичката и постколонијалната перспектива нудат значајни критики кои се неопходни за создавање на морална рамка што е избалансирана.

Иако обезбедуваат солидна основа, концептите на R2P наведени во многу трудови немаат сеопфатна рамка. Овие дела се чини дека се релативно плитки бидејќи се по политичка природа, а не научна или интелектуална. Овие теоретски ресурси се сè уште корисни места за почеток. Ова служи како примарен извор на инспирација за моралната рамка, заедно со теоријата за праведна војна. Првиот, а можеби и најочигледен, услов за хуманитарна помош е значителна загуба на животи. Многу луѓе се мотивирани да преземат акција поради вродениот ужас што го чувствуваме кога сме сведоци на илјадници смртни случаи низ целиот свет. Иако прагот е морална, а не нумеричка вредност, Обединетите нации можат да поттикнат разговор каде што нашата општа морална совест е компетентна да донесе одлука. Ова важи и за граѓанските војни, каде што масовните убиства се честа појава. Овој критериум е клучен и примарен праг за хуманитарна помош, и покрај фактот дека може да стане замрсен. Друг клучен услов на прагот е широкораспространетото етничко чистење. Тој се фокусира попрецизно на тоа како се таргетираат етничките групи во различни нации. Бидејќи насилството врз етничките групи е поверојатно да биде системско, поверојатно да продолжи и полесно да се идентификува, треба да има малку повеќе простор за хуманитарна интервенција во оваа ситуација. Сепак, само најфундаменталните негативни слободи имаат потреба од мешање, а прагот е висок. Моралното оправдување на интервенцијата во голема мера зависи од тоа како се спроведува. Секој хуманитарен напор треба да биде мотивиран од соодветните цели. Оваа цел е да се стави крај на страдањето опишано со критериумите за примарен праг. Формирањето коалиција од држави може да го олесни ова, правејќи ги интересите на поединечните држави помалку значајни. Сепак, оваа обврска мора да се исполни со

најголема претпазливост, а животите на сите вклучени мора да се почитуваат. За да се обезбеди безбедноста на луѓето, интервенцијата мора да се сфати како последно средство и сурова акција. Секоја интервенција треба да се прави внимателно.

Сепак, ова не значи дека треба да се користат помалку ресурси. Клучно е методите да бидат соодветни на целите што мора да се исполнат. Советот за безбедност на Обединетите нации сега е единственото тело со законско овластување да одлучува за хуманитарна акција. Иако повремено се случуваат едностранн интервенции, Советот за безбедност на ОН моментално распоредува илјадници вооружени сили низ целиот свет во обем што не е видено досега. Како резултат на тоа, Советот за безбедност на ОН треба да се испита за да се види дали може да ги одржи вредностите наведени во оваа теза. Сегашните функции на Советот за безбедност на ОН и како неговата структура и политика влијаат на исходот беа демонстрирани со анализа на политиката, политиката и политиките. Ова ми овозможи да проценам дали Советот за безбедност на ОН е соодветното тело за спроведување хуманитарна акција. Финансирањето и обемот на Советот за безбедност на ОН се она што му ја дава неговата сила. Ова имплицира дека веројатно може да ги разгледа наводите за интервенција. Дополнително, Советот за безбедност на ОН има неколку клучни слабости. Институцијата не се справува правилно со едностраните интереси на начинот на кој моментално работи со привилегии за вето. Постојаните членови обично имаат удел во секоја тема што се дискутира поради нивното огромно влијание и широк спектар на интереси. Граѓанскиот конфликт во Сирија покажува како ова всушност може да ја парализира организацијата и да ја спречи да ги извршува должностите за кои е основана.

Недостатокот на транспарентност на Советот за безбедност на ОН во процесот на донесување одлуки е уште една значајна критика. Резолуциите се одлучуваат, а политиката се практикува во заткулисните простории. Главната сала на Советот станува сè попрепорачлива. Ова го спречува слободниот разговор, што повторно е едно од основните средства за да се обезбеди дека интервенцијата има легитимна цел. Бидејќи рамката може да се смета за авторитет сама по себе, дискутабилно е дали ни е потребен орган за нејзино спроведување. Многу експерти за теорија на праведна војна тврдат дека самата рамка е авторитет и дека сè што ни треба е институција да ја спроведе во пракса во случаи кога извештајот на ICSS и другите се напишани во име на ОН или други организации. Сепак, ни е потребна платформа што го дозволува ова за да се спречи едностранo дејствување и дискусија. Тоа би ѝ овозможило на

глобалната заедница да донесува доброинформирани, избалансирани проценки за животите на илјадници или можеби милиони луѓе кои се во опасност. Затоа, посебна организација основана за оваа цел би била доста корисна.

Случаите на насилни интервенции од страна на државите за заштита на сопствените државјани во други земји и за борба против тероризмот укажуваат дека државите не ја следат Повелбата на ООН. Некои научници за меѓународно право тврдат дека Повелбата не се смета за авторитативна и не ги регулирала постапките на владите во овие ситуации. Се испитуваат случаи на хуманитарни интервенции спроведени од поединечни држави (11 случаи) и оние овластени од Советот за безбедност по утврдување на Поглавје VII (3 случаи). Иако не постои ниту еден пример за „чиста“ хуманитарна интервенција, споредбата помеѓу заштитата на граѓаните и борбата против тероризмот дава кредибилитет на идејата дека злоупотребите на човековите права што резултираат со текови на бегалци можат да ескалираат до точка на индиректна агресија и да послужат како оправдување за самоодбрана. Секоја промена во концептот на суверенитет од усвојувањето на Повелбата на ООН во голема мера се припишува на хуманитарната интервенција[151]. Jus ad bellum на Повелбата на ООН е доведен во прашање како резултат на државните активности што се однесуваат на националната безбедност, тероризмот, воените и граѓанските конфликти и други прашања. Во тековните промени во значењето и практичната манифестација на суверенитетот, овие модификации, заедно со ненасилното дејствување од страна на владите, меѓународните организации и невладините организации, беа многу позначајни од хуманитарната помош.

[151] Keely, C. B. (1995). *Humanitarian intervention and sovereignty* (Mit deutscher Zusammenfassung). Sankt Augustin.

КОРИСТЕНА ЛИТЕРАТУРА

1. Averre, D., & Davies, L. (2015). Russia, humanitarian intervention and the Responsibility to Protect: The case of Syria. *International Affairs, 91*(4), 813–834.
2. Bannon, A. L. (2005). The responsibility to protect: The UN World Summit and the question of unilateralism. *Yale Law Journal, 115*, 1157–1189.
3. Bellamy, A. J., & Williams, P. D. (2006). The UN Security Council and the question of humanitarian intervention in Darfur. *Journal of Military Ethics, 5*(2), 144–160. https://doi.org/10.1080/15027570600711836
4. Binder, M. (2017). *The United Nations and the politics of selective humanitarian intervention*. Springer.
5. Brooks, T. (Ed.). (2012). *Just war theory*. Brill.
6. Burke, C. (2013). *An equitable framework for humanitarian intervention*. Hart Publishing.
7. Chesterman, S. (2001). *The United Nations and humanitarian intervention*. Oxford University Press.
8. Council on Foreign Relations. (2013). *Regional organizations and humanitarian intervention*. https://www.cfr.org/blog/regional-organizations-and-humanitarian-intervention
9. Czernecki, J. (2003). *The United Nations' paradox: The battle between humanitarian intervention and state sovereignty*. *Duquesne Law Review, 41*(3), 391–414.
10. Doyle, M. W., & Sambanis, N. (2006). *Making war and building peace: United Nations peace operations*. Princeton University Press.
11. Draper, K. (2016). *War and individual rights: The foundations of just war theory*. Oxford University Press.
12. EBSCO. (2024). *Humanitarian intervention*. https://www.ebsco.com/research-starters/diplomacy-and-international-relations/humanitarian-intervention
13. Eriksson, K. (2009). *Legal boundaries of the UN Security Council: Limitations in the use of targeted sanctions*. Faculty of Law, University of Lund.
14. Federal Ministry for European and International Affairs. (2008). *The UN Security Council and the rule of law: The role of the Security Council in*

strengthening a rules-based international system. Final report and recommendations from the Austrian initiative, 2004–2008.

15. Fordham Political Review. (2023). *The unintended consequences of humanitarian intervention: Civilian deaths, disease, sexual abuse*. https://fordhampoliticalreview.org/the-unintended-consequences-of-humanitarian-intervention-civilian-deaths-disease-sexual-abuse/
16. Franck, T. M. (2002). *Recourse to force: State action against threats and armed attacks*. Cambridge University Press.
17. Gill, T. D., & Tibori-Szabó, K. (2023). Humanitarian intervention and the responsibility to protect. In *The use of force and the international legal system* (pp. 145–162). Cambridge University Press.
18. Gisslén, M. (2018). *Humanitarian intervention in history: An analysis of the historical evolution of the doctrine*.
19. Glennon, M. J. (n.d.). *Is humanitarian intervention legal? The rule of law in an uncertain world*. Northwestern University. https://faculty.wcas.northwestern.edu/ihu355/Home_files/is%20hi%20legal.pdf
20. Global Centre for the Responsibility to Protect. (n.d.). *What is R2P?* https://www.globalr2p.org/what-is-r2p/
21. Gowan, R. (2024). *The UN Security Council in the new era of great power competition*. https://www.crisisgroup.org/global/un-security-council-new-era-great-power-competition
22. Hensley, D., Greer, T., & Fischer, E. (2024). *The conflict between humanitarian intervention and the principle of non-intervention in Article 2(7) of the UN Charter*. University of the West of England.
23. Hinton, A. (2022). *Putin's claims that Ukraine is committing genocide are baseless, but not unprecedented*. *The Conversation*.
24. Holzgrefe, J. L., & Keohane, R. O. (Eds.). (2003). *Humanitarian intervention: Ethical, legal and political dilemmas*. Cambridge University Press.
25. HUQUQ. (n.d.). *Sovereignty and human rights*. https://huquq.com/sovereignty-and-human-rights/
26. Humanitarian Careers. (n.d.). *17 examples of humanitarian interventions throughout history*. https://humanitariancareers.com/humanitarian-intervention-examples/

27. Iskra, V. Humanitarna intervencija. *UDK 341.223 341.3*.
28. Jacob, C., & Martin, M. (Eds.). (2020). *Implementing the responsibility to protect: A future agenda*. Routledge.
29. Jamnejad, M., & Wood, M. (2009). The principle of non-intervention. *Leiden Journal of International Law, 22*(2), 345–382.
30. Keely, C. B. (1995). *Humanitarian intervention and sovereignty* (Mit deutscher Zusammenfassung). Sankt Augustin.
31. Kolb, A. S. (2020). *The UN Security Council members' responsibility to protect*. Springer.
32. Lango, J. W. (2014). *The ethics of armed conflict: A cosmopolitan just war theory*. Edinburgh University Press.
33. Lillich, R. B. (Ed.). (1973). *Humanitarian intervention and the United Nations*. University Press of Virginia.
34. Malik, J. M. (2005). Security Council reform: China signals its veto. *World Policy Journal, 22*(1), 19–29.
35. Malone, D. M. (2007). *The UN Security Council: From the Cold War to the 21st century*. Lynne Rienner Publishers.
36. Masahiro, M. (2012). *Sovereignty and international law* (pp. 4–5). Aichi University.
37. Ngwa, N. (2017). The rise and decline of humanitarian intervention and responsibility to protect. *Journal of International Social Research, 10*(50), 121–128. https://doi.org/10.17719/jisr.2017.1563
38. Núñez, J. E. (2014). About the impossibility of absolute state sovereignty. *International Journal for the Semiotics of Law – Revue internationale de Sémiotique juridique, 27*(4), 645–664.
39. Open University. (n.d.). *The use of force in international law.* https://www.open.edu/openlearn/society-politics-law/the-use-force-international-law/content-section-3.1/3.2
40. Orford, A. (2011). *International authority and the responsibility to protect*. Cambridge University Press.
41. Reem, A. (2024). Humanitarian intervention and human rights. *Studia Universitatis Babeş-Bolyai Philosophia*, 7–32. https://doi.org/10.24193/subbphil.2024.sp.iss.01

42. Regilme, S. S. F. Jr. (2019). Human rights and humanitarian interventions on the international arena. In B. Badie, D. Berg-Schlosser, & L. Morlino (Eds.), *The SAGE handbook of political science*
43. Reisman, W. M. (1990). Sovereignty and human rights in contemporary international law. American Journal of International Law, 84(4), 866-876.
44. Sjoberg, L. (2020). The fantasy of nonviolence and the end (?) of just war. In S. C. Roach & A. E. Eckert (Eds.), *Moral responsibility in twenty-first-century warfare: Just war theory and the ethical challenges of autonomous weapons systems* (pp. 75–92). State University of New York Press.
45. Sellers, M. (2001). The legitimacy of humanitarian intervention under international law. *International Legal Theory*,
46. Stacy, H. (2007). *Intervention, terrorism, and torture: Contemporary challenges to just war theory*. In S. P. Lee (Ed.), Physica-Verlag.
47. Swartz, M. P. (n.d.). *Humanitarian intervention and the responsibility to protect*. Southwestern Law School. https://www.swlaw.edu/sites/default/files/2020-12/Watkin_213-240_v26n2.pdf
48. Tayyaba, K. (2013). Limitations in the UN Security Council's power in post-conflict situations. *Law School Student Scholarship, 354*.
49. UN Charter apud Lango. (2014). In *The ethics of armed conflict: A cosmopolitan just war theory*. Edinburgh University Press.
50. UNHCR. (2017). *What the Digital Geneva Convention means for the future of humanitarian action*. https://www.unhcr.org/innovation/digital-geneva-convention-mean-future-humanitarian-action/
51. Varouxakis, G. (1997). John Stuart Mill on intervention and non-intervention. *Millennium, 26*(1), 57–76.
52. Walling, C. B. (2013). *All necessary measures: The United Nations and humanitarian intervention*. University of Pennsylvania Press.
53. Williams, M. C. (2004). Why ideas matter in international relations: Hans Morgenthau, classical realism, and the moral construction of power politics. *International Organization, 58*(4), 633–665.
54. Zyck, S. A. (2013). *The growing role of regional organisations in humanitarian action*. ODI. http://www.jstor.org/stable/resrep50449